

המבשר פורני

ערש"ק פרשת ראה
כ"ח מנחם-אב תשפ"ה • גליון 873

אחד היה אברהם

גווילי הוד מיריעות מסכת חיינו הטהורים של
האי צדיק וקדוש

הרה"ק רבי אברהם דוב מראחמיסטריווקא זי"ע

במלאות 80 שנה להסתלקותו - כ"ט במנחם-אב תש"ה - תשפ"ה

המאור הגדול

אלומות זוהר המאירות
את דמותו ההדורה של

הגאון הגדול

רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל
במלאות חמש שנים להסתלקותו
ל' מנחם-אב תש"פ - תשפ"ה

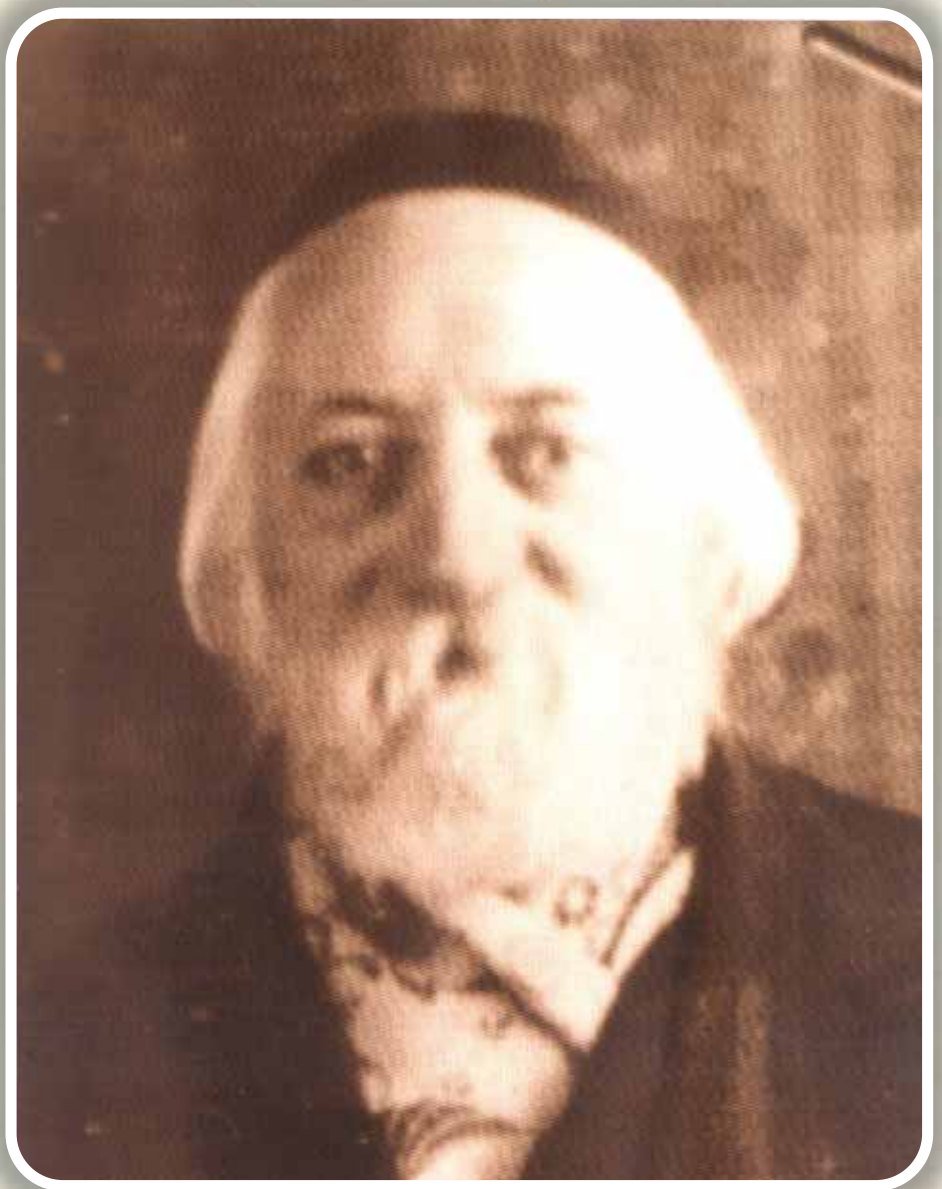

בנפשנו

אין לנו שיוך אלא התורה
המכשר בחזית המערכה נגד הגיוס

לא פסקה ישיבה

לרגל המזימה השלטונית היל"ת
לחייב את בחורי הישיבות בגיוס -
תמונה מקיפה לדמותם ולצביונם
של הישיבות בתקופת ראשוני
האחרונים, מוקדש באהבה ובהערצה
למרגן ורפגן חבורתא קדישתא, רישי
מתבתא וכל תלמידיהון

שבת מברכים אלול || יריעה מרתקת על שבת מברכים אלול וההכנה לימי הרחמים

- ❖ ואכלת ושבעת וברכת: סגולות עצות וישועות מגאוני וצדיקי הדורות על ברכת המזון (כ)
- ❖ בגלל הדבר הזה יברכך: כי נראה עשיר מדושן, 'מסודר' ובטוח, נדע: נס מהלך לפנינו! (ב)
- ❖ שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך: מדוע לא היה לר' יהודה בן בתירה קרקע בארץ ישראל? (ג)

ראה
לנבי

כי בגלל הדבר הזה יברכך שכרה של מדת הבטחון

חזר פעם הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל לפני רעו וידידו הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל על 'חסידישע-קשיא': תינה זה העני ואביון שהוא חי ומתקיים, יש לו צרכיו שלו ושל משפחתו; קם הוא בבוקר, החיים דורשים את שלהם - מזון ומחיה ומלבוש, ולרש אין כל. לא מזומנים ולא השקעות. ממילא הוא נושא עיניו למרום, ממילא הוא מרגיש תלוי בו ית' - אך 'טבעי' איפוא ומובן-מאליו כי אכן יהיה לו את מה שהוא צריך וזקוק. הלא עושה את הדבר הנכון והמתקן, כך צריך לחיות בכדי לחיות.

אולם זאת פליאה נשגבה: זה העשיר ובעל-האמצעים - איך הוא חי? מאין לו צרכי חייו וקיומו? ארנקו פוקע, חשבונות הבנק שלו תפוחים, הוא מושקע בכל מיני מקומות; ממילא אינו חי ומרגיש תלוי בו ית', איננו כגמול עלי אמו - וכי משטרות-כסף והשקעות אפשר לחיות?! הרי הא בהא תליא: "עיני כל אליך ישרון - ואתה נותן להם אכלם בעיתו!" ---

לא חיכה רבי חיים לתשובה. הן הקושיא היא ה'גידאנק'. אולם רבי נטע נענה ואמר: ולי יש תשובה. הלא מקרא כתוב: "ורחמיו על כל מעשיו". יש בעולם יצורים ובעלי-חיים עלובים וחלשים, נעדרי כח ויכולת, אינם יכולים להסתדר ולדאוג לעצמם - ובורא-עולם רוב רחמיו וחסדיו דואג להם וחושב מחשבות להמציא להם טרפם וצרכיהם בדרכים נפלאות. גם זה, ה'חברה-מן', ה'קנאקער', ה'מוישה-גרויס', החושב ומדמה כי יכול הוא להסתדר בכוחות-עצמו - גם על-ידי מרחם השי"ת ונותן לו וממציא לו את שהוא צריך ---

מעתה, כי נראה עשיר מדושן, 'מסודר' ובטוח, נדע: נס מהלך לפנינו! זה לא טבעי ומובן-מאליו, הלא לא אליו ית' עיניו ישרון, איך יש לו אכלו בעיתו?! אלא כי זאת לו ממדת רחמיו של השי"ת, הדואג ליצורים אומללים וחסרי-ישע, וגם ל'בריה' זו, אע"פ שאינו הגון וכדאי - ונותן לו בדרך מיוחדת, 'מעל לדרך הטבע'...

כי אכן כן, וזאת תורת האדם בעולם הזה. "ישליך יתנו על ה' לגמרי. באשא ידע כי ודאי אי-אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו. וכמו שאמרנו: 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש-השנה' וכו'. וכן אמרו: 'אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא'. וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל - והגזירה היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני-אדם: 'בזיעת אפיק תאכל לחם'. אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי, אשר אין להימלט ממנו.

"על כן אמרו (ספרי): 'יכול אפילו יושב ובטל? תלמוד לומר: בכל משלח ידך אשר תעשה. אך לא שהשתדלות הוא המועיל, אלא שהשתדלות מוכרת, וכיוון שהשתדל, הרי יצא ידי-חובתו, וכבר יש מקום לברכת-שמים שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות... הדרך האמיתית הוא דרכם של חסידים הראשונים: עושים תורתן עיקר ומלאכתן טפילה, וזה וזה נתקיים בידם. כי כיוון שעשה אדם קצת מלאכה, משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו, ולא להצטער על שום דבר עולמי. ואז תישאר דעתו פנויה וליבו מוכן לחסידות האמיתית ולעבודה התמימה" (מסילת-ישרים' פרק כ"א).

ממחיש ומחדד ה'חובות-הלכות' (שער חשבון-הנפש - ה'): "אלו היתה מעלה על ליבך כי העולם כולו לבדך נשאר מאין יושב, לא היה זה מוסף בטרפך המגיע אותך אל אחריתך כשיעור חרדל. וכן אילו היו נוספים אנשי העולם כפלים [רבים], לא היה חסר לך מטרפך הנגזר לך כחרדל" ---

דברי שיר להבין משל ומליצה

י. העשיל

עצות ומליצות

עצה טובה דרך ישרה, על פי "פלא יועץ",
הכשרה במליצות וחרוזים ושירה

חברותא

חברותא - מה טובה. ודאי לתורה - חובה.
זהירות מידידים. לעצמו ולילדים. בל לדון יחידים.
ברב יועץ - תשועה. עצה מאשתך הצנועה.

מה טובה. חברותא קרובה. ירא אלקים וסר מרע
לרדת הדרגה. חבר טוב השגה. גם חכם - חבר בחירה
עצות וסודות. טרדות חרדות. להתייעץ להשתתף בחברה
טוב לגבר. לקנות חבר. ובהעדר - בימין ליד חסרה

גדולים מקטנים. עצת נבונים. והיחיד - טועה בשגיאות
אין הפסדים. מדעת ידידים. ברב יועץ תשועות נמצאות
לדברי תורה. חברותא פאורה. מחדדין זה לזה פלאות
אל הבדים. נאלו המבודדים. אל בינתך אל תשען הוראות

חברים משפחים. זה לזה נוחים. מודים על האמת בהלכה
ולהיות דוחים. חברים נגוחים. שנהא תחרות ונצוח מערכה
חברים מקנטרים. בל יהיו נבחרים. אין בהם טובה וברכה
תלמידים בחברים. אם נעדרים. מתלמידי יותר להדרכה

לדין והוראה. יראה נראה. מהיות דן יחיד בטעיות
נסרת מהקורה. יגיע לכל החבורה. חלק מצבור להיות
ובאין אנשים. יחלץ חושים. חבר לעצמו לדון בהטיות
וכן בלמודו. יתנצח בחודו. עד לברור האמת בראיות

חברותא לתועלת. לטובה פועלת. ליראי השם, שמו חושבים
יראי השם נדברו. איש לרעהו התחברו. לעצה ודרך ישרה יושבים
חזק ונתחזק. מהיצר בל להנזק. אך רק במדות ודעות שוים
ישבו יחד אחים. נוחים ורוחים. בהמצא - לא יהיו עוזבים

וכחבר טוב ליתרון. חבר רע לחסרון. ללמד מעשים ודבורים
רעה גדולה. מחברותא חולה. בל להנצל מהרהורים
דבור שמיעה. נגיעה פגיעה. מכבוד או בושא אסורים
מעבור על תוכחה. להביא אנחה. מחברים רעים שמורים

שמירת בנים. מרעים רעים. ולהשיבם בין ברבי חכמים
חברים להשפעה. זהירות - בל הרגעה. יחכם הולך את חכמים
ובאין חבר. עם אשתו להדבר. לה תבונה חכמה וטעמים
אשתך גוצה. התכופף ולחש לעצה. בחבר - אשת ברית עולמים

(עפ"י "פלא יועץ" ערך "חברותא")

המביא עצמו למצב-חיים כזה, מאמין ומכיר בכך בכל לב, ללא כחל ושרק, אכן אינו זקוק לעשות כלום כאמצעי להבטחת פרנסתו וצרכיו. יש לו כל שהוא זקוק בדרך 'טבעית'. בורא-עולם שבראו, הוא המקיימו ומחיה אותו בכל רגע. הוא מקבל הכל היישר מידו הגדולה והרחבה.

מסופר על ה'אלשיך' הק' שדרש פעם בבית-המדרש כי הבוטח בה' אינו צריך להשתדל כלל לפרנסתו, אלא ישב בביהמ"ד ויעסוק בתורה ובתפילה - וה' יזמין לו פרנסתו. בין השומעים היה בעל-עגלה אחד שהדברים נכנסו לליבו - מכר את חמורו ויעזוב את עבודתו וישב כל היום בבית-הכנסת ואמר תהלים - ומן השמים זימנו לו אגז מלא מטבעות זהב. באו תלמידים אל ה'אלשיך' הק' בטענה: אף אנו עשינו כמוהו - ולא עלתה בידנו! ויען להם ה'אלשיך': הוא, הבעל-עגלה, האמין בכך באמת, בתמימות ובפשיטות.

ביסוד הדברים מפורשים ב'מאור-ושמש' מקראי קודש בפרשת השבוע (טו, ט-י): "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה... נתון תיתן לו ולא ירע לבבך בתיתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוך" וגו'. ואמחז"ל (שבת קנא, ב): "בגלל הדבר" - גלגל הוא שחזור בעולם... שאם הוא לא בא, בא בנו, ואם בנו לא בא, בא בן-בנו: "...העיקר הוא לעבודת-השי"ת - האמונה והבטחון... וכדאיאתא ב'חובת-הלכות' שצורך הוא בעולם שיהיו פרושים מעניני ועסקי העולם... וכן שמעתי מצדיק א' שצדיק וחסיד שבדור הוא צנצנת-המן, ובכל דור ודור יש צדיקים כאלו שהן צנצנת-המן, והדור ילמדו מהם אמונה ובטחון.

"הנה שב"ק שנצטווינו שלא לעשות שום מלאכה מורה על האמונה ובטחון - להאמין בהשי"ת שהוא זן ומפרנס, ולא כמקצת בני-אדם שהשבת עליהם לעול ולמשא, ומצפים מתי יעבור השבת ויכולים לעשות מלאכתם שיפרנסו ממנה. רק אדרבה, ישתוקקו מתי תבוא שבת יום מנוחה לפטור ממלאכה ויגיע. כפירושיו"ל על 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך' - שיהיה בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה ולא חסר כלום. ויחזק באמונה ובטחון. וכן שמיטה שהיא שנה שלמה - ישתוקק מתי יגיע שנת השמיטה. ואז ממילא לא ירע עיניו באחיו האביון, ולא יאמר כאנשי בליעל 'קרבה שנת השבע שנת השמיטה'. אדרבה, ישתוקקו על שנת השמיטה שיבוא ויפטור ממלאכה, והשי"ת יפרנס אותו בלי מלאכה ועבודתו. והיא מורה-דרך לאדם להיות לו אמונה שלימה ובטחון בהבורא ית' שהוא זן ומפרנס, לא כוחו ועוצם-ידו מועיל לפרנסתו.

"הנה מזהיר הכתוב: 'השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עיניך באחיו ולא תתן לו'. לא תאמר כן. רק חזק עצמך באמונה ובטחון... וישתוקק כנ"ל. ואז ממילא 'ולא ירע לבבך בתתך לו'; מפרש הפסוק השכר של אמונה ובטחון: 'כי בגלל הדבר הזה יברכך', ולפי הדרש: 'גלגל הוא שחזור'... שאם הוא לא בא, בנו הוא בא לכך. דהיינו, שאם הוא לא זכה שיפרוש א"ע מכל וכל מעסקי העולם, רק שיעסוק בתורה ובמצוות, וצדיק באמונתו יחיה, רק שצריך להתעסק בעסקי העולם - מבטיחו התורה" שכנו יבוא לאמונה ובטחון באמת. ואם לאו, בן-בנו בא. פי' שבן-בנו יבוא לכך. דהיינו שיזכה בן-בנו לבוא לאמונה ובטחון באמת-לאמיתו. דהכלל: שלא יגע מהצדיק ינו, שאם הוא התחיל באמונה ובטחון - הגם שלא זכה לגמרי באמת-לאמיתו לכך, זכה שבניו ובני-בניו יבואו לכך".

בגיליון מופיעים דברים שיש לנהוג בהם בקדושה ראויה

הנכשר | תורני | פרשת ראה | כ"ח מנחם-אב תשפ"ה
עורך: אלחנן קלאר

תגובות הארות והערות יתקבלו בברכה בפקס: 02-5805804
ובדוא"ל: a6183881@bezeqint.net

יעקב לויפר

הבאת תרומה ומעשר לבית המקדש עיונים ודקדוקים שונים בפרשת השבוע

ביאורים וחידושים על פרשת השבוע

הנאמן רבי אהרן ישעיהו רוטנר שליט"א מח"ס שערי אהרן

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה פרש"י, האמורות בהר גריזים ובהר עיבל ע"כ, ביאור דבריו, דמש"כ "אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" אין הכוונה שמתייחס על כל מצוות שבתורה, כלומר אם תקיימו את כל המצוות תהא הברכה, ואם לא תקיימו תהא הקללה, אלא הכוונה לברכות וקללות האמורות בהר גריזים ובהר עיבל, והראיה ממש"כ לקמן (פסוק כ"ט) "ונתתה את הברכה על הר גריזים וגו'" ממש"כ "הברכה" בה"א הידיעה, הרי בהכרח שהוא מתייחס לברכה הנזכרת מקודם, ומש"כ "אני נותן לפניכם היום" הכוונה היום אני מצוה אתכם שתסדירו אותם בהר גריזים ובהר עיבל, כמו שנאמר לקמן (שם) "והיה כי יביאך וגו'" נמצא לפ"י דמש"כ בפסוק דלקמן "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' וגו'" הכוונה למצוות המיוחדות שנאמרו על הר גריזים והר עיבל, ואין להקשות ממש"כ לקמן "ללכת אחרי אלהים אחרים" והלא ע"ז הוא רק פרט אחד, די"ל דתפש העיקר מפני ששקולה ככל התורה (גו"א, רע"ב) וכן הוא דעת אונקלוס שתרגם "ברכך ולוטין" בלשון רבים, משמע שמתייחס לאלו שבהר גריזים ובהר עיבל.

אמנם במדרש איתא, משעה שאמר הקב"ה "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" שוב מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא המצוות עושות את שלהן, והעבירות עושות את שלהן ע"כ, משמע שמתייחס על כל המצוות, וכן פירש כאן הרמב"ן, דמש"כ "אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" פירושו, אני נותן לפניכם דרך ברכה ודרך קללה [וכמו שמפרש לקמן, את הברכה אשר תשמעו, והקללה אם לא תשמעו] ומש"כ "לפניכם" הכוונה שתבררו לכם מהן מה שתמצו, וזהו כמו כשאמר לקמן (ל', ט"ו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וגו'" ע"כ, מבואר בדבריו שמתייחס על כל המצוות, וכן משמע מלשון הרמב"ם (תשובה פ"ה) שכתב וז"ל, רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו וכו', ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר "ראה נתתי לפניך היום את החיים" וכתב "ראה אנכי נותן לפניכם היום" כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה, בין טובים ובין רעים וכו' ע"כ, הרי מבואר גם כן, שמתייחס על כל המצוות, ומש"כ "אני נותן לפניכם היום" הכוונה שאני נותן לכם הבחירה, וככוונת הכתוב "ראה נתתי לפניך היום את החיים".

ראה אנכי נותן לפניכם צ"ע דפתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, וכמה תירוצים נאמרו בזה, ונבאר אותם אחת לאחת.

[א] דעת הראב"ע ועוד

ראה לכל אחד ידבר ע"כ, כלומר משה רבינו מדבר עם כל אחד ואחד, ולכן ביכלתו להשתמש גם בלשון יחיד גם בלשון רבים, וכן פירש ר' בחיי, דמשה ידבר עם הכל, עם היחידים ועם ההמונים, עיי"ש עוד מש"כ בזה.

[ב] דעת הגר"א

ראה אמר בלשון יחיד, כמו בעשרת הדברות לפניכם בלשון רבים, כמו בפרשת "קדושים" שאמר "לא תכחשו" וכיוצא, והטעם בזה דמכיון שבהר סיני היו כולם באגודה אחת כאיש אחד, לכן אפשר לדבר אליהם בתרתי אנפין, כלומר אע"פ שרבים הם, מ"מ אגודים הם כאיש אחד.

[ג] דעת צירי המור

ראה אנכי בלשון יחיד נותן לפניכם לשון רבים, בא הודיע לנו בזה יקר גדול בשורש האמונה ובמעלת ישראל, דאע"פ שהם רבים, הרי הם כמו יחיד, לפי שנחצבה נפשם מאל אחד, וכמו שאמרו, עשו שש נפשות היו לו, ואמר בהם "נפשות" לשון רבים, לפי שהיו עובדים אלוהות הרבה, ויעקב היו בניו שבעים, וכתב בהם "נפש" לשון יחיד, לפי שבאין מכח אל אחד, ולכן תמצא בתורה, שפעמים מדבר עמהם בלשון יחיד, כגון "לא יהיה לך אלהים אחרים" ופעמים לשון רבים, כגון "לא תעשו לכם אלילים" להורות על מעלתם, שאע"פ שהם רבים, הרי הם כמו יחיד וכו' עיי"ש

אל הלשכות לבית האוצר' (שם, לט).
ויש להבין לפי פירוש זה: האם יש חיוב על כל אדם מישראל להביא עמו תרומה גדולה ומעשר דגן אל הכהנים בירושלים? הרמב"ן עצמו לא מונה מצוה זו בהגותו על מנין המצוות של הרמב"ם, וגם מלשונו נראה שאין זה חיוב, אלא "כן יסדו בבית שני", כפי שמבואר בלשון ספר נחמיה.

ובכורות בקרבם

קושי נוסף בפסוק ו' הוא 'ובכורות ובקרבם וצאנכם' הנמצא בסוף הרשימה, ובפסוק הבא נאמר 'ואכלתם שם'; הא כיצד? הרי הבכור נאכל לכהנים כפי שכתבנו לעיל, ומקרא מפורש הוא בפרשת מתנות הכהונה (במדבר יח, טו-יח) "כֹּהֵן יִסַּד רֶחֶם לְכָל בֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בְּאֲדָם וּבְבִהֵמָה יִהְיֶה לָּהּ... וּבְשֶׂרָם יִהְיֶה לָּהּ בְּחֹזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשֹׁק הַיָּמִין לָּהּ יִהְיֶה".

לעיל כתבנו שמן ההכרח לומר ש'ואכלתם שם' אינו כולל את כל הרשימה, כמו שגם אינו כולל את 'ותרומת ידכם' שבין לפי פירוש חז"ל שהם הביכורים, ובין לפי פירוש הרמב"ן לפי הפשט שזו תרומה גדולה, אין זו נאכלת ע"י הבעלים. אמנם עדיין צריך להבין: האם יש לבעלים חובה להעלות את הבכור לבית המקדש? הרי לכאורה הוא ממון כהן, ועליו מוטלת הטיחה להעלותו לירושלים.

אולי זו הסיבה שראב"ע מפרש כאן (פסוק ז) שהמילים 'ואכלתם שם' מופנות לכהנים וללוים. ויותר בהרחבה הוא כותב על הפסוק "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרבך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיהך ותרומת ידך, כי אם לפני ה' אלקיך תאכלנו במקום אשר יבחר ה' אלקיך בו אתה ובנך ובתך ויצדך ואמתך והלוי אשר בשעריך" (יב, יז-יח): "לאכול בשעריך מעשר דגנך - עם הלוים ידבר, גם עם ישראל במעשר שני על דעת רבים. ובכורות בקרבך וצאנך - עם הכהנים ידבר, כי הלוים - גם הכהנים - הם בכלל ישראל... וכן: 'אף פדה תפדה' (במדבר יח, טו) עם ישראל ידבר. והטעם: מי שהוא חייב לפדותו. וכן: לאכול בשעריך לפני ה' אלהיך תאכלנו - מי שהוא חייב לאכלו".

ראב"ע פותר את הקשיים שהבאנו בהנחה שהפסוקים האלו פונים גם לישראל וגם ללוים ולכהנים. והציוויים 'והבאתם' 'ואכלתם שם' 'לפני ה' אלקיך תאכלנו' פונים הן אל הישראלים, בדברים הראויים להם, כמו שלמים ומעשר שני, והן אל הכהנים בדברים הראויים להם, ביכורים ובכורות בהמה. וכעת אפשר לומר שהכהן הוא זה שמוטל עליו להעלות את הבכור לבית המקדש, לא הבעלים.

מה שעדיין לא ברור הוא לשון ראב"ע "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך - עם הלוים ידבר", כיצד זה? אם 'מעשר דגנך' הוא מעשר ראשון הניתן ללוי, הרי הוא חולין ומותר לאכול 'בשעריך'! כמפורש בפרשתנו לקמן (יד, כח-ט).

ראב"ע אכן מביא להלן (יד, כח) פירוש שעולה ממנו שמעשר ראשון גם הוא נאכל בירושלים, והלוי אינו מותר לאוכלו בכל מקום, זה לשונו שם "וטעם וצרת הפסוק בקרבך (שם, כח) - עם הלוי ידבר". וכן אולי רומז לשונו על 'ואכלתם אתו בכל מקום אתם ובייתכם' (במדבר יח, לא), פסוק זה מדבר במעשר ראשון, וראב"ע מוסיף שם 'תאכלוהו בכל מקום טהור', דלא כרש"י שם שפירש 'אפילו בבית הקברות'.

אלא שכל זה לכאורה לפי דעת 'המכחישים', הסוברים שכל פרשת 'עשר תעשר' (יד, כב-כז) מדברת על מעשר ראשון, ולא על מעשר שני. ולפי תפיסה זו אכן מצוה התורה להעלות מעשר זה לירושלים, אבל ראב"ע מסיים שם (פסוק כח) "ואנחנו נסמוך על קבלת אבותינו", כלומר: הוא דוחה את פירושו וסומך על קבלת חז"ל שפרשת 'עשר תעשר' עוסקת במעשר שני. וצריך עיון.

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מפל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שם את עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדבתים ונדבתים וזבחת בקרבכם וצאנכם (דברים יב, ו) לפי פשוטו של מקרא נראה שצריך להביא את התרומה והמעשרות לבית המקדש, כמו הקרבנות. ויותר מפורש הוא בדברי הנביאים האחרונים העוסקים בבנין הבית השני:

"הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בבית" (מלאכי ג, ט).

"ואת ראשית עריסתינו ותרומתינו ופרי כל עץ תירוש ויצהר וביא לפנהיגים אל לשכות בית אלקינו ומעשר אדמתנו ללוים והם הלוים המעשרים בכל ערי עבדתנו. והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים, והלוים יעלו את מעשר המעשר לבית אלקינו אל הלשכות לבית האוצר. כי אל הלשכות יביאו בני ישראל ובני הלוי את תרומת הדגן תירוש ויצהר, ושם פלי המקדש והכהנים המשרתים והשוערים והמשחרים, ולא יעזב את בית אלקינו" (נחמיה י, לח-מ).

הקושי ברור: הרי תרומה גדולה ומעשר ראשון אינם מועלים לבית המקדש אלא ניתנים לכהן וללוי והם יכולים לאכלם בכל מקום. לכן מפרש רש"י ש'ותרומת ידכם' הם הביכורים, כדעת חז"ל (מכות יז, ועוד), ו'מעשרותיכם' הם מעשר שני ומעשר בהמה שנאכלים לבעלים בירושלים. ובאמת הלשונות בהבאנו מהנביאים האחרונים שונים בנקודה מהותית מן הכתוב כאן. שכן הפסוק הבא בפרשתנו אומר 'ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם' והרי שהדברים המנויים לעיל נאכלים על ידי המעלה אותם לירושלים, דהיינו הבעלים לכאורה, ואילו הנביאים מדברים במפורש על כך שהמעשר יהיה 'טרף בבית' והכהנים והלוים הם נמעניו. זהו לכאורה הכרחו של רש"י בפירושו שמדובר כאן במעשר הנאכל לבעלים, והמעשרות היחידים העונים להגדרה זו הם מעשר שני ומעשר בהמה.

ומה בנוגע ל'ותרומת ידכם' שהם הביכורים לפי חז"ל? הרי גם אלו אינם נאכלים לבעלים; כאן אין ברירה אלא לומר ש'ואכלתם' שבפסוק ז' אינו מוסב על כל הרשימה שבפסוק הקודם, כמו גם 'בכורות בקרבם וצאנכם' שאינו נאכל לבעלים אלא ניתן לכהן. אמנם עדיין אי אפשר לומר שגם 'מעשרותיכם ותרומת ידכם' שייכים לכהנים וללוים ונפרש את הפסוק כפשוטו, שכן אם כן מדוע התורה מצוה להעלותם לירושלים? הרי אין חיוב להעלותם והם נאכל בכל מקום. לכן כנראה מייאן רש"י לפרש את הפסוק דנן על פי הלשונות שהבאנו מהנביאים האחרונים. וצריך לומר שהם אינם משקפים חיוב מן התורה אלא כך נהגו בתחילת בית שני, אולי בגלל שהשוב עדיין היה חרב, והכהנים והלוים שעלו מן הגולה התרכזו כולם בירושלים ולא היו מפוזרים בכל ערי ישראל כבעבר.

שיטת הרמב"ן

אמנם הרמב"ן מקשר את האמור כאן לדברי הנביאים האחרונים, ומפרש את 'מעשרותיכם ותרומת ידכם' כפשוטו:

ועל דרך הפשט: יזכיר הכתוב העולות והזבחים שחייב לאכלם שם במחיצה לפני השם, והזכיר גם כן שביא שם המעשר והתרומה שיתן אותם לכהנים וללוים משרתי המקדש, וישמחו גם הם עמכם ועם בתיכם, כענין שנאמר: 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בבית ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די' (מלאכי ג, ט). וכן יסדו בבית שני בתרומה ובתרומת המעשר שביאום למקדש, שנאמר: 'ואת ראשית עריסותינו ותרומותינו ופרי כל עץ תירוש ויצהר וביא לכהנים אל לשכות בית אלקינו' (נחמיה י, לח), ונאמר: 'לבית אלקינו

שבת מברכים אלול

יריעה מרתקת על שבת מברכים אלול וההכנה לימי הרחמים | לולא האמנתי לראות
בטוב ה' בארץ חיים

אלול, כאשר השנה חולפת ומגיעים לסופה, האדם נוכח לראות שהחלטותיו לא עמדו במבחן המציאות. למעשה, זו לא הייתה "השנה" המיוחדת, אלא רק "שנה" רגילה כמו כל השנים. זהו פשט הכתוב "מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית הַשָּׁנָה" - שבראשיתה היא "השנה" בה' הידיעה, ובאחריתה היא אינה אלא "שנה" פשוטה. ע"כ.

ונראה פשוט שאם האדם ינצל כראוי את חודש אלול ויכין את עצמו לשנה החדשה באמצעות תשובה ומעשים טובים, הוא יזכה ודאי שהשנה הבאה עליו לטובה תהיה "השנה" בה' הידיעה, מתחילתה ועד סופה. הן ברוחניות - בכך שיוכל לעמוד בקבלות הטובות שקיבל על עצמו ובעניינים שבהם התחזק, מאחר שכבר עמד בזה חודש ימים - והן בגשמיות - שהקב"ה ימלא את כל משאלות ליבו לטובה.

ניתן לרמוז על כך בלשון הגמרא (יבמות יג, ע"ב): "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה". כלומר, אם האדם יתחזק ויעשה את ההכנה הראויה לשנה החדשה בתחילתה, ב-30 הימים שקודם ראש השנה (הנקראים "ל" בחודש אלול), אז הקב"ה יטיל לאותה שנה ה"א בסופה, והיא תהיה "השנה" בה' הידיעה. ודו"ק עד כאן דבריו הנפלאים.

א'ת ל'בנך ו'את ל'בב

בחודש אלול שנת תרמ"ח התקיימה אסיפת אדמו"רים בביתו של הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק זי"ע, זקן האדמו"רים בימים

היא שבחודש זה, גם בזמן חיסרון הלבנה, השעה מצליחה כמו בזמן מילוי הלבנה בשאר החודשים, מכיוון שכל יום בחודש זה הוא זמן של התעוררות ימי רצון לטובה ולברכה לישראל. [וראה בקובץ "כרם שלמה" חודש אלול שנת תשל"ח עמוד י"ח, במכתבו של הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ד, אשר כתב בתוך דבריו בזה הלשון: "ובחודש אלול אין קפידא להיות ולעשות חתונה אחר מלאת הלבנה"].

בחודש אלול תלוי אם תהיה

"השנה" בה' הידיעה

המגיד מירשים הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א (מארה"ב) שח במתק לשונו: ידועה אמרתו של הרה"ק הייטב לב זי"ע על הפסוק (דברים יא, יב): "אַרְץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ... מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית הַשָּׁנָה". הוא הצביע על כך שהכתוב משתמש בתחילה ב"השנה" עם ה' הידיעה, ולבסוף משנה וכותב "שנה" ללא ה'. הוא הסביר שהסדר הזה מאפיין את כל אדם: בתחילת כל שנה הוא אומר לעצמו: "מאי דהוה הוה, אבל השנה תהיה 'השנה' בה' הידיעה!". האדם מקבל על עצמו לעשות שינוי בכל התחומים שבהם הוא צריך להתחזק - בתורה, בתפילה, בעבודה וכדומה. גם בעניינים הגשמיים הוא מתפלל וקורע שערי שמים, כדי לפעול לעצמו שנה טובה ומבורכת, ללא כל הצרות והדאגות שהיו בשנים שעברו.

"אונגרישע ראש חודש אלול

בענטשען

בכמה קהילות בהונגריה, נהגו לומר את נוסח "ברכת החודש" של חודש אלול במנגינות של "סליחות" ו"ימים הנוראים". מנהג זה נועד לעורר את הקהל לקראת ימי התשובה והרחמים הממששים ובאים עלינו לטובה. מרן הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע סיפר כי אביו הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא זי"ע שיבח והעריך מאוד מנהג יקר זה של ה"אונגרישע ראש חודש אלול בענטשען".

ללמוד ולקחת חיזוק מ'הלבנה'

שאליה נמשלו ישראל

על הקשר המיוחד של שבת מברכים אלול לימים הנוראים, היה אומר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזוטשקא (נחל יצחק פ' עקב) כי שבת מברכים אלול טומנת בחובה את קדושת כל הימים הנוראים. הסיבה לכך היא ששבת זו משפיעה על חודש אלול כולו, שבו אנו מיישרים את לבבנו לקראת אלקים.

על דרך הדגש, בברכת החודש אנו רומזים לתקווה שיש לנו בכל פעם מחדש. אנו מבקשים שהחודש הבא עלינו לטובה יהיה מלא בטוב ובברכה, אך יחד עם זאת, יש כאן גם רמז עמוק יותר על כוחה של התשובה וההתחדשות. אנו מברכים על הלבנה שתתחדש, וזהו גם חיזוק עבורנו - שגם אנחנו יכולים להתחדש ולשוב בתשובה, כפי שהלבנה עצמה מתחדשת בכל חודש.

וכפי שהרחיב בזה הרה"ק מזוטשקא (שם פ' שופטים): הנה ישראל נמשלו ללבנה, שיש לה שני חלקים. החלק הראשון הוא שהיא נעלמת כמעט לגמרי בסוף החודש, והחלק השני הוא שהיא נולדת מחדש בתחילתו.

כך גם על האדם מישראל להיות בעל שני חלקים אלו: ראשית, עליו לזכור את פחיתות מעשיו ואת אפסיותו, הנובעת מכך שהוא קרוץ מחומר ונגרר אחר החומריות. עליו להתחרט על העבר ולהצטער על הרוח שטות שעברה בו וגרמה לו להתרחק מדעת קונו, רח"ל.

אולם מאידך גיסא, עליו להתחזק ולזכור כי קיים "מולד חדש". יש בכוחו לחדש כנשר נעוריו ולתקן את הכל כאילו לא קרה דבר. זאת מכיוון שיש בקרבו כוח של נצח ישראל, המאפשר לו להתחדש שוב לעבודת בוראו. זוהי עיקר עבודתנו בראש חודש אלול: לזכור את שפלותנו ולהתחרט על העבר, ובו בזמן להתחזק לקראת העתיד ולהתחדש מחדש לעבודת השם יתברך עכ"ד.

בחודש אלול גם בעת חיסור הלבנה

הוא עת רצון

ואף שבכל חודש יש בכוח האדם להתחדש ולקבל כוחות חדשים, הרי שבימי אלול, שהם ימי רצון מיוחדים, כוח זה גדול שבעתיים. עד כדי כך, שגם בסוף החודש, כאשר הלבנה בשיא חסרונה, עדיין עת רצון היא, ויש ביכולתנו להתחזק ולעורר את ה"מולד החדש" שבתוכנו.

בענין זה יש לציין לדברים נפלאים שכתב בספר "דרכי תשובה" (יורה דעה סימן קע"ט סעיף קטן י"ח), על זקן אחד שהעיד שבזמן שהיה הרה"ק בעל "בני יששכר" זי"ע רב בעיר מונקאטש, הוא היה עורך חתונות בכל חודש אלול, גם בסוף החודש כשמלאות הלבנה חסרה. הסיבה לכך

"...במה תעשו את ההכנה הראויה? - "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם",

כלומר, על ידי שתקפידו ביותר בחודש אלול לברך את ברכות הנהנין בכוונה כראוי, בכך

תעשו הכנה נכונה וראויה ליום הדין...!"

לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים

רבתינו זי"ל (קידושין לט, ב) 'לעולם שכולו טוב, גם כתיב (תהלים לא, כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו', שהוא במלופום.

'הענין, כי יש מעלות זו על גבי זו. טוב בחולם הוא הנגלה, ואילו טוב במלופום משמעותו הטוב הפנימי והנסתר, הטוביות הנבחרת מתוך הטוב. טוב בחולם הוא בלשון אשכנז 'גוט', ואילו טוב במלופום הוא 'דאס בעסט ארויס'. הענין הוא, שזה גלוי וזה נסתר...

ועל זה אמר הפסוק (תהלים לא, כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פִּעֲלֶתָ לְחַסִּים בְּךָ נִגְדַד בְּנֵי אָדָם'. כלומר, בעולם הזה הטוב במלופום הוא צפון, כי הוא התוכן הפנימי, והוא סוד 'אור הגנוז' שבני עליה צריכים לחפש אותו. אבל לעולם הבא, הוא יהיה בפעולה גלויה לעיני כל אדם, כי יהיה זה עולם שכולו טוב. "עכלה"ק.

והנה כאן כתיב: לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים, טוב במלופום. על כך אמר הרבי מקאצק זי"ע שבחודש אלול יש בכוחו של כל יהודי למצוא את הטוב הגנוז... היינו, שיכול למצוא ולגלות בקרבו את נקודת הקדושה העיקרית, 'דאס בעסט ארויס', ולהפוך אותה לטוב גלוי, עכ"ד הנפלאים ודפח"ח.

הרה"ק רבי חיים ישראל מפילוב זי"ע, בן בנו של הרבי מקאצק זי"ע, נהג לספר שפעם, לפני שנכנס חודש אלול, שמע בעצמו מפי קודשו של זי"ע: "לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים" (תהלים כז, יג). הוא הסביר כי "לולא" הם אותיות "אלול". מכאן, הנה קרב ובא ראש חודש אלול ו"האמנתי" - מאמין אני, "לראות בטוב" - שבכוחו של כל יהודי לראות שיהיה טוב, עכ"ד.

בספר "ליקוטי אב" (ראש השנה עמ' 20) ציין לדברים נפלאים שאמר בזה הג"ר דוד אולבסקי זצ"ל, כשהוא מפנה לדברי השל"ה הקדוש בפרשת בהעלותך ובפרשת ואתחנן (תורה אור). שם כתב בשל"ה הקדוש בלשון זו: "מצינו תיבת טוב, מנוקדת בשני ניקודים: על הרוב היא מנוקדת טוב בחולם, ועל המיעוט מנוקדת במלופום (=שורוק) טוב. כך באלו השלושה: תורה - כתיב (משלי ד, ב) 'כִּי לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לְכֶם', וכתוב (תהלים קיט, עב) 'טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ', הרי טוב בחולם. גם כתיב (שם פסוק סו) 'טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְנִי', הרי טוב במלופום. וכן ארץ ישראל -כתיב (דברים ח, ז) 'אַרְץ טוֹבָה, והוא בחולם. גם כתיב (ישעיה א, יט) 'טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ, שהוא במלופום. וכן עולם הבא - כתיב (דברים ה, טז) 'לְמַעַן יִטַּב לְךָ, ואמרו

החיזוק ממולד הלבנה המתחדשת מידי חודש מחדש ובפרט בחודש אלול - ההכנה ליום הדין על ידי ברכות הנהנין בכוונת הלב, והקבלה המעניינת שקיבל על עצמו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לכוין במילים 'ברוך אתה'!

ההם, אשר היה בנו של השרף רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצא זי"ע ונכדו של המגיד מקו'ניץ. האסיפה עסקה בגזירה שיצאה באותם ימים מטעם השלטונות כנגד ה"חדרים" - תלמודי התורה של ילדי ישראל. באותה אסיפה השתתף גם מרן השפת אמת מגור זי"ע, ומיד לאחריה הוא הסב לסעודה בביתו של הרה"ק מגראדז'סק זי"ע, שהיה חרד לכבודו.

החסיד רבי כתריאל שטיין ז"ל סיפר ששמע מחסידים כי באותה סעודה אמר השפת אמת זי"ע מאמר הנוגע לחודש אלול. תוכן דבריו היה: בפרשת התשובה נאמר (דברים ל, ב-ו) "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ... וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְךָ וְאֶת לִבְךָ זָרְעָה וְגו'". לכאורה, קשה: מיהו הנכלל ב"לִבְךָ זָרְעָה" שאינו בכלל "לִבְךָ"? הרי התורה מדברת לכל איש ישראל ולכל הדורות, וכשאמרה "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" הכוונה לכל אחד ואחד. אם כן, מה משמעות הביטוי "אֶת לִבְךָ וְאֶת לִבְךָ זָרְעָה"? אלא על כרחך הפירוש הוא שכאשר אדם שב בכל ליבו אל השם יתברך, אפילו אם בניו עדיין לא עשו זאת, מבטיח לו השם שזכות תשובתו השלמה, יעורר השם יתברך את לבב זרעו לשוב אליו.

השפת אמת זי"ע הוסיף ואמר: זוהי הסיבה שהקדמונים נתנו רמז לחודש אלול מפסוק זה: את לבבך ואת לבב, ראשי תיבות אלול. כי אכן, גם חודש אלול מיוסד על התשובה שעשו אבותינו באותם ארבעים ימים שבהם עלה משה רבינו ע"ה לשמים. בזכות עשיית התשובה של אבותינו בימים אלו, השם יתברך מעורר אף אותנו, במשך כל הדורות, בימים אלו לשוב אליו בכל לב. לכן יפה נרמז הדבר בפסוק זה: את לבבך ואת לבב. יש לציין כי הרעיון עצמו כולו נמצא בספר הקדוש "שפת

אמת" (פרשת נצבים

תרל"ה), אך בקיצור כדרכו

בקודש, וזו לשונו שם: "ומל ה' אלקיך

את לבבך ואת לבב זרעך - פירוש: כי השב בתשובה

יזכה גם לזרעיו אחרי להסיר ערלת לבבם. והקדמונים נתנו

רמז בפסוק זה את לבבך ואת לבב ראשי תיבות אלול, הוא כנ"ל.

כי בזמן זה היו בני ישראל בעלי תשובה, בעת שקיבל משה

רבינו ע"ה לוחות שניות. לכן בעולם הזה ומצד זכות זה יכולים

גם כן להשיג התורה, וזה אלו הימים הם ימי רצון גם לנו זרעם

אחריהם - בזכות

התשובה שעשו אבותינו

כנ"ל. עכ"ל"ק (הובא בליקוטי אב

לר"ה עמ' 15).

ההכנה ליום הדין על ידי ברכות הנהנין בכוונת הלב

ונסיים בדברי הרה"ק המגיד מטריסק בספרו הקדוש "מגן אברהם" בפרשנו מובא רמז לפסוק "רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרִכָּה וּקְלָלָה". הרמז מתייחס לעניין ברכות הנהנין, ומדגיש כי עלינו להיזהר מאוד לברך אותן כראוי. על ידי כך ממשיכים ברכה לכל העולמות. הרה"ק מטריסק מרחיב שם, בדרכו המיוחדת, על עניינים נשגבים של כוונות וסודות, ועל הפעולות הגדולות שנעשות באמצעות אמירת הברכות בכוונה. במיוחד בחודש אלול, חודש התשובה, זהו הזמן המתאים ביותר לתקן ענייני זה ולהקפיד יותר על ברכת כל הברכות בכוונה ראויה.

וזוהו רמז הכתוב: רְאֵה - ראשי תיבות "ראה החודש אלול". אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם - "היום" הוא ראש השנה (זוהר הקדוש חלק ג, רל"א, א'). כלומר, הקדוש ברוך הוא נותן לנו את חודש אלול לפני ראש השנה, המכונה 'היום', כדי שנעשה בו הכנה ליום הדין.

ובמה תעשו את ההכנה הראויה? - "את הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם". כלומר, על ידי שתקפידו ביותר בחודש אלול לברך את ברכות הנהנין בכוונה כראוי, בכך תעשו הכנה נכונה וראויה ליום הדין!

'אני קיבלתי על עצמי בכל ברכה לכוון לפחות בשתי המילים הראשונות - 'ברוך אתה'!

בהקשר לזה מסופר (מרשימות ידידי בגליון הנפלא 'נר לשולחן שבת'), על תלמיד חכם מופלג שדיבר בחודש אלול עם מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בעניינים שונים. כשסיים, שאל את רבינו מה הוא יכול לקבל על עצמו לקראת ימי הדין. אמר לו רבי שלמה זלמן: "אני לא גר בבית שלך, איני יודע מה נעשה אצלך... ממילא, איני יודע מה להגיד לך, רק דבר אחד אומר לך 'אני קיבלתי על עצמי בכל ברכה לכוון לפחות בשתי המילים הראשונות - 'ברוך אתה'!"

הוסיף אותו ת"ח: שני דברים היו פה, ראשית רבי שלמה זלמן אמר לי אל תלך על גבוה - גם אני התחלתי בדבר קטן. שנית, אנו מברכים 'ברוך אתה' בלשון נוכח, הרגשתי לפני מי אני אומר. ממילא מאז כל הברכות נהיו אצלי אחרת, קבלה זו עשתה אצלי גדולות.

אויפאלא'שער רב די פראכט-בארע טעג גיין!

הגה"ק רבי עמרם בלוס זצ"ל אב"ד אויפאלו לא היה נמנה על עדת החסידים. פעם אחת האיצו בו לנסוע אל הרה"ק רבי צבי העריש מליסקא זצ"ל, והוא אכן נסע לשבות אצלו בשבת מברכים אלול. רבי העריש מליסקא יצא מגדרו, והושיבו לימינו במשך השבת כולה ונתן לו כבוד ויקר, ואילו רבי עמרם לא התפעל כלל וכלל.

בעת רעוא דרעוין, עת עריכת השולחן הטהור, רכן רבי העריש'לה לייסקער לעברו של רבי עמרם ולחש לו על אזנו: 'אויפאלא'שער רב די פראכט-בארע טעג

(רשומים בשמך - עמ' קיט)

צְדִיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלוֹקִים

גווילי הוד מיריעות מסכת חיי הטהורים של האי צדיק וקדוש

הרה"ק רבי אברהם דוב מראחמיסטריווקא זי"ע

במלאות 80 שנה להסתלקותו - כ"ט במנחם-אב תש"ה-תשפ"ה

80 שנה
להסתלקותו

של הרה"ק רבי דוד'ל זי"ע שנענה ואמר לה: "מנעי קולך מבכי כי יהיה לך בן בעזרת השם". רגע לאחר מכן הוסיף הרה"ק רבי אברהם דוב זי"ע ואמר: "וכי למה רק בן אחד? שיהיה לה כמה וכמה בנים!..." מיותר לציין שכדברי האחים הקדושים לבית ראחמיסטריווקא זי"ע אכן קם והיה, בהיותם צדיקים מושלים ביראת אלוקים לשדד מערכות הטבע בכח הנהגתם הרוממה שהייתה נודעת בשערים על פני כל הארץ.

אורים ותומים. ציון קדשו של רבינו זי"ע באהל בית רבוה"ק בהר הזיתים

קול בכיותיה של האשה המתייפחת אל תוך אבני הכותל, הרטיט את כל הנוכחים באותה שעה ברחבת הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו ותפארתנו. לא היה שם בעל-לב אחד שהיה מסוגל להישאר אדיש ושווה נפש מול בכי מרטיט ומטלטל כזה. ניגשה אפוא אשה אחת מהמתפללות שם, אל הבוכייה ושאלה אותה על פשר הבכי המר הזה, אולי תוכל לעזור במשהו.

בקול בכי סיפרה לה האשה הכאוה, כי זה שמונה-עשרה שנים חלפו מאז נישואיה וקול מצהלות ילדים עדיין לא נשמע בביתה. כבר כלו כל הקיצים והיא לא מסוגלת יותר להמשיך לשאת את כח הסבל ל"ע, לאחר שכבר עשתה את כל מה שהיא יכולה לעשות למען היפקד בדבר ישועה ורחמים, ואין איתה יודע עד מה.

פנתה אליה האשה המתעניינת ושאלה: "האומנם עשית כבר את כל מה שביכולתך עשות למען החשת הישועה? וכי ניסית כבר לגשת לביתם של האחים הקדושים אדמו"רי בית ראחמיסטריווקא המתגוררים כאן בעיה"ק ירושלים ומנהלים את עדתם בשבת אחים גם יחד, אשר השמועות מספרות עליהם ניסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע בכוחם הנשגב!?"

כיוון ששמעה האשה את הדברים, ראתה בכך השגחה פרטית מן השמים שהועידו את האשה לגשת אליה ולמסור לה את הכתובת הנכונה. היא לא המתינה אף לא רגע אחד ומיד מרחבת הכותל המערבי שמה פעמיה בזריזות לחצר הקודש ראחמיסטריווקא.

היא נכנסה אל הקודש פנימה, שם ישבו האחים הקדושים רבי אברהם דוב ורבי דוד

מראחמיסטריווקא זי"ע בתוך החדר, לקבל את הקהל בצוותא ופניהם איש אל אחיו באהבה רבה ואהבת עולם, שכמעט ולא נראתה כמוה בשום מקום. תיכף בהיכנסה פנימה, לא עצרה כח ופרצה האשה האומללה בבכי מר ומטלטל, כשהיא מספרת בין היכבות על כל מה שעבר עליה מאז נישואיה לפני ח"י שנים, שכבר עבר קיץ וכלה קציר ולא נושעו בזרע של קיימא.

בכיה קורע הלכבות נגע עד מאד לליבו הטהור

יודע בעצמו שמעודו לא פגע ביהודי. האהל בהר הזיתים על רקע הר הבית וירושלים

בראחמיסטריווקא ובטריסק

בתחילת הקיץ תרכ"ה נולד הרה"ק רבי אברהם דוב מראחמיסטריווקא זי"ע, כבן בכור לאביו הק' הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע, ולאמו הרבנית חוה ע"ה בת הרה"צ רבי זאב וואלף אורטינברג זצ"ל נכד הרה"ק בעל 'אור המאיר' וה'תולדות' הק' והרה"ק רבי אברהם דוב מחמלניק זי"ע, ונקרא שמו בישראל על שם אבי זקנה הרה"ק רבי אברהם דוב מחמלניק זי"ע חתן הרה"ק בעל 'התולדות יעקב יוסף' זי"ע.

זקנו האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, השתתף בשמחת הברית מילה שנערכה בחצר קדשו, אך בשמחת פדיון הבן לא שהה אז בעיר, מאחר שנסע לחתונת בתו הרבנית ע"ה שנישאה עם הרה"ק בעל 'פחד יצחק' מבאיאן זי"ע [בן האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע], שהתקיימה בעיר חאטין ומפורסמת בשם 'די חאטינער חתונה', שהייתה כידוע ליד הגבול של מדינת רוסיה מפני רוע הגזירה על צדיקי בית רוז'ין שלא להיכנס לתחומי רוסיה.

בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית הצדקנית מרת בת שבע ע"ה בת הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל אבד"ק מאציוב [בן הגאון רבי מנחם מאניש מרגליות זצ"ל [בן הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע בעל 'מטה אפרים' ו'בית אפרים'] וחתן הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע. לאחר נישואיו היה רבנו סמוך על שולחן זקנו המגיד הק' מטריסק זי"ע למשך תקופה ארוכה.

רעות שבעה נפשי

בשנת תר"פ, פרצו כידוע המאורעות הקשים והפרעות הנוראות במדינות רוסיה ואוקראינה של הפורעים הבולשביקים ימ"ש, שערכו פרעות בכל יהודי הסביבה. מאורעות אלו נחרטו באותיות של דם ואש בספר דברי הימים לתולדות בית ראחמיסטריווקא, כאשר באותה עת צרה נרצחו ונטבחו אלפי חסידי ראחמיסטריווקא על ידי המרצחים האוריים בכל מקומות מושבותיהם, ולאחר עלות הקומוניזם על כס השלטון, הוגלו רבים מהם לערבות סיביר ונעלמו עקבותיהם לבלי השאיר שריד ופליט, הי"ד.

נישט אלעס קען מען נאך מאכן". הוויף בעיר ראחמיסטריווקא

"...קודם הסתלקותו נענה רבנו ואמר כי הוא יודע בעצמו שמעודו לא פגע ביהודי! עדות מרטיטה בעלת משמעות שרק הוא הקדוש יכול היה להעיד על עצמו בגודל אהבת ישראל שיקדה בקרבו מאז יום עמדו על דעתו..."

הצעיר רבי דוד התכבד באמירת הברכות, אולם רבי דוד סירב לקבל את הכיבוד באמרו: "הרי כבר כיבדתם אותי בסנדקאות, שהרי בכך שכיבדתם את אחי הגדול, היה זה כיבוד גם עבורי ודי לי בזה..."

אורים ותומים להפליא

על פי עדות זקני החסידים, שניהם היו מקבלים את הקהל לעצה ולברכה בחדר אחד. האח הבכור רבי אברהם דוב היה יושב בשולחן קטן סמוך לדלת, והאח הצעיר רבי דוד היה יושב בפנים החדר. כשהיה נכנס מאן דהו עם קוויטל בידו, היה מושיט אל האח הבכור וכססיים רבי אברהם דוב לקרוא את הקוויטל, העבירו לידי אחיו הצעיר לקוראו ואת התשובה ענו שניהם יחדיו לאחר שהתייעצו ביניהם כדת מה להשיב על שאלתו של הפנייה.

לפעמים היו מתווכחים ביניהם מי יקרא ראשון את הקוויטל, כשכל אחד מכבד את אחיו תחילה בהערצה נפלאה. זקני החסידים היו מספרים בהתפעלות ובהשתאות איך היו תשובותיהם של שני האחים הקדושים מדויקות להפליא בסגנון משותף. גם אם אירע ששאלו את האחד בנפרד ללא נוכחותו של השני, מכל מקום היתה התשובה תמיד אחידה.

החסידים היו מבטאים זאת מלשון 'אורים ותומים', שכל המגיע לפניהם לשאול בכל נושא שבעולם ובכל תחומי החיים של האיש היהודי, היה מקבל את תשובתו הברורה יוצאת מפי שניהם.

סיפר הגה"ח רבי חיים שלמה רבינוביץ זצ"ל [בן הגה"ח רבי מרדכי אריה רבינוביץ זצ"ל מפארי חשובי חסדי באיאן, שהיה לימים מחותנו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי יחנ'טשע ז"ע]:

בעת שנולד בנו הבכור נסתפק על שם מי לקוראו. מצד אחד, היה זה עדיין באמצע השנה לפטירת זקנו הגה"ח רבי יהושע אשר רבינוביץ זצ"ל והיה מאוד מקושר לזקנו זה, אבל מצד שני, חותנו הגה"צ רבי דוד שפירא זצ"ל רצה שיקרא על שם חותנו הגאון רבי עמרם יוסף וואלנשטיין זצ"ל, ולא ידעו מה להחליט בנידון.

קבעו אפוא החתן והחותן ללכת לשאול את פי צדיקי בית ראחמיסטריווקא, וכאשר יורו כן יעשו. עלו שניהם למעון קדשם וביקשו להיכנס לחדרו של רבנו מהרא"ד ז"ע, אך אמרו להם כי יש להמתין קמעה כי הרבי הולך לסעוד את סעודתו. המתינו השניים בחוץ ואדחכי נודמן שם הרה"ק מהרא"ד ז"ע

הרה"ר אברהם דוב ולבני הרה"ק הר"ר דוד שליט"א, אשר המה יחתמו את כל המכתבים בשמי, וידם כידי ממש, עד אשר ירחם ה' וישיב אותי לאיתן בריאותי".

פנים יפות ומגוונות היו לה לאותה הנהגה משותפת שמאז ועד הלום לא היה לה אח ורע בתולדותיה של החסידות. העלייה לתורה בבית המדרש ראחמיסטריווקא בעיה"ק ירושלים, היתה מתקיימת בתורנות בין האחים, כשבשבת אחת היה עולה רבי אברהם דוב לעליית שיש ובשבת שלאחריה היה עולה לתורה רבי דוד. גם באמירת הזמירות בשולחנות הטהורים במשך השבת עם הציבור, היו מתחלקים האחים ביניהם משבת לשבת. האחים האדמו"רים הצדיקים, ראו את עצמם כגוף אחד וכאיש אחד. כשנולד בן לשאר-בשרם כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל ז"ע, התכבד האח הבכור רבי אברהם דוב בסנדקאות והאח

תשובות מדויקות להפליא בסגנון משותף. מכתב קודש משותף האחים הק' רבינו ז"ע ואחיו הרה"ק רבי דוד ז"ע משנת תרצ"ו

במהלך אחת הפרעות חדר כדור ירייה בראשו של רבנו והוכרחו להבהילו לבית החולים המרכזי שבעיר קייב, ואם לא היה די בכך, הרי שעוד נוספה טרגדיה קשה מאד במשפחת המלוכה, כאשר נפטרה הרבנית בת שבע ע"ה בדמי ימיה במוצאי עשרה בטבת, כשהם בעיר גלותם 'סמילא'.

סיפור הבאתה לקבורה של הרבנית ע"ה כרוך בנס ההצלה הידוע של אחינה הנער הצעיר 'יוחנן' [לימים: כ"ק מרן אדמו"ר רבי יחנ'טשע מראחמיסטריווקא ז"ע], כי היות והרבנית נפטרה בימי המצוקות ושעת החירום מחמת הצר הצורך, לא יכלו אפילו להביאה לקבורה מסודרת בחלקת בית החיים שהייתה מחוץ לעיר, כי לא עלה על דעת אי מי להסתכן בנפשו ולקבורה בשטח בית החיים, כשכולם מקבלים עליהם את ההחלטה הקשה בלית ברירה, לקבורה באחת החצרות הסמוכות על תנאי.

אולם או-אז נחלץ חושים הנער הצעיר יוחנן שהיה בן כבן שבע עשרה שנה בלבד ולקח על עצמו את המשימה הכבדה להביאה לקבורה בבית החיים שמחוץ לעיר, כשאליו מצטרפים בחשש גדול עוד כמנין מבני המשפחה הרוממה וביניהם אביו הק' רבי דוד'ל מראחמיסטריווקא ז"ע, אחיו הצעיר של בעלה רבי אברהם דוב ז"ע.

במהלך הלילה קברוה כדת וכדין בבית החיים שבעיר 'סמילא' במהירות עצומה, אך בדרכם חזרה פגעו בהם קבוצת פורעים ותפסום, כשהם זוממים לרוצחם נפש ורק בנס הצליחו להימלט על נפשם ומצאו מקום מסתור בסביבה, אך במהלך המנוסה נעלם הנער יוחנן הצעיר וחברי הקבוצה יצאו לחפשו בקוראם בקול בשמו 'יוחנן'. באזור הסתובבו חיילים ששמעו את הקולות והגיעו למקום מסתורם, ודרשו לקבל לידם את יוחנן' בהעלילם עליו שסטר על לחיו של אחד מקציניהם.

החיילים נכנסו פנימה וחטפו את רבי יוחנן וגרוהו החוצה, שם דנוהו ב'משפט שדה' לתלייה לאלתר. אולם כאשר תלוהו על הגרדום, נשמע לפתע נער כבן ארבע עשרה הצועק שהאדומים (הבולשביקים) באים'. תיכף ברחו החיילים ורוקח אחד שגר שם בסמיכות, חתך את חבל התליה וטיפל בו במסירות במשך שעות ארוכות עד שחזר לאיתנו.

זהותו של שליח ההצלה אינה ידועה עד היום, אבל רק אחר-כך נודע שה'אדומים' כלל לא היו באותו זמן באזור זה... כאשר לפלא גדול הוא איך התגלגלה ההצלה הפלאית להיות לנו לפליטה גדולה לחיותינו כהיום הזה. כ"ק מרן אדמו"ר רבי יחנ'טשע ז"ע קבע לעצמו את יום י"א בטבת - יום הצלתו ממוות לחיים, ליום תענית מידי שנה שנה, למרות שכבר צם אתמול בתענית עשרה בטבת, לזכר הטבת הנורא בו נהרגו על קידוש השם 300 קדושים וטהורים מחסידי ראחמיסטריווקא באותה תקופה, ה"ד.

[ציון כי לאחרונה נחשפה מצבת קבורתה של הרבנית בת שבע ע"ה בבית החיים בעיר סמילא, על ידי קבוצת חסידים בראשות הרה"ח ר' שמואל גרובער שליט"א יו"ר מכון 'משכנות יעקב' דחסידי סקווירא].

פניהם איש אל אחיו

בשנת תרפ"ו עלה רבנו לארץ הקודש יחד עם אביו הק' רבי מנחם נחום ז"ע, שעלה אז יחד עם בניו הק' ארצה ביום רביעי פרשת עקב טו"ב לחודש מנחם אב תרפ"ו. עם הסתלקות אביו הק' בכ"ח שבט תרצ"ו, מילא את מקומו בהנהגת העדה יחד עם אחיו הצעיר הרה"ק רבי דוד ז"ע בשבת אחים גם יחד.

הנהגתם בקודש היתה מתוך אחווה וידידות שאינה ניתנת לתאור. קשר כל יינתק שרר ביניהם ואת כל מעשיהם היו עושים ונוהגים בצוותא. הם התגוררו יחדיו בביתו נאוה קודש של אביהם הגדול ואף חתמו שניהם על המכתבים שהיו נכתבים על בלאגן מיוחד שבראשו התנוססו שמותיהם של שני האחים המופלאים.

למעשה, ההנהגה המשותפת הזו החלה עוד בחיי אביהם הק' רבי נחום'טשע, כפי שהוא עצמו כתב במכתב קודש משנת תרצ"ד, כשנתיים לפני הסתלקותו: "הנני בזה להודיע לכל אנשי שלומנו, כי המחלה האנושה אשר סבלתי מאיתה הרבה יסורים, תודה לד' חלפה ועברה, אך נחלשתי מאד ואין לי שום אפשרות לבוא על החתום בעצמי ידי, אף כי בעזרת השי"ת הנני קורא את כל המכתבים המתקבלים, לזאת מסרתי את כוחי ורשותי לבני הרה"ק

מיוחד, המשיך רבנו להתפלל בבית המדרש יחד עם הציבור. כשנשאל פעם מדוע משנים הוא ואחיו ממנהג אבותיהם בזה? ענה ואמר: "נישט אלעס קען מען נאך מאכן!" (לא את הכל אפשר לחקות)...

רבנו היה שתקן נפלא וכמעט שלא הוציא הגה מפיו. כמו כן לא התפלל לפני העמוד כלל והיה שולח בעיקר את אחיו הצעיר הרה"ק מהר"ד ז"ע לפני התיבה. הוא עצמו היה מתפלל רק בתפילות שנהגו צדיקי בית מראחמיסטריווקא להתפלל בעצמם לפני העמוד: תפילת מנחה ערב ראש השנה והמזמורים שלאחר מעריב ליל יום כיפור, אשר גם הם היו בקול דממה דקה, אבל חוצבת להבות אש! לבד מזה התפלל רק מעריב בליל היארצייט של הוריו הק', שאז היה מתפלל רק עד 'שומר עמו ישראל לעד' [כמנהג אביו הרה"ק מוהרמ"נ ז"ע], ולמרות זאת הגיע קהל גדול לשמוע אותו.

עבודתו בקודש היה באופן נפלא ביותר. חסידיו ואוהדיו שהסתופפו בצל קודשו סיפרו עליו בגודל עבודתו בקודש: אחד שראהו בליל פסח אמר שנראה כמלאך [כפי שהעיד כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א], ויש אשר

נענו כן עליו בראותם אותו בעבודת קדשו ביום הכיפורים [כפי שהעיד כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל ז"ע], כל אחד לפי הרגשתו.

רבנו היה ידוע במוחו הגדול והגה תמיד בספרים עמוקים, וספר 'העקידה' לא מש כמעט משולחנו. בגאונותו הנפלאה ובמוחו החריקי יכול היה לפשט שאלות סבוכות ביותר שאיש לא ידע להשיב עליהם, וכן היה מנהגם של כמה מגדולי חכמי ירושלים, שאת כל הדבר הקשה להם בתלמודם יביאון אל רבנו והוא היה מפרקם כלאחר יד ומיישבם בטוב טעם ודעת.

סיפר הגה"ח רבי שלמה שרייבער ז"ל, שפעם נתקשה בהבנת דברי האבן עזרא באיזה מקום ושאל כמה תלמידי חכמים ולא יכלו לתרץ זאת, עד שיעץ לו אחי ללכת אל רבנו ולהרצה בפניו את קושייתו. הלך רבי שלמה אל רבנו והרצה בפניו את קושייתו, ורבנו ביאר לו את דברי האבן עזרא בבחירות נפלאה ובטוב טעם ודעת.

מאז היה עולה לביתו של רבנו בכל פעם שהוקשה לו דבר בלימודו, והיה מקבל ממנו תשובות ברורות קילורין לעיניים. (מפי כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א).

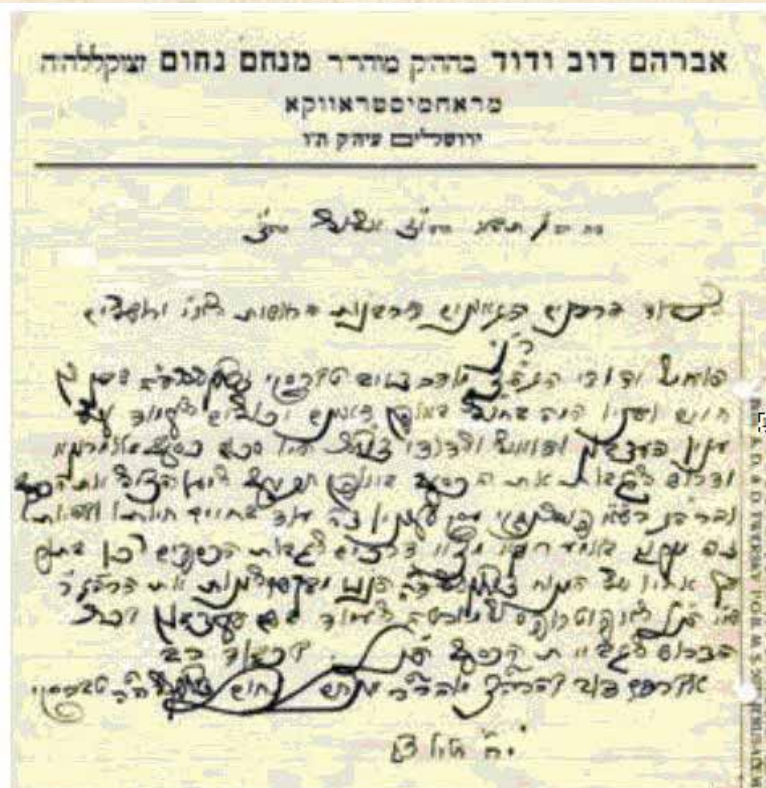
"איך לייד פאר אלימען"

קודם הסתלקותו נענה רבנו ואמר כי הוא יודע בעצמו שמעודו לא פגע ביהודי! עדות מרטיטה בעלת משמעות שרק הוא הקדוש יכול היה להעיד על עצמו בגודל אהבת ישראל שיקדה בקרבו מאז יום עמדו על דעתו.

טרם הסתלקותו פנה רבנו לאחד ממקורביו ושח לו מצפונות ליבו הטהור על ייסוריו הקשים שאפפוהו מכל עבר והחלישוהו עד מאד: "איך לייד נישט פאר מיר, איך לייד פאר אלימען! איך האב נישט מורא פון דעם טויט, דא ארויס - דארט אריין" (איני סובל עבורי, אני סובל עבור הכלל! אינני מפחד מן המיתה, כי יוצאים מכאן ונכנסים לשם)...

ביום כ"ט מנחם-אב, ערב ראש חודש אלול תש"ה, הסתלק רבנו לבית עולמו ובהלוויה המונית שלא נראתה כמוה בירושלים של הימים ההם, הובא למנוחות עולמים ליד אביו הק' באוהל צדיקי בית מראחמיסטריווקא במרומי הר הזיתים.

זכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל אמן!

אף חתמו שניהם על בלאק מיוחד שבראשו התנוססו שמותיהם של שני האחים. הבלאק המשותף שהיה לרבנו עם אחיו הרה"ק רבי דוד ז"ע

ששאלם למבוקשם. כאשר שטחו בפניו את שאלתם, נענה ואמר: "לדעתי נראה שאפשר ליתן שם אחד משם זה ושם אחד משם זה, ולקריתו 'עמרם יהושע', אך הבה ניכנס אל הרבי לשמוע חוות דעתו הקדושה". כשנכנסו ושטחו את שאלתם בפני רבנו, נענה ואמר בפה קדשו: "הרי אפשר לתת לילד שם אחד מזקנו זה ושם אחד מזקנו האחר, היינו 'עמרם יהושע'..." ואכן כך עשו כדברי האחים הק' שכיוונו שניהם לדבר אחד, כפי שהתבטא הגה"ח רבי סנדר אורי זצ"ל, שפעמים רבות ראו כי תשובותיהם תואמות יחדיו ממש כאורים ותומים.

אשרי עין ראתהו

יודעיו וזוכריו של רבנו, אינם מסוגלים להתבטא ולתאר את רגשותיהם כאשר צפה ועולה לנגד עיניהם דמותו התמירה, אשר אצילות קודש נגהה וזהרה ממנה, הלא המה יעידון ויגידון את גודל הדרת הכבוד אשר שררה בנוכחותו ואת הרושם העז שהשאיר אחריו על כל מי שהגיע בצל קורתו.

שלא כדרך אבותיו הק' לבית מראחמיסטריווקא, שהתפללו לבדם בחדר

סיפורי כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א: אכילה מעט מזעיר במשקולת מיוחדת ועיניים צופיות למרחוק שהדהימו את כל החסידים

לארץ ישראל כבר נולד להם בן זכר וכפי שחזה רבנו בעיני קדשו מראש, על הברית אכן בא הסבא מאמריקה. כל זאת אמר רבנו כעין פשטות, אבל בכירור ובאתגליא. (מילין קדישין' ראה תשס"ו).

עוד סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א על עיניו הצופיות של רבנו, מה שסיפר לו הרה"ח ר' אברהם אייזנבאך ז"ל,

שלשכר דירתו היה משלם בכל ראש חודש סך פונט אחד, שהיה מטבע בעל ערך באותם ימים. פעם אחת הגיע ראש חודש ולא היו בידו מעות כדי לשלם על שכר הדירה, וכמוכן שנגרם לו מכך צער גדול ועגמת נפש מרובה, מאחר ובכל ראש חודש היה מקפיד לשלם בזמנו ללא איחור.

בעודו מסובב בין כותלי ביתו מלא צער והכדוך, הגיע לפתע שליח מיוחד מאת רבנו ומסר לו 'פונט' שהרבי שלח לו עכשיו... כך ישב רבנו בביתו וראה את שברון ליבו של ר' אברהם, הכל היה גלוי וידוע לפניו בעיניו הטהורות.

אחר שסיפר מעשה מופלא זה מה שבדידיה הווה עובדא, הוסיף ר' אברהם אייזנבאך לספר לכ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, שרבנו היה שולחו מפעם לפעם שירד לפני התיבה כשליח ציבור, אבל הוא התבייש מאד מפני רבנו שכבר הוכיח לו שכל מסרתיו גלויים לפניו, לכן הפסיק לבוא אל התפילה.

לאחר זמן שאלו רבנו למה אינו מגיע עוד? נענה ואמר ר' אברהם: "הרי כבר ראיתי איך הרבי מכיר אותי אפילו מרחוק והוא רואה הכל, ואיך אבוא להתפלל אצלו כשליח ציבור והלא אינו ראוי לזה?" ביטל רבנו את הדברים ואמר לו בתמיהה: "מה הינך מתירא? וכי יודע אני משהו? מהיכן אדע? אינני יודע מאומה, אין לך מה לפחד..."

אמנם הוסיף לו רבנו: "דע לך כי באמת האדם הגדול המתפלל בבית המדרש הוא הינו שליח ציבור, ואילו זה שעומד לפני התיבה אינו רק ה'מסיים הפרק' להראות היכן אוחזים ותו לא..."

פלאות ונשגבות מסופר על סיגופיו ותעניתיו שהיו למעלה מגדר אנוש, בהיותו מופרש מכל ענייני דעלמא באופן מבהיל ואף אכילתו היתה ממש מעט מזעיר. רבנו היה מספר על כך בעצמו, שבאותה מחצית השנה ששכב על ערש דווי בבית החולים בעיר קייב, לאחר שנפגע מכדורי המרצחים (כמסופר לעיל), אסרו עליו הרופאים לאכול יותר מ-150 גרם לחם ליום וגם מנעוהו מאכילת בשר, ומכיוון שראה אז שאפשר לו להתקיים באכילה מועטה זו, א"כ למה לו לאכול יותר...

כך החזיק רבנו בגדרים מופלגים אלו עד יום הסתלקותו, כאשר משקולת קטנה היתה מונחת בדרך קבע בביתו ומידי יום היו שוקלים את הלחם שלא יעבור את המכסה של ה-150 גרם, וגם ממיעוט זה היה משאיר שיריים...

באחת מרשימות על נישואי בן אחיו כ"ק מרן אדמו"ר רבי יוחנ'טשע ז"ע שהתקיימה בשלהי דקייטא חמשה עשר באב תרפ"ח, נמצא רשום שהביט על רבנו משך כל זמן השמחה שארכה כשש שעות ולמרות החום הכבד לא שתה רבנו כי אם שלישי כוס משקה בלבד.

כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מספר משמו של הרה"ח ר' אליעזר רבינוביץ ז"ל שנלקח לחתן אצל הרה"ח ר' יעקב ברנשטיין ז"ל, שהתייעץ עם רבנו על כל שידוך שהוצע לו ועד אז לא הסכים רבנו לשום הצעה. כשהוצע לו שידוך זה, הורה רבנו לגמררו בכי טוב. בהגיע זמן קביעת החתונה, רצה ר' יעקב לערוך את החתונה ימי הקיץ, אבל מצד החתן הפצירו להמתין לימות החורף, היות וזקנו, אבי אמו, הרה"ח ר' מרדכי אהרן פישמן ז"ל היה אז באמריקה ורצו להמתין לבואו.

שאלו את פי רבנו מה לעשות, ונענה שיעשו את החתונה בימי הקיץ ואי"ה על הברית כבר יבוא הסבא... וכן הווה, שערכו את החתונה בימי הקיץ ונסיעתו של ר' מרדכי אהרן התעכבה, ועד שחזר

עם סגולה

לקט סגולות עצות וישועות
מגאוני וצדיקי הדורות

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך ברכת המזון

לעצמי שיש לי זכות גדולה, וזה עת רצון יהודות ולבקש את כל הבקשות שיש בברכת המזון. ובדיוק ברגעים האלו הסיר הקב"ה מעמנו אף וקצף, והציל את בני מאסון. מפתח של חיה - זרע ברך ה' [כת"י] / גליון השגחה פרטית

רוח קדושה בבית

שח הגה"ח רבי אלי' ראטה זצ"ל:

רבינו האור החיים הק' הזדמן פעם בליל הסדר לביתם של אנשים תמימים ופשוטים, והבחין אור גדול זורח על פני בעה"ב, והרגיש שמכיוונה של בעלת הבית קורן אור גדול פי כמה, וביקש שיבארו לו למה מרגישים רוח של קדושה בבית. סיפר בעה"ב, כי מעולם הקפידו לומר כל הברכות והתפילות בקול רם, בחיות ובנעימות. בביתם שרתה רוגע ושלוה, שמחו בחלקם, ושבחו נחת מילדיהם הגדלים ביראת ה'. יום א' הופיע בביתם השטן שנתקנא בהם, בדמות יהודי עשיר ישיש עם זקן לבן, הוא הראה פנים שוחקות והעניק להם תמיכה וסיפק כל צרכיהם, בהמשך אף החליף הרהיטים בחדשים. לאט התחיל להעיר להם שאין זה מן הנימוס להתפלל ולברך הברכות בקולי קולות, וה' שומע גם בקול נמוך.. וכו'.

בעה"ב שהי' תמים וישר דרך כשראה תלמיד חכם ונשוא פנים ובעל חסד, שכה עזר להם, החל להשמע לו, תוך שהרשע ממשיך להשפיע עליו חסדו, ואף סייד הבית, וכך צינן את רוח ההתלהבות לאבינו שבשמים ששרר בבית. בעלת הבית שהיתה אף היא תמימה נענתה בתחילה לדבריו, אולם בזמן קצר התחילה להרגיש בקלות ראש שחדרה לבית שהיה עד הנה מלא ביראת ה'. כל סיפוקה הי' תמיד בשמעה צאצאיה מברכים בקול נעים, לומדים ומתפללים בחשק, ועתה ירד המצב פלאים. אמנם היתה רווחה גשמית אבל השמחה רוחנית נעלמה, ובמקומה קרירות הגובלת בקלות ראש.

היא פנתה לבעלה בהחלטיות שהמצב צריך לחזור לקדמותו. בעלה שוכנע מיד מדבריה, אך כיצד יוכל למרוד במיטיבו? היא ענתה שהיא מוותרת על טובותיו ועדיף לחיות בעוני, אך עם ה'. הבעל שהי' ירא ה' הסכים ומיד כשחזר הזקן הודיעו לו שאינם מוכנים לשמוע לו יותר. הוא ניסה לפתותם בלשונו החלקלקה כי הם הורסים עתיד ילדיהם המחוננים בהנהגתם המוזרה, אבל הם לא הסכימו לשמוע לו להרוס חינוכם הטהור.. בראותו כן החל לזעוק ולאיים שאם לא ישמעו לו יטול בחזרה הכל.. בקלות ויתרו על הכל, והודיעו לו שיראת שמים של בנייהם שוה יותר מהכל. בזעם נטל את שלו וברח.

אט אט חזרו ההתלהבות והנעימות כאמירת הברכות לבית הדל והמאושר, וברכות המזון בקול ובכוונה בקצו שוב מן הבית.

או אז ידע האור החיים הק' מדוע מלא הבית אורה, ובמיוחד חלקה של האשה הצדקנית בכך.

איש חסיד היה

"לברך בכוונה ובשמחה הוא סגולה גדולה לפרנסה ולהמשכת השפע" | מרן מהר"א מבעלזא ז"ע בברכת המזון על הכוס

נחת מהצאצאים

דבר של חידוש מצאנו ב'מחזור ויטרי' אשר חיבר רבינו שמחה מויטרי תלמידו של רש"י. בברכת 'רחם' בסופו נוסחתו היא: "ולא נבוש בבנים ולא נכלם בכני בנים" - והאמנם שלא נבוא לשנות נוסחתנו, אבל 'כוונה' יכולים אנו להתפלל ולכוון לראות נחת מ'צאצאינו' ו'נכדינו'.

הבן שלי חזר הביתה מטיוול עם חבריו מהחיידר, והוא בלי המשקפיים. "איפה המשקפיים שלך?" שאלתי.

"ברוך השם שהמשקפיים נעלמו ולא אני", ענה לי בני, והראה לי את כפות ידיו. הן היו פצועות ומלאות חתכים.

"מה קרה לך?" נבהלתי.

ואז הוא סיפר סיפור מצמרר. כל הילדים הלכו במסלול מסוים, והוא ועוד כמה חברים התרחקו קצת והתקדמו. לפתע הילד שלי הרגיש שהאדמה עליה הוא צועד אינה יציבה, ושהוא מתחיל להתגלש. מתחתיו פעורה תהום עמוקה, ונשקפת לו סכנה איומה.

הוא חיפש במה להיאחז, עד שהוא מצא שיח של קוצים. בלית ברירה הוא נאחז בקוצים בכל כוחו וניסה לעלות בחזרה למעלה. ככה עברו עליו כמה דקות נוראות של מלחמה על החיים.

בחסדי שמים הגיעו שני חברים מאחוריו ודחפו אותו קדימה, עד שהוא הצליח לעלות ולחזור לקבוצה שהייתה עם המלמד.

הייתי בהלם, "ניצלת ממוות! תגיד לי, באיזו שעה היה כל הסיפור המחריד הזה?"

הוא אמר לי את השעה, ואני נדהמתי. בדיוק ברגעים האלו בירכתי ברכת המזון!

כמה ימים קודם לכן שמעתי חיזוק נפלא, כמה חשוב ליטול ידיים לארוחה, ולא להסתפק במאכלים שברכתם אינה 'המוציא', מכיוון שכך זוכים במצוה הגדולה של ברכת המזון המשפיעה הרבה ברכה ומביאה שפע לבית. בברכת המזון נמצאות כל האותיות פרט לאות ה', ולכן המברך זוכה שלא ישלטו בו אף וקצף. באותו יום כאשר ניגשתי לברך ברכת המזון, חשבת

בשמחה וכוונה - עשירות

הרה"ק ה'שומרי אמונים' זצוק"ל מביא דברי הרחיד"א שכותב, 'שיכוון בברכת המזון בכוונה ובשמחה, וזה סגולה גדולה לפרנסה ולהמשכת השפע, ויכוון לברך השכינה, ורמז לדבר 'ברכת ה' היא תעשיר' פירוש מעשיר למברך, אבל יקיים סיפא דקרא 'ולא יוסיף עצב עמה', דהיינו שיברך בשמחה.

ודבריו הקדושים המה בדברי הוזה"ק (ויקהל) שאמרו: 'מ'אן דמברך לקב"ה מגו שבועא בעי לכוונא לביה ולשוואה רעותיה בחדוה ולא ישתכח עציב', [ובפ' הרשב"ב כותב: 'ולכן יאכל וישתה דבר המשמחו כדי שיברך בשמחה, וזו סגולה להתעשר אם יברך בשמחה ובקול רם כמ"ש לקמיה גודל שכתו גם בעוה"ב כד סליק מהאי ע'למא..', ורבינו החיד"א כותב: 'אפשר לרמוז 'ברכת ה' תעשיר ולא יוסיף עצב עמה', פירוש ברכת ה' כשברכת המזון שהיא דאורייתא דוקא תהיה כתקנה בשמחה לברך השכינה היא מ', תעשיר למברך, כי בזה מסלק אחיות סט"א, ולא יוסיף עצב סט"א עמה', - 'אלא דיברך בחדוה ברזא דא ולישוי רעותיה דהא איהו יהיב השתא לאחרא בחדוה בעינא טבא וכמה דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא הכי יהיבין ליה בחדוה ובעינא טבא'.

מפתח של פרנסה

בנים טובים

הרה"ק רבי שלמה'קע מזוועהיל ראה פעם בחור צעיר מברך ברכת המזון בעל פה, אמר לו, שאם רצונו בבנים יראי שמים, שיברך ברכת המזון מתוך הסידור.

בס' ארובות השמים מסופר על חסיד אחד מתלמידי ה'מאיר נתיבים' שהיה מתנהג בחסידות וביראת שמים כל ימיו ועשה צדקה כפי כחו, והיה לו צער גדול שלא זכה לגדל בניו ה"י, שכולם מתו בקטנותם רח"ל, ולא הניח דבר רפואות וסגולות וקמיעות שלא עשה ולא הועיל לו כלום. פעם נסע לרבו הקדוש שראהו סר וזעף, ושאל לו על כך, וסיפר לו צערו, שאל לו רבו למעשיו והנהגותיו, וסיפר לו כל מעשיו בעבודת הש"י, וראה רבו שדרכיו מתוקנים והכל לשם שמים, ושאל לו עוד כיצד הנהגותיך בשעת אכילתך ובשעת ברכת המזון, ענה לו תדע אשר איזה פעמים בימי הקיץ שאני נכנס לבית עייף ויגע מרוב חמימות אני פושט בגדי העליונים כדי להתקרר מעט, ואני יושב לאכול רק בכגדי התחתונים ללא המלבושים העליונים אשר אני הולך בהם החוצה ואני מברך כך ברכת המזון, אמר לו רבו אכן נודע הדבר שזהו סיבת מיתת בניך, ובכן אם תשמע לעצתי תקבל עליך שמהיום והלאה לא תוסיף עוד תשמע כזאת ולעולם הזהר כשתשב על שלחנך ללבוש כל בגדיך ותברך ברכת המזון מעוטף בכגדיך באימה וביראה 'זה השלחן אשר לפני השם', ואני ערב לך שמהיום והלאה תזכה שיחיו בניך הנולדים לך ותשמח בהם, וכן היה שקבל ע"ע ועשה כמו שצוהו רבו הקדוש, וזכהו הש"י לבנים חיים וקיימים וראה דור ישרים יבורך.

מפתח של חיה - זרע ברך ה' [כת"י]

לשאלות הארות והערות אפשר לפנות לכתובת 8967293@GMAIL.COM או למערכת, ולציין 'עבור עם סגולה'

מרא דכולא תלמודא

אלומות זוהר המאירות את דמותו ההדורה של המאור הגדול לממשלת התורה
הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

מגדולי הדיינים בדור האחרון ובעל מחבר ספרי 'משפט ערוך'
במלאות חמש שנים להסתלקותו - ל' מנחם-אב תש"פ - תשפ"ה

5 שנים
להסתלקותו

שעות רבות השתעשע עמו חותנו בלימוד. רבינו זצ"ל בבית חותנו מרן הגר"ז אויערבאך זצ"ל

חמש שנים תמימות עברו ביעף מאז נעקרה מאיתנו דמותו ההדורה של מרא דכולא תלמודא, הדיין והפוסק בכל מכמני תורה בחריפות עצומה, ענק רוח נערץ שהרביץ תורה בכל מכמניה לתלמידים רבים בהיקף ובהתמדה בל יתוארו, תל תלפיות שפונים אליו לדעת את חוקי האלוקים ואת משפטיו, אישיות מרוממת שכל כולה היתה מקשה אחת של אצילות, טוב לב נדיר ומידות חצובות מהוד ועדינות, הגאון המופלא רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל.

עובדות מדהימות נערמו בחמש השנים האחרונות על שיעור קומתו, על גדלותו בתורה, בקיאות בכל מכמניה, עמקות בלתי נתפסת ושקיעות רצופה מלווה ביראה ובמידות טהורות מופלגות. מעל לכל, פסיקותיו והכרעותיו בחושן המשפט, דברי תורתו וסברותיו המחודדות המתבדרות בין כותלי בתי הדין, בהיותו מגדולי הדיינים והפוסקים, מראשי אבות בתי הדין בדורנו, שישב בכיסאות למשפט בבי-דינא-רבא שנים רבות, בהן שפט את ישראל בין איש לרעהו, העמיד לגיונות של תלמידים מופלגים, דיינים ורבנים היושבים על מדין בכל קצווי תבל, אשר גידלם טיפחם והאציל מהודו ורוחו עליהם.

בענוותנותו הרבה שהייתה במקום גדולתו העצומה, היה עונה לכל שואל בכל מכמני תורה, בציון המקור המדויק של ההלכה, בעודו מפרט את נושאי הכלים בטור ושו"ע, ט"ז מג"א, כ"ח וש"ך.

ביושבו בכיסאות למשפט, ישיבתו כראש-בית-דין היתה ללא ספרים, אך בשמעו את טענות הצדדים ודן בפסק ההלכה, כיוון בעל-פה לדברי ה'קצות' וה'הנתיבות', ציטט מתשובות הפוסקים, ראשונים ואחרונים. הדיינים שידעוהו והכירוהו, כבר הורגלו להנהגה זו, אך אלו שנקראו לפניו לראשונה, ביקשו לבדוק אחריו ומה נדהמו לראות, שציטט את הדברים ממש כלשונם.

כמו כן מסר עשרות שיעורי תורה בכל מקצועות התורה ובכל מכמניה. בכל פעם שנכנס למסירת השיעור, היה שואל בנעימות ובענוות חן: באיזו סוגיא עוסקים כעת? ומשנאמרה לו הסוגיא, פתח את פיו בחכמה והרצה את השיעור בלומדות וחריפות על הנושא שעסקו בו, כל זאת ללא ספרים פתוחים לפניו.

ביריעה הקצרה שלפנינו ננסה באפס מה לגעת בשולי אדרתו של גאון מופלא זה שהאיר את דורנו באור תורתו ובזיו חכמתו, תוך מתן אספקלריה מאירה לדמותו הגדולה והדגולה שהייתה מוסתרת תחת מעטפת של פשטות וענוות חן, כפי שהיה מכונה בפי-כל 'רב-זלמן-נחמיה'. עם זאת, מובן מאליו שלא ניתן לסכם בגווילים בודדים את כל פרשת גדולתו האמיתית, שכן

הטלפון לסדר את הפגישה ושאלה אותו: 'מדוע אתה צריך לבוא עד ירושלים? למה אתה לא הולך לרבנים יותר קרובים?' ענה לה השואל, שכבר שאל מורה הוראה ידוע ומפורסם בבני ברק, וענה לו שיש צדדים להתיר, אבל בשביל זה צריך רב עם 'בריטע פלייצעס' (כתפיים רחבות) והוא זה שיעץ לו לקום ולנסוע לירושלים לרבי זלמן נחמיה, כי הוא יש לו את הכתפיים הרחבות לפסוק בנידון".

עוד סיפר חתנו הגרא"י וולפא: "כשהתחילה מגפת הקורונה אמרתי לו את החוקים החדשים של הריחוק וכדומה, מאותו רגע קיבלתי ממנו יומיים של שיעורים כלליים בהלכות הרחוקת טומאה, ראשון לטומאה ושני לטומאה, כדי שלא יגעו אחד בשני, מדרס הזב, הרוק שלו מטמא, כל הלילה היה שיעור כללי בהלכות טומאה וטהרה..."

כל התורה כמונחת בקופסא

פרקים נרחבים בחיי הגר"ז גולדברג זצ"ל הם השיעורים הרבים אותם היה מוסר מידי יום ביומו בכל חלקי התורה. על כך סיפר בנו הרה"ג רבי אהרן גולדברג שליט"א בהרחבה:

"כשהיה אבא זצ"ל מתבקש למסור שיעור, לא היה נצרך כלל להכנה. הוא לא היה צריך לספרים כדי להכין את השיעור, שכן חידושיו היו מוכנים להשמיעם. די היה לו לדעת רק מה שלומדים בכל 'כולל': בכולל הראשון שו"ע חושן משפט, בכולל השני לומדים שו"ע יורה דעה, בכולל השלישי אבן העזר, בכולל הרביעי הלכות תערוכות, בכולל החמישי הלכות עגונות ובכולל השישי הלכות דיינים, כך עבר מכולל לכולל וצלל לתוך הסוגיות כאילו

מסכת חייו המופלאים היו מוקפים בפרקים רבים.

פוסק בכל העיתים והזמנים

השהייה במחיצת הגר"ז גולדברג זצ"ל השרתה אווירה מיוחדת, שהזכירה את אורחות חייו של חותנו הגדול מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל. מקרב היה כל אחד ואחד בסבר פנים יפות ועונה לכל אדם. גם בעת קיימו ובלכתך בדרך' ללא מששים ואלא מלויים, היו מנצלים רבים את ההזדמנות שנקרית לידם לשמוע מפיו וכן להשמיע בפניו דבר תורה או ענין הלכה והנהגה, ביודעם ומכירים כי הוא בקי בכל מכמני תורה.

מיוחד היה בפקחותו הנפלאה, להבין ולמצוא את כל הבעיות המקוריות ולגשר בין הצדדים. הדיינים היו רגילים לשאול אותו שאלות חמורות באבן העזר ובחושן משפט, ביודעם כי את כל הדבר הקשה אליו יביאון.

סיפר חתנו הגאון רבי אברהם ישעיהו וולפא שליט"א ראש ישיבת 'גדיל תורה':

"לפני כמה שנים הייתי בבית חותני זצ"ל ופגשתי שם דיין מחיפה שהגיע וחיכה לחותני זצ"ל שיתפנה אליו. נכנסתי אתו בדברים ואמר לי שיש לו שאלה חמורה בענייני יחסין והדיינים יודעים שכיום אין להם את מי לשאול, רק הוא הכתובת היחידה שבאים לשאול אותו, לכן הגיע במיוחד מחיפה לשאול אותו. אחר-כך חותני הגיע, שמע את השאלה, הוציא את השו"ע ומיד פרש ובירר את ההלכה לאשורה, והוא יצא עם פסק ברור.

"לפני כמה שנים התקשר אדם מרחובות לגבי שאלה חמורה באבן העזר. הרבנית קיבלה את

סמוך על שולחן חותנו הגדול. רבינו זצ"ל עם בניו ונכדיו יבדל"ח בסעודת פורים בבית חותנו מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

יגיעה עצומה בתורה כל ימיו. רבינו זצ"ל בעיון הלימוד בביתו

לא בכדי מסר נפשו למסור שיעורים בכל מקום ובכל עת, שכן ראה ב'שיעורים' אלו דרך במסירת התורה וכמעט שלא השיב ריקם כל מבקש ד'. הוא ראה בכך שליחות מיוחדת והיה מקבל על עצמו את העול הכבד הזה, טורח ונוסע למקומות שונים בארץ הקודש, הקרובים והרחוקים.

הם פנו אליו בישיבה וביקשו ממנו, שהיות שלמד עם רבי יוסף, אולי יסכים לסייע להם. בהמשך, הצביעו לו על עשרות מקומות שלא מצליחים להבין ולפענח, הגרש"ז זצ"ל התיישב ופענח את כל מה שביקשו ממנו לתפארת ובהצלחה. אחר-כך הספר יצא לאור בטוב טעם ודעת.

ביום בהיר אחד, הגרש"ז אויערבאך, הגיע לביתו של רבי פסח שפירא לקנות ספר 'משנת יוסף' על סדר זרעים. בהיותו שם, התעניין כיצד נכתב ונערך הספר, ורבי פסח סיפר לו בין הדברים כי היה להם לעזרה בחור משיבת חברון, גאון של ממש שידע בבלי וירושלמי ושולחן ערוך בעל-פה, גם זרעים וירושלמי בזרעים. תמה רבי שלמה זלמן והתפעל: אכן, מי הוא הבחור? הייתי רוצה לראות אותו, הפטיר הגרש"ז והחל להתעניין לשמו המדויק ושם אביו ועיסוקו.

משנאמר לו כי האבא רבי אברהם גולדברג אומר בכל יום שיעור יומי על הדף ב'חבורת תורה ועבודה', והשיעור מתקיים בבית הכנסת מאה שערים, הגיב הגרש"ז אויערבאך בהתפעלות כי לפני תקופה הזדמן לו להיות שם בשעת 'מנחה מעריב' בשטיבלאך והמתין למנין מעריב, ומכיוון ששמע שיעור מתוק מאד, התיישב יחד עם בעלי הבתים שומעי השיעור ולא יכל לעזוב, כי כל-כך נעים היה, ואפילו כשהגיע זמן מעריב, נשאר לשבת עד סוף השיעור.

כך אט-אט התחיל הגרש"ז אויערבאך להיכנס לענין של השידוך והחל לברר על הבחור ומשפחתו.

"הוא כבר אדם גדול"

כאמור, למד אז הגרש"ז גולדברג בישיבת חברון. הגרש"ז אויערבאך בירר עליו בישיבת פוניבז' ואח"כ אצל הרמ"ם של ישיבת חברון. לימים ציין באוזני נכדו הרה"ג רבי אהרן גולדברג שליט"א, כי ראש הישיבה הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל היה חכם גדול מאד - חכם הרזים, חכם מחוכם. שאל אותו הנכד רבי אהרן: "סבא! שמעתי על צדקותו, גדלותו בתורה וקדושתו של רבי אהרן כהן, אבל מדוע מתפעל סבא דווקא מחכמתו?"

סיפר לו הגרש"ז אויערבאך ואמר: "כל מי ששאלתי בישיבה שבחו של אביך רבי זלמן נחמיה, אמר לי שהוא בחור שידוע גם שולחן ערוך; השני הדגיש שהוא יודע שות"ם; השלישי אמר שידוע כל ה'קצות' וה'נתיבות' ואפילו יודע 'חידושי הרי"ם' - בקיצור, יודע הכל. הלכתי לרבי אהרן כהן והוא שאל אותי: מה הינך מחפש? עניתי לו: 'אני רוצה אחד שיכול להיות אדם גדול'.

בדבריו המאירים והמשמחים. תלמידי החכמים שומעי לקחו היו שותים בצמא את דבריו והיו מתענגים על שיעוריו, בהבינם את חשיבות הדברים ובעומק עיונם, עד שכבר בסיום השיעור היו מצפים לעוד שיעורים אלו."

"רגיל היה אבא זצ"ל לומר: 'עיקר השיעור אינו דווקא בהקניית הידיעות שהביא בשיעור, אלא להורת ללומדים כיצד להעמיק בסוגיא ואיזה 'קצות' או 'נתיבות' הכרחי להבנת הסוגיא'. ואכן, לומדי הכוללים מכל העדות והחוגים שהקשיבו לשיעוריו, זיינו שמלבד השיעור עצמו שהיה מלא וגדוש במדע ובחכמה, הרי שהשיעורים היו מורים את דרך הסלולה שלו בדרכי לימוד הסוגיות.

"לא בכדי מסר נפשו למסור שיעורים בכל מקום ובכל עת, שכן ראה ב'שיעורים' אלו דרך במסירת התורה וכמעט שלא השיב ריקם כל מבקש ד'. הוא ראה בכך שליחות מיוחדת והיה מקבל על עצמו את העול הכבד הזה, טורח ונוסע למקומות שונים בארץ הקודש, הקרובים והרחוקים.

"פעמים שבים אחד היה מוסר חמשה או ששה שיעורים במקומות שונים, מלבד השיעורים שמסר עוד באותו יום, לפני הצהריים וכך בשעות של אחר הצהריים, עד השעות המאוחרות של הלילה מסר שיעורים והרביץ תורה לתלמידים."

סיפורו של שידוך

קשר תורני נפלא ואמיץ ביותר היה בין הגרש"ז גולדברג זצ"ל לחותנו הגדול מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל. רבות מסופר על החותן וה'חתן', בהיותו חתנו הראשון של מרן פוסק הדור והיה חביב עליו ביותר עד מאד.

השדכן היה הרה"ג רבי פסח שפירא זצ"ל. הרקע לשידוך היה: כשהגאון רבי יוסף דינקלס זצ"ל התגורר בבתי ברוידא, למד עמו הגרש"ז גולדברג הרבה בסדר זרעים. בשנת תש"ח רבי יוסף עבר לבני ברק ובשנת תשי"א הגרש"ז גולדברג שב לירושלים מפוניבז' (כיון שאחותו היחידה ע"ה נהרגה בפיגוע הי"ד) והגיע ללמוד בירושלים כדי להיות קרוב להוריו וללמד בישיבת חברון.

באותם ימים בשנת תשי"א, רבי פסח שפירא ניסה לערוך את הספרים של הגר"י דינקלס בשם 'משנת יוסף'. היו לו קטעים רבים שלא הבין את כוונתו של רבי יוסף שכבר שהה בבני ברק, אמר רבי פסח שפירא לחבריו העוסקים במלאכה, כי בישיבת חברון לומד בחור הבקי בהרבה מהדרי התורה ואפילו בסדרי זרעים, נשים וניזקין, ולכן הוא חושב שהבחור השקדן הזה יוכל לסייע בעדם.

ולמדם זה עתה.

"כך היה בישיבות, בשיעורים שמסר לתלמידים, הספיק לו לדעת מראש שבישיבה זו לומדים מסכת בבא קמא, ובישיבה שניה מסכת בבא מציעא, אך את הדף או את הסוגיא בדיוק או את הסימן המדויק בשו"ע, לא היה צריך לדעת מראש.

"את מערכת אמירת השיעורים היומיים והשבועיים, היה אבא זצ"ל מנהל בעצמו וזכר את הפרטים מבלי לרשום על נייר לסידור הנושאים. מרוב נושאים שהתבקש למסור עליהם שיעורים במקומות רבים, היו פעמים שלא שאל מה בדיוק לומדים, או פעם אירע בתחילת זמן שעברו ללמוד מסכת אחרת ממה שאמרו לו, ומי מדבר על סוגיות אחרות או סימנים אחרים שבשולחן ערוך, כשכבר נעמד על יד ה'סטנדר' והחל למסור את שיעור בסוגיא שחשב שלומדים ככולל..."

"התלמידים היו נבוכים מהטעות והתחילו להתנצל בפניו. הוא מיד התעניין מה כן לומדים כעת? וברגע כמימרא, היה משנה את השיעור ומתחיל למסור שיעור אחר בסוגיא הנלמדת... מפליא היה לראות איך לא התכוונן לנושא החדש ובכל זאת היה מצטט מיד את הגמרות והמפרשים בע"פ כאילו למדם זה עתה.

"התלמידים שלא ישבו בקרבתו ולא הספיקו לעקוב אחר הדברים, אפילו לא הרגישו שהתחיל סוגיא אחרת ותוך כדי דיבור שינה את שיעורו עד שהיה נראה להם כי הבין את השיעור זמן רב קודם.

מוסיף הרה"ג רבי אהרן גולדברג שליט"א פרט מעניין: "עם השנים היו מקומות שהדבר הפך להרגל. קובעים אתו זמן לאמירת השיעור בלי שיאמרו לו מה הן הסוגיות הנלמדות, ורק בזמן שהגיע למסור את השיעור, בדרכו לבימה אמרו לו את הנושא או את הסוגיא או את הסימן המדויק, אבל הוא החל להרצות את הדברים כנתינתם מסיני כאילו למד את הנושא ממש עכשיו.

"כך היה שנים רבות שמסר שיעורים ככולל סאדיגורה אותו ייסד הרה"ח ר' חיים יצחק כהן שליט"א, לפי סדר הלימוד הקבוע. היו שנים שכל קבוצת אברכים למדה נושא אחר, וכשהגיע פעם בשבוע למסור את השיעור, נעמד היה ליד הסטנדר ושאל את הלומדים: 'באיזה נושא הנכם חפצים שאמסור היום בשיעור'... הם היו מציינים נושא ומיד החל באמירת השיעור."

שיעורים המצוינים בהלכה

"השיעורים עצמם היו נאמרים בבהירות, תוך כדי שהיה שופע ממקור חכמתו וידיעותיו הגדולה, כהן אשר הוצק בשפתיו ומתוך ענווה גדולה, סיפר בנו הרה"ג רבי אהרן גולדברג שליט"א על עבודת הקודש של מסירת השיעורים שהיו חלק בלתי נפרד מהרכבת תורתו.

"קולו היה נשמע בהדר וביד ד' הטובה עליו היה מניח את היסודות וממשיך בהרצאת הדברים כאריח על גבי לבינה, עליהם הוסיף בטוב טעם נדבך על גבי נדבך, עד ששומעי השיעור היו רואים לפנייהם בנין נאדר בקודש, בנוי לתלפיות, פרוש על מרחבי הש"ס ומפרשי התורה, ראשונים ואחרונים.

"בבקיאותו וחרפותו היה מסדרם ומבארם בצורה מופלאה,

הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה גולדברג זצוק"ל - 5 שנים להסתלקותו - ל' במנחם-אב תש"פ - תשפ"ה

הספר לחפש בין דפיו - כיצד פענחו איזה ראשי תיבות... ואז אמר לנו: 'כן, הם פענחו טוב... וסיפר שהשווער שלו בפגישה אתו לפני האירוסין, שאל אותו על ראשי התיבות הללו...' "

לימן חותנו הגדול

כשנשאל פעם הגרז"נ גולדברג זצ"ל האם שמע על גדולתו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל טרם נבחנו לחתן על ידו? השיב:

"האמת היא ששמעתי עליו עוד בהיותי בחור צעיר. כשעלינו ארצה, אבי זצ"ל מנה בפניי את גדולי הרבנים בארץ ישראל, וכבר אז סיפר לי על רב חשוב בשם רבי שלמה זלמן אויערבאך. בשעתו הוא כבר היה ידוע ומפורסם כ'תלמיד חכם' גדול שפרסם ספרים חשובים 'מאורי אש' בענייני חשמל בשבת וספר 'מעדני

רבינו זצ"ל עם אביו הגאון הצדיק רבי אברהם גולדברג זצ"ל (מימין) וחותנו מרן פוסק הדור הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

ארץ' בענייני שביעית.

"אך לגדלותו העצומה התוודעתי מיד לאחר חתונתי. התחלתי ללמוד עמו חברותא בקביעות, הנוהג היה שבכל יום לפני השיעור שמסר בישיבת 'קול תורה', היינו לומדים ביחד. המסכת הראשונה שלמדנו הייתה מסכת פסחים, אז למעשה הכרתי את גדולתו. הלימוד בחברותא נמשך כמה שנים עד שפרצה מלחמת קדש, ואנשים חששו לצאת מהבתים, כך שהשיעור נפסק."

שאלות רבות מכל קצווי תבל, עלו ולובנו על שולחנו של מרן פוסק הדור רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, בהן נתבקש לחוות דעתו הרמה 'דעת תורה', בהליכות והנהגות במאורעות היום יום, שבת בשבתו ומועד במועדו. מי שליבן אתו שאלות והלכות רבות, הן בימים שלמד עמו בחברותא יום-יום בהכנת השיעור והן בשנים המאוחרות יותר, היה חדב"נ הגרז"נ גולדברג זצ"ל, שזכה לדלות מבארו ולהשקות לעדריים.

הקשר המיוחד שהיה בין ה'חותן' ל'חתן' היה קשר אמיץ של תורה. הגרז"נ גולדברג נודע לבקי בכל מכמני תורה ולא אחת התקשר אליו חותנו הגרש"ז אויערבאך בבקשו לדעת את המראה-מקום המדויק של התשובה או הסימן של המפרש. הפסד מרובה היה לו לרבי שלמה זלמן לבזוז את זמנו בחיפוש אחר מקורות והוא ידע על זכרונו המדהים של חתנו רבי זלמן נחמיה.

ב'שנה ראשונה' שלו, ישבו פעם זקנו הגאון הצדיק רבי חיים יהודה לייב אויערבאך זצוק"ל וחותנו הגרש"ז אויערבאך, ודנו בהלכה למעשה בענייני קידושין. הגרש"ז אויערבאך היה מסדר קידושין ליהודים שבורים יתומים שעלו מהשואה ועוד, ומפעם לפעם עלו נידונים של ספיקות בהלכות אבן העזר, האם מותר להתחתן.

באותו יום היה מקרה מסובך והגרש"ז וכונו הגרש"ז ישבו יחד ודנו, כשהחתן הצעיר הגרז"נ גולדברג ישב בצד והקשיב. לפתע נענה ואמר: "בספר 'האלף לך שלמה' לרבי שלמה קלוגר, ראיתי פעם שדן במקרה כזה ממש..." השניים קפצו בהתפעלות כיצד יודע ומכיר הוא את הספר 'האלף לך שלמה' שאינו כל-כך מוכר ונפוץ, הם חיפשו בספריה ועיינו בו, והיה להם לתועלת.

מאיר נתיבות היה הגרז"נ גולדברג זצ"ל כל ימי חייו. לא רק חותנו הגדול זכה להינות מאור תורתו, כי אם כל בית ישראל נהנו מהכרעותיו הברורות בכל השאלות הקשות ביותר. כל עוד היתה דמותו בכותל המזרח של עולם התורה בדור האחרון, נהנו ממנו המוני בית ישראל מכל קצווי תבל, אך לאחר התעלותו לגניז מרום נשאלה השאלה הקשה: מי יורה דעה? מי יבין שמועה? מי יפרק הוויית? מי יתרץ שברים? כאשר חסרונו הגדול ניכר היטב בין בתי ההוראה בישראל ובין כותלי בתי הדין עד עצם היום הזה.

תגובתו של רבי אהרן היתה: 'שיהיה אדם גדול? הבחור זלמן נחמיה הוא כבר אדם גדול!...' "

המשיך הגרש"ז אויערבאך לספר: "התעניינתי מהיכן הקשר שלו עם הבחור, עד כדי כך שמכריו עליו כך? והשיב לי: שאין לו קשר מיוחד עמו, אבל כש'ועד הישיבות' נתנו ימי מרגוע למצוינים בעיר צפת, הוא היה אתו שם. היו שם 'אריות' של תלמידי חכמים והגר"א כהן התפעל כיצד משתלב איתם בחור צעיר בתורה. הוא עקב אחריו וראה שהוא 'גדול' ממש. רבי אהרן נקב והצביע על כל המבטים שלו והאבחנות דקות, שעל ידם שיבח אותו ובזאת התפעלתי מחמתו העצומה."

כאשר התקדמו העניינים, קבעו להיפגש הגרש"ז אויערבאך עם הגרז"נ גולדברג בבית הכנסת של התימנים בשכונת 'משכנות' (ליד הבית של הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל). ביום הראשון הם ישבו יחד 4 שעות, וכאשר היו הנכדים מזכירים לזקנם הגרש"ז אויערבאך את בית הכנסת של התימנים, היה אומר:

"אה, איזו שמחה היתה לי אז לשבת עם רבי זלמן נחמיה, תמיד שאני עובר שם, אני נזכר מה'נחת'... ישבתי אתו יום אחד 4 שעות ולמחרת שוב 4 שעות נוספות, דיברנו בלימוד בבבלי בירושלמי וברמב"ם. לא בחנתי, אלא עברנו מענין לענין בעשרות מסכתות ועניינים עמוקים בש"ס, ראיתי שהוא יודע גם יודע."

"הדבר האחרון ששאלתי אותו, האם בחור בגילו לומד גם מנחת חינוך? וכשהשיב בחיוב התעניינתי לגבי ראשי-תיבות מסוימים ב'מנחת חינוך' כיצד נראה לו לפענח אותם? והוא השיב על אתר כיצד מפענחים

מרא דכולא תלמודא:

למה אנשים לא לומדים 'שערי יושר' אחרי הטשולנט בשבת בצהרים?!

קשות וכבדות, כמו עירובין, יבמות, זבחים, וכדומה. את המסכתות הקלות הורה ללמוד בערבים או בזמנים פנויים. כך הורגלתי בלימוד הקשה של מסכתות אלו והם יגיעת התורה של 'גירסא דינקותא' הטובעים בעצמותיי."

בנו הדיין הגאון רבי אליהו גולדברג שליט"א סיפר: "אני זוכר בתור ילד את אבא יושב ליד השולחן בסלון, מסביבו כל הילדים וכל אחד בעיסוקיו ומשחקיו, אבל הוא יושב עם שו"ע 'חושן משפט' גדול, וביד השנייה מנענע עגלה..."

"שבת בצהרים. אבא הולך לנוח אחרי הסעודה, איזה ספר הוא לוקח אתו? 'שערי יושר' או 'חידושי רבנו חיים הלוי' או 'חידושי רעק"א'. שאלתי אותו: אחרי סעודת שבת כולם עייפים, איך אפשר ללמוד 'שערי יושר'? איך אפשר ללמוד רבי חיים? אמר לי: 'למה לאנשים קשה כל-כך ללמוד 'שערי יושר' ורבי חיים וכו'? כי כשהם מביאים את הגמרא לא יודעים את הגמרא, וצריכים ללמוד ולהתעמק במה הגמרא אומרת; כשמביאים את הרמב"ם לא יודעים את הרמב"ם, וצריכים לעיין וללמוד עתה מה שהרמב"ם אומר; ממילא, עד שמגיעים ל'זוארט' של רבי חיים בריסקער כבר עייפים, לכן אי אפשר ללמוד במצבים עייפים כאלו וזה קשה..."

"כאן הוא גילה טפח שלא כדרכו: 'כשיודעים את הגמרא ויודעים את הרמב"ם, קל גם אחרי ה'טשולנט' ללמוד את הדברים האלה עוד פעם, כי נשאר רק ה'שטיקאלע' של רבי חיים' ועם זה אפשר עוד להתמודד!..."

כל מי שזכה לשהות במעונו של הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל, ראה תלמידים רבים המקיפים תדיר את הבית - במיוחד בלילי שישי בשעה שמוסר את שיעוריו השבועיים - משימים אונם כאפרכסת וקולטים עוד ועוד מחידושי וביאוריו. יכלו לראות אז בעליל על פני התלמידים את התענוג העילאי לראותו מצטט מקורות בעל פה מדברי התלמודים, הרמב"ם, הראשונים והאחרונים, כשהוא נותן רשות ומניח להוציא מארון ביתו את הספרים לעיני בהם.

לאחר שהראו לו כי ציטט את הדבר בדיוק, לא הגיב דבר, כאילו היה זה דבר פשוט שצריך לדעת את הדברים כלאחר יד.

סיפר אחד התלמידים: "פעם בשעותי בביתו, צלצל הטלפון ועל הקו היה אחד מחשובי הרבנים בארה"ב, שביקש להתייעץ עמו בשאלה הלכתית מסובכת הקשורה להלכות ייבום. הגרז"נ זצ"ל שמע את השאלה בניחותא ומיד לאחר מכן החל להרצות מדברי הגמרא ביבמות, השו"ע והפוסקים, מציין לתשובה ב'נודע ביהודה', משווה את הדבר לתשובה המובאת ב'שואל ומשיב' וב'האלף לך שלמה' ועוד ועוד.

"משסיים את השיחה, היתה ניכרת קורת רוח על פניו. ניצלתי את ההזדמנות ובהדרת כבוד שאלתי: הרב ציטט מדברי הגמרא ביבמות כאילו ולומד כעת את הסוגיא, איך ניתן לשלוט בגמרא קשה זו באופן כל-כך ברור? האם אלו הם כישרונות או יגיעה? "ענה לי הגרז"נ זצ"ל בענוותנות: 'אבי זכרונו לברכה, מצעירותי הרגיל אותי ללמוד דווקא מסכתות

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

הדף המקושקש על שולחן האבלים שהסעיר את המוני המנחמים בביתו של הרה"ג ר' דוד בירנבוים זצ"ל: דאגתו לילדיו הובילה אותו לבקשה יוצאת דופן בנוגע לסכנות הטכנולוגיה

ההמונים שבאו לנחם את צאצאי הרה"ג ר' דוד בירנבוים זצ"ל, ידעו שישמעו סיפורי מופת על אישיותו התורנית הדגולה, על התקשרותו ברבותיו ועל היותו איש חינוך בכל מהותו. למרות זאת, בהיכנסם לניחום האבלים הופתעו מאוד מפסת נייר חתומה ומקושקשת למדי שהתנוססה על השולחן, וגילתה הרבה מאוד על האישיות של המנוח.

הרב בירנבוים היה מחנך בחסד עליון. הוא גידל תלמידים רבים, הוביל מאחורי הקלעים מהלכים להקמת 'בית המוסר' בירושלים, ועמד על הקמת כולל גדול ומרכזי בצפת. ידיו רב לו. את ילדיו גידל בחום ובאהבה, וכך בכך ידע להטמיע בהם את הערכים החשובים בחיים - בחדות מובהקת וחסרת פשרות.

הדף הזה נכתב בשנת תשע"א, לפני כ-14 שנים. היה זה בשיא התקופה בה כלי הטכנולוגיה הפכו ממכשירים מורכבים המצויים במשרדים נכבדים, לכלים המצויים בכל בית וכיס, למרבה הצער. הרב בירנבוים חשש לגורל ילדיו, הוא ידע כי הכלים הללו משחיתים את הנפש ויוצרים ניסיונות קשים, וכך לבו כתב מכתב בקשה לילדיו, וזו לשונו:

"בניי וחתניי יקריי ואהוביי! בשבח ובהודאה לבורא העולם על הזכות הגדולה שנפלה בחלקי שכל ילדינו נשואים ועובדי ד' יתברך, איש איש כיכולתו. זכות זו בוודאי מקורה בדורות קודמים שמסרו נפשם על מסורות קדומות, ועל כך שלא לשנות מהדרכת אבותינו הקדושים בהוראות גדולי הדור.

"והנה, שמעתי שמועה על אחת המשפחות היפות והחשובות שאני מכיר, שם נפלו מטובי בניהם ברשת, ואברכים יקרים מיוחדים הפכו לקלים שבקלים עקב מזיק זה. בחקירה קלה הגעתי לכך שהיה לאברכים אלה צורך מסוים והבטיחו למשפחותיהם שרק בשביל הצורך הזה, ובכל אופן נמשכו עד שעזבו את לימודם, הרסו את בתיהם ומהם שהפכו גם מחללי שבת, רחמנא ליצלן.

"על כן נפשי בבקשתי לקבל התחייבות מכם, בניי אהוביי, בנדר על דעתי שלא להודק למכשול זה בכל צורה שהיא, אלא על פי דיין חשוב מבית דין, ועל פי התנאים שהדיין יתיר. ואם חפץ ד' בידי יצלה ואקבל התחייבות זו חתומה מכל משפחתי, אבקש לשים את ההתחייבות בידי לאחר מאה ועשרים שלי, שאוכל לכוף עם זכות זו לבית דין של מעלה!"

בשיפולי המכתב מתנוססות החתימות של בניו וחתניו, אשר נענו לקריאה הנרגשת של ראש המשפחה. אחד אחד הם חתמו על ההתחייבות להימנע מלהיכשל בפיתויי הרשת, אלא לפי הוראת דיין ובתנאי!

הרה"ג ר' אשר קובלסקי שליט"א שמביא את הסיפור המעניין בגיליונו 'פניני פרשת השבוע', מבקש ללמוד ממנו לקח טוב ומוסר השכל:

"הבה נעמיק לחקור אודות מכתב זה, שאת צילומו ראינו בגיליון 'קול ברמה' בעריכת ידידנו הרב משה מיכאל צורן הי"ו. הרי המכשולים המצויים בכלי הטכנולוגיה החדשים - ידועים לכל. כד בכד, הפיתוי להשתמש בהם גדול מנשוא, שהרי כל תחומי החיים עוברים בימינו דרך קורי הרשת הזו אשר רבים חללים הפילה. מה עושים?"

"הרב בירנבוים התווה כאן דרך ברגישות ובאהבה: להביט על הסכנה בעיניים פקוחות, ואז לעצום את העיניים מהשימוש, איש איש כפי דרגתו. גם הוא מתיר לנצרכים לכך לעשות את השימוש הדרוש, בהוראת רב ועל פי תנאי, אבל חלילה וחס מלהיסחף לרשת הגועשת, לפיתויים המהרידים, למראות המצחינים ולניסיונות האפלים. הן כל באיה לא ישוכו, אברכים יקרים איבדו את עולמם הרוחני ואת ביתם הגשמי גם יחד בגלישה - תרתי משמע - במורד הרשת החלקלקה!"

"כדי לעמוד בניסיון הזה נדרשים כוחות נפש רבים, ולכן הוא ביקש בקשה חריגה - שאת כתב ההתחייבות הזה יניחו בידי בעלותו לבית דין של מעלה. הוא ידע שמדובר בניסיון קשה מנשוא בדורנו, נדרשים כוחות עצומים כדי לעמוד בו, אבל אם ילדיו יידעו שאביהם - שבנה עולמות של תורה וחינוך - רואה את הזכות של ההתגברות על ניסיונות הטכנולוגיה כיכות הגדולה ביותר ששרעי שמים, הדבר ינסוך בהם כוחות להתגבר, כי הם יפנימו שאין דבר חשוב מזה!"

"אחים יקרים!", קורא הגר"א קובלסקי ברגשי הוד, "הדברים נוגעים לכל אחד מאיתנו באופן אישי וגם לחינוך צאצאינו. ככל שנזכה להימלט מניסיונות אלו ולא ניכנע לפיתויים גם מול מסך - כך נזכה לחיי אושר רוחניים אמיתיים, לגדל דורות עוסקים בתורה ויראי שמים, וחינוך יתנהלו בשלווה ובנחת, מתוך קרבת אלוקים אמיתית ומרוממת!"

חמירה נעימה

הכריז באמונת צדיקים - די געשעפט איז פארטיג

פי ה' אלקיך פרקך פאשר דער לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו (טו), סיפר הרה"ח ר' יושע זאב יאקאבאוויטש: זקני הרה"ח ר' מענדל מאיר יאקאבאוויטש ז"ל ראש הקהל בעיר קליינווארדיין, התעסק במלאכת עשיית שחר (=יי"ש), וכמובן שהיה צריך לקבל על זה רישיון מיוחד מהמשלה. והיו צריכין לחדש אותו מזמן לזמן. אירע פעם שנשתיים זמן הרישיון והיו צריכין לחדשו, והפקיד של הממשלה שהיה ממונה על זה היה רשע גדול

חמרי פלא

לתת צדקה וגם לפייסו...

על פן אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את ידך (טו, יא). באחד הביקורים של מרן הביית ישראל מגוא זי"ע אצל הגאון הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שאל אותו הגר"י אברמסקי שיבאר לו את פשר הוספת תיבת 'אמר' כציווי זה שבמצוות הצדקה. והשיבו הרבי: "יש לכם פה שכן טוב - הוא האדמו"ר מאמשינוב (רבי מאיר'ל קאליש זצ"ל), סב סבו היה הצדיק מווארקי רבי יצחק זצ"ל, וכך פירש צדיק זה בכתוב דנן: מאי לאמור - לעני 'כלומר, מלבד הנתנה גופא, מצווה עליו לפייסו בדברים ולומר לו: אל תפול ברוחך, גלגל חוזר הוא בעולם, עוד יבוא ימים שתתעשר, ואתה בעצמך פתח תפתח את ידך לאחריך, עוד תפזר מומן הרבה לצדקה". אמרי שמואל (זילברברג) בפרשתנו

חמרי דרוש

מדוע לא היה לר' יהודה בן בתירה קרקע בארץ ישראל?

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' (טז, טז). הנה איתא במס' פסחים (דף ח): אר"א כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאיין לו קרקע אין עולה לרגל, ע"ש. והנה התוס' שם (דף ג' ע"ב, בד"ה מאל"י מי קספו לך וכו') כתבו שם קר"י יהודה בן בתירה שלא עלה לרגל מפני שלא היה לו קרקע

ושווא ישראל ולא רצה לחדש לו אז הרישיון. בצר לו נסע לשבת פרשת ראה לעיר אורשווא להסתופף בצל רבינו הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, ונכנס לרבינו וסיפר לו מה שאירע עמו שהפקיד לא רצה לחדש הרישיון, והממונה הרשע גר בכפר אחת סמוך לאורשווא. בשבת עלה ר' מענדל מאיר לספר תורה, ורבינו הי' הבעל קורא וסיים לו בפסוק "ומשלת בגוים רבים וכך לא ימשלו" כששמע מה שסיים לו רבינו, הכריז באמונת צדיקים "די געשעפט איז פארטיג" - העסק כבר נגמר. ר' מענדל מאיר נסע הביתה, ולמרבית הפלא ביום א' בבוקר הביאו לו לביתו הרישיון. וספרו בניו דמאז והלאה בכל מוצאי שבת כשאמר 'זיתן לך' והגיע להפסוק 'ומשלת בגוים רבים וכך לא ימשלו' הפסיק וסיפר אז המעשה הנ"ל, ואח"כ המשיך לומר הלאה. זכר צדיק לברכה (אות א' תתכ"ה)

וכו', עיי"ש. ולכאורה קשה, מדוע לא הי' לו לר' יהודה בן בתירה קרקע בזמן הבית. וי"ל, דהנה ידוע דארץ ישראל נחלקה ליוצאי מצרים או לבאי ארץ (כדאיתא במס' ב"ב); והנה איתא במס' סנהדרין (דף צב ע"ב) דהמתים שהחיה יחזקאל עלו לנשוא נשים וכו' עמד ר' יהודה בן בתירה על רגליו ואמר אני מבני בנייהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם; ומאן ניהו מתים שהחיה יחזקאל אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו ומתו בטרם שיצאו כל ישראל ממצרים וכו', עיי"ש. א"כ לפי זה, האנשים שהחיה יחזקאל לא היו מיוצאי מצרים וגם לא מבאי ארץ, והרי ר' יהודה בן בתירה הי' מבני בנייהם - לכן לא היה לו קרקע. חנוכה התורה - בפרשתנו

זופרא דזופרא

בנים אתם בודאי ללא שום ספק

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו (יד, א). בספר 'שפתי קדושים' הובא בשם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאריץ זצ"ל שפירש בדרך צחות, על שאנו אומרים בראש השנה 'היום הרת עולם... אם כבנים אם כעבדים', נמצא שאנו מסופקים בזה אם כבנים אם כעבדים. ובנוהג שבועולם אם אדם מסופק בדבר - הוא מחכה עצמו ומתגודד, על דרך מה דכתיב (איוב ב, ח) 'ויקח לו תרש להתגדד בו'. וזהו פירוש הפסוק: 'בנים אתם' - בוודאי שאתם בניו, ולכן 'לא תתגודדו' - להיות מסופקים בדבר. [ויש לציין לדברי הרשב"א (שו"ת הרשב"א, ח"א סי' קצד וסי' רמ"ב): בגמ' (קידושין לו.) בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך קרוים בנים. אומר הרשב"א אע"ג דבעלמא קי"ל רבי מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה, בכאן הלכה כר' מאיר... עכ"ל. הנתחית שלום (ח"ב עמ' מד) אמר בשם היסוד העבודה מסלונים זי"ע אמר שמצווה לחזור על הפסק הזה של הרשב"א]. שפתי קדושים - בפרשתנו

עמוד והתבונן בנפלאות א-ל

לרגל בין הזמנים סיוור שלישי במסגרת זו, והפעם בגן החיות בהדרכתם של הנביאים, מפרשיהם, ורבותינו שבכל הדורות

לפני שנפתח את הסיוור נקדים ונביא מדברי רבותינו גדולי הדורות על הנחיצות והחשיבות של ההתבוננות בבעלי החיים.

חשיבות ההתבוננות בפלאי הבריאה שבבעלי החיים

ראשית כל נציין, כי לדעת רבינו בחיי בחובות הלבבות (בהקדמה), עצם מציאות בעלי החיים בעולם היא בשביל לשמש ראיה לאחדות ה' ובכדי שיעידו על כוחו, ובריאת בעלי החיים יעמדו בני האדם על חכמתו והיקף טובו הגדול של הבורא יוצר הכל, רבינו בחיי מאריך בכמה מקומות על חשיבות הדבר ועל התועלת הרבות שיש להפיק מכך.

דעת מכך, ולהעמיק חקר בכל דבר שיפגוש בו מן המוחשים והמושכלים, ולא יפסיק לראות סימן חדש לחכמת הבורא בכל יום כמו שאמר דוד המלך (תהלים יט, ג) "יום ליום יביע אומר". בפרק ד' מונה רבינו בחיי את בעלי החיים כאחד הדברים המשמשים להתבוננות בחכמת וטובת הבורא: ונביא את לשונו (בעריכה קלה) "היסוד הרביעי שיש להתבונן בו, הוא סימן החכמה הבא לידי גילוי במיני שאר בעלי החיים הקטנים והגדולים והעופות והחיות הטורפות והזוחלים וההולכים על ארבע, לפי מיני צורותיהם השונות ומידותיהם ושימושם והנאותיהם ותועלתם בעולם, כנזכר בתיאור השי"ת לאיוב בתוכחתו אשר הוכיחו - 'מי יכין לעורב צידו' (איוב לא, מא) ושאר התיאורים שתיאר לו את מיני חיות המדבר והים".

צורך בעלי החיים בעולם

נביט סביבנו - המוני מיני בעלי חיות! מה הצורך בבריאתם? ישנם רבים שבריאתם מובנת לנו, ויש שאיננו מבינים, אך חכמת הבורא היא מופלאה, ולא הגיעו בני אדם אפילו לתחילתה. אנו יודעים כי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" - אין בריאה שאינה מגלה את כבוד ה', אין בריאה ללא תועלת. ו"אם ריק הוא - מכס הוא ריק". נקרא את לשונו הזהב של מרן החזון איש באמונה ובטחון (פרק א' אות ז) -

"בעלי החיים משמשים את האדם כשור לעול וכחמור למשא, ומכינים מזון לאדם, חלב ובצים, ומהם שמכינים צמר לכושר, ומהם שהם עצמם מאכל לבני אדם, ונבראו בסוגים שונים ובמינים רבים. ומזונותיהם שונים זה מזה, ומהם שאין בני אדם נהנים מהם כמו חיות טורפות ונחשים ושקצים ורמשים, ואמנם - יש בהם צורך ותועלת נעלמות, ולפעמים האדם נעש על ידן, ולפעמים האדם לומד מהם חכמה ומוסר, וכבר הורגלנו במציאותן ואנו נרגשים כי מבלעדם היה העולם חסר ואין העולם יפה ושלם אלא כשחיות טורפות בו.."

בהמשך מוסיף החזון איש: "רוב ההרגל מכהה את רגש התפעלות הנפש הראוי מכל חי כאשר הוא חי, ולעומת זאת יש התפעלות הנפש ממינים מיוחדים שאין מצויים כל כך.."

נראה כי אדרבה, דוקא משום שאין האדם מביין דיו את צורך בעלי החיים, הרי זה בעצמו מעיד על חכמתו המופלאה של היוצר, שאין אנו מגיעים לתכליתה, וכך מכאן המצודות את הטענה שנאמרה לו לאיוב (יב, ז): "זאולם שאל נא בהמות ותורך ועוף השמים יגד לך.. מי לא ידע בכל אלה.. כאשר טען איוב כי חלילה יש חוסר השגחה מהשי"ת, הראה לו אליהוא את עומק חכמתו המופלאה שאיננו משיגים אותה, וזה ראיה על עומק חכמתו שאין לה חקר.

מעט הדברים המופלאים שמתגלים מוכיחים על החכמה האינסופית שבבריאת בעלי החיים. וניתן דוגמא - הנה הביטו לא הרחק מאתנו מהלכות להם חיפושיות אדומות, מה תועלת בהם? לאכול אותם אי אפשר ולא לרתום אותם לעגלות.. אבל, לפני מספר שנים התגלה כי החיפושיות מפרישות גז מתאן הנחוץ לקיום העולם, הגז עולה אל האטמוספירה ומסנן את קרינת קרני השמש! וזו דוגמא אחת מיני אלף.

"מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו" - שני סוגי הלימוד שבעלי החיים מלמדים אותנו

בתוך דבריו מזכיר החזון איש "ולפעמים האדם לומד מהם חכמה ומוסר" - דבר זה נזכר כבר בתנ"ך והרבה בדברי חז"ל, ונציין שני עניינים מרכזיים: אמונה כך אמר אליהוא (רעהו של איוב) לאיוב (לה, יא) "מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו". אין הכוונה כמוכחן שבעלי

משנה הבריות | עדר פילים בסוואנה באפריקה

יסוד הדבר כבר מבוואר בחז"ל במסכת ראש השנה (לא, א), המבארים את טעם אמירת מזמור פ"א בתהילים - "הרגינו לאלוקים עוזנו הריעו לאלוקי יעקב", משום שביום החמישי ברא עופות ודגים לשבת לישמו, ופירש רש"י כשאדם רואה עופות משונים זה מזה - נותן שבח למי שבראם. וכעין זה כתב המפרש למסכת תמיד (לג, ב) "בהמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, ואמר הרגינו לאלוקים עוזנו, לפי שבשעה שרואים אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו".

הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל היה מעורר שכדאי ללכת מפעם לפעם לבקר בגן החיות בשביל זה, הנה, אנו מקיימים את דבריו.. והלוואי שנזכה להודות כראוי..

בשער הבחינה (פרק ו') מביא רבינו בחיי שיש חיוב תמידית לשנן תמיד את סימני חכמת הבורא יתברך בנפשו, ולא להסיח

החיים חכמים מאתנו.. אלא שמהתבוננות בהם אנו לומדים על חכמת ה' המופלאה. כך מבאר בעל העיקרים שזהו ענינו של 'פרק שירה', לדעתו אין הברואים אומרים את אותם שירות, אלא שהאדם המתבונן בהם עליו להגיע לשירה זו, זהו המבואר בתהלים (קמח, י) "הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים הללו את ה' מן הארץ החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף", כלומר, שאנו צריכים להלל את ה' על פי מה שמתגלה בברואים.

הנהגת דרך ארץ ומידות טובות מאידך, יש לאדם גם ללמוד מבעלי החיים בעצמם; כך אמר שלמה המלך (משלי ו, ו): "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם". כך קראנו בהפטרות חזון י"דע שור קונוהו וחמור איבוס בעליו - ישראל לא ידע עמי לא התבונן", הרי שישנה תביעה על ישראל שלא למדו להיות אפילו כבעלי החיים. יהודה בן תימא

במסכת אבות לומד את דרכי ההנהגה של אדם מבעלי חיים - "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". חז"ל אמרו בעירובין (ק, ב) שאלמלי נתנה תורה היינו למדים צניעות ושלום גזל מנמלה ועריה מיונה ודרך ארץ מתרנגול. ובפירוש עץ יוסף (על העין יעקב) מכאן שהקב"ה נתן לבעלי החיים את הטבע הזה במיוחד בשביל ללמד אותנו, שהרי החתול שמחלת' את צרכיו בצניעות, אינו עושה כך משום צניעות, שהרי אין לו דעת, אלא שהשי"ת נתן להם את טבע הצניעות כדי שנלמד מהם. נשים לב, שאותם מידות נטעו בבעלי חיים מצויים מאוד בסביבות האדם, החתול מצוי ברחובות ובאזורים פסולת, וכן הנמלים מצויים בבית בסביבות מאכל, וכן היונה פורחת ממקום למקום, והתרנגול בסביבות בית האדם, ובכך הם מהווים (- למי שמתבונן כמוכחן..) תזכורת תמידית להתעורר מהם לכל אותם עניינים. ונספר, כי ר' יהודה אריה ממודינה חיבר חיבור שלם בשם 'צמח צדיק' בו מלמד מוסרי השכל ולכל אורך הספר הביא משלים ומוסרי השכל מבעלי החיים והנהגותיהם.

הבטחה וכבשוה

נשים לב - הנה לפנינו חיות ענק, טורפות ומסוכנות, אך הנה עובדה - כולם לפנינו אסורים בגדרות, ומשועבדים וכבושים בידי האדם!.. איך אירע הדבר? כל זה מכח אותה ברכה - הבטחה אלוקית "ואתם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ". (בראשית א, כח). כל גן החיות שלפנינו הוא בעצם התקיימות של הבטחה

עולם הגדולים, המשונים

אמצעי הגנה, קרניים, ריצה וראייה חדה | קיבוץ חיות במקווה המים בסוואנה

אלוקית זו, שמכחה ניתן לבני האדם הדעת למצוא את האפשרות איך לכבוש את בעלי החיים לצרכיו.

פלאי הברואה הניכרים בבעלי החיים

תכונות מיוחדות מוטבעות בבעלי החיים - על אף שהקב"ה לא נתן דעה לבעלי החיים כבני האדם, הוא הטביע בהם אינספור תכונות מיוחדות, המבטיחות את קיומם - הן בענייני השגת מאכלם, ובין בענייני שמירתם והצלחתם מפגעי טבע או מזמזיקים, ההתבוננות בתכונות אלו מפליאה כל עין רואה.

השגת מזון. טבעים ותכונות מופלאים נטע הקב"ה בבעלי החיים כדי להשיג את מזונותיהם; חושי ריח חדים המעוררים אותם לגלות מזון, חושי שמע וראייה מיוחדים למרחוק לראות טרף למזון. נתבונן למשל, על פלא העכביש, אשר טווה את קוריו ומפיל ברשתו בעלי חיים קטנים שיוכל לאוכלם. בעלי החיים משיגים את מזונם בקלות, כך היה צריך להיות האדם לולי שחטא ונתקלל בקללת בזיעת אפיו תאכל לחם!..

ההסוואה - לכל בעלי החיים ברא הקב"ה אמצעי הגנה באמצעותם יוכלו להתגונן מפני מזיקים וטורפים. לחלקם ישנה הסוואה מיוחדת, חלקם מתחילת בריאתם, כמו הצבאים והיעלים ודומיהם המתמזגים בנוף המדברי וההררי, וכך אינם נראים לעין מרחוק, חיות הקוטב הם לבנות כדי שלא יבלטו לציידיים, וכן להיפך שיוכלו לטרוף מבלי שיתגלו. ישנם בעלי חיים בקוטב כמו הדוב והשועל הארקטי שבקיץ צבע גופם חום, ובחורף שצבע פרוותם הופכת ללבנה כצבע השלג. ומאידך, בעלי החיים שאינם צריכים להסוואה כל כך כמו האריה, בכל מקום צבעו אחיד, כי מכה גבורתו אינו זקוק להסוואה. ישנם בעלי חיים כמו הזיקית ועוד, שצבע גופם משתנה כדי שיתמזגו עם העצמים שמצאים עליהם וינצלו.

אמננה - לכל בעלי החיים נתנו אמצעי מלחמה ומגננה, לחלקם רגליים חזקות לברוח מטורפים, אוכלי העשב ניתנה להם ראייה למרחב שיוכלו לראות את האויב, ישנם המריחים ברוח שמביאה את ריח הטורף וגורמת להם לברוח. לחלקם, קרניים או שיניים חדות, צפורניים חדות, ישנם חלשים יותר וגופן רך וחלש להם ניתן ארס מיוחד, כמו לנחשים ועקרבים צרעות ודבורות. לבואש ריח רע המרחיק ממנו טורפים, לקיפוד ולדרבן קוצים חדים. לצב את שריונו ועוד אצל כל בעלי החיים כל אחד לפי טבעו ועניינו.

בעלי החיים המצויים בסכנה, מתפתחים יותר מהר, כדי שיוכלו לברוח מהר יותר. הקרניים והזנבות - שימו לב לבעלי החיים הנראים מול עינינו, לחלקם זנבות ארוכים ולחלקם קצרים, לבעלי הקרניים הזנב קצר יותר, וזאת מכיון שאין להם צורך בזנב ארוך, כי בקרניים הם יכולים לגרד בגוף ולסלק את הזבובים המטרידים, לעומתם אלו שאין להם קרניים, ברא להם ה' זנב ארוך שיוכלו לגרש את הזבובים.

ריבוי וגיוון בבעלי החיים בבעלי החיים יתכנו באותו מין - שינויים גדולים בגודל ובסוג, כמו למשל, הקופים או הכלבים ישנם קטנים וננסים, וישנם בגדלי ענק, על אף שכולם ממין

החיות החכמים, והטורפים

"...נוכל בס"ד לנצל את ביקורינו בגן החיות לתועלת, להתבוננות אנו בעצמנו וגם לרבות בני משפחתנו על נפלאות הברואה, להזכר היכן הוזכרו חיות אלו בתנ"ך ובדברי חז"ל, ואלו הלכות קשורות אליהם, כך יהיה הסיור בבחינת 'בחוקותי תלכו', ההליכה עם חוקי התורה, אין ספק כי דבר זה יביא תועלת תורנית - חינוכית רבה..."

עליהם ברכה זו, ברכה זו היא בגלל שונותם משאר החיות - הפיל בגודלו ובצורתו המשוונה, והקוף בגלל צורתו המשוונה הדומה לאדם, חז"ל אמרו גם, כי שליש מבני דור הפלגה נענשו והפכו לקופים, וממילא נשתנו מאדם לקוף. מסופר כי כאשר ביקר מרן ה'דברי חיים' בגן החיות לא הביט בפני הקוף והלך לברך ברכת משנה הבריות על הפילים, נכדו מהר"ש מכאבוב הסביר, שהדברי חיים הרגיש בזה בחינה מסויימת של 'אין מסתכלים בפני רשע, בהיות שחלק מהקופים הם צאצאי דור הפלגה! כמובן, הנהגה זו שייכת לקדושים בארץ שמזוככים כל כך עד שלבים הטהור מרגיש בדקות מן הדקות שברע. הקופים שמשו לשעשוע, ויתכן שהשתמשו בהם לצרכים נוספים, כי בידם לעזור לבני אדם, כמו שחז"ל אמרו (ידים א, ה) על הקוף ש'נטול ידיים'. ופעמים רבות מוזכר בפוסקים על 'מעשה קוף', לא מן הנמנע כי היו שהשתמשו בקוף כ'משרת'.

הפילים שמשו כמכונת מלחמה, וכידוע בזמן מלכות יון כפי שהובא בספרי חשמונאים ומכבים. הפיל שימש כמכונת משא עצומה, ועד היום בארצות המזרח הרחוק משמשים הפילים למשא.

מעלי גרה הנה מולנו בהמות טהורות המעלות גרה, נשים לב, שאלו בעלי חיים החשופים לטורפים, ולכן נתנה להם האפשרות לאגור מזון תוך זמן קצר ולחזור למקומם הבטוח יותר.

הגמלים הנה מולנו הגמלים - חיה מופלאה בתכונותיה, הגמל כונה 'ספינת המדבר' בהיותו משמש ככלי תעבורה ומשא רב עוצמה, כל גופו מותאם באופן מיוחד לכך, ביכולתו לאגור כמות מים עצומה למשך זמן רב, הוא שותה כשבעים ליטר תוך שישים דקות, המים נאגרים בכבטו ומספקים אותו לזמן רב, הוא יכול זמן רב לשרוד ללא מים. כמו כן, בעוד ששאר בעלי החיים מזיעים כאשר הם מתאמצים, הגמל כמעט ואינו מזיע. גם דבשתו הגדולה מכילה שומן רב, ובעצם היא מאגר מזון גדול שממנו מתקיים הגמל במשך זמן רב. אצבעות רגליו מחוברות, כך ייש לו אפשרות לפסוע בחולות המדבר מבלי לשקוע בהם. עפעפי של הגמל מיוחדים מאוד, ומצוידיים בריסים ארוכים המשמשים מגן מפני גרגרי החול המתעופפות בסופות המדבר, כך שגם אם חודר חול לעיניו הוא מפעיל את 'תריסי העינים' שלו הפועלים כמגבים של מכונת ומניעים ימינה ושמאלה וכך הוא מגן את עיניו, תריסי עיניו שקופים כמו זכוכית ודרכם הוא מסוגל לראות ועל כן כשמתחוללת סופה במדבר סוגר הגמל את תריסי עיניו וממשיך ללכת בעינים עצומות - פקוחות.

אחד; ואילו בבני אדם אין שינויים גדולים כל כך, רוב מוחלט של בני אדם דומים בגודל ובצורה ובתכונות, גם זה בהשגחה מיוחדת, כי בני אדם החיים בחברה אינם רוצים להיות חריגים מידי בקרב בני מינם, לעומת זאת, לבעלי החיים אין הדבר מפריע, ושם יש ריבוי וגיוון.

התרבות בעלי החיים והדאגה לקיומם

בעלי החיים מכירים את בני מינם באופן פלאי, הרי מעולם לא ראו הם את עצמם, ועם זאת הם יודעים בדיוק מי הם בני מינם המתאימים להם! הם דואגים לילדיהם במסירות עד מוות, בכך מוכיח קיומם בעולם.

בעלי חיים שאינם בסכנת הכחדה אינם מתרבים כל כך, לעומתם אלו שבסכנת הכחדה ובני אדם הורגים אותם כמו עכברים וחולדות למשל, מתרבים מאוד.

טורפים ושאנים - טבע בעלי החיים מותאם לקיום העולם - טבע בעלי החיים מתאים לקיום העולם, החיות הטורפות אינן אוהבות מאכל בני אדם, וזאת כדי שלא יתקרבו למקום יישוב יותר מידי, אבל חיות ובהמות הנצרכות לאדם ברא להם הקב"ה את העשב המצוי בכל מקום ביישוב, בכדי שלא יצטרכו לעזוב את היישוב. החיות הטורפות נצרכות מאוד בכך שהם אוכלים פגרים ומסלקים את הסכנה הבריאותית שעלולה לבוא מהנבילה.

כמו כן נשים לב לעובדה מופלאה, רוב בעלי החיים שביישוב רועים ביחד מבלי קטטות ומריבות בין המינים, וזה משום שמאכלם מצוי בכל זמן ממילא יכולים לחיות ולרעות ביחד בשקט ובשלווה, אבל חיות היער הטורפות שניזונים מטרף, שאינו מצוי כל כך כמו עשב, לכן יש ביניהם קטטות ומריבות ולא ימצאו הרבה ביחד, וזה כדי שלא יבואו להזיק את מקומות היישוב. בעלי החיים הטורפים ישנים יותר מאלו שאינם, שלא יאגרו כח רב מידי.

סיור אצל כמה חיות לדוגמא

הארכנו הרבה - וזמננו - זה שעל גבי הגליון קצר, נקח לדוגמא מספר בע"ח ונסמוך על הקוראים שיתבוננו גם בשאר החיות.

קופים ופילים - הנה לפנינו הקופים והפילים - נוכל לברך עליהם ברכת משנה הבריות. (ובענין ברכה זו עיין שו"ע או"ח סימן רכה, ובגמרא בברכות מובאים עוד כמה מינים שמברכים

למה אהב מרן הגרא"מ שך להסתכל בציורי החיות שבחומשים

כך אמר מרן הגרא"מ שך בשיחה (ספר מחשבת מוסר ח"ב): בסוף החומשים החדשים של ספר ויקרא יש ציורי החיות, אוהב אני להסתכל בהם. ובקריאת התורה של פרשיות ספר ויקרא, אני פותח שם בין גברא לגברא, לראות את המינים השונים - האחד בצורה זו, והשני בצורה אחרת. יש הבדלים שונים בין כל מין ומין; בצורה, בשער, וכדומה. מי עשה את כל זה? קשה לי להפרד מהחומש, אני מתפעל מדוע לזה יש אבר מסויים בצורה זו, ולשני בצורה אחרת, זהו דבר

חול המועד נזכר שמותר לאומן לתפור בחול המועד כשיני הכלב הרחוקות זו מזו) יש שכתבו שזה משום שהכלב אוכל עצמות, וכך נח לו לשבור ולטחון אותם. הכלב הוא בעל חי יחידי שנקשר בשרשרת, דבר זה בא לו כעונש וכמובא בחז"ל ש'כלב נקשר' על ששימש בתיבת נח.

דולי ישראל מבקרים בגני החיות

האם ידעתם מהו גן החיות הראשון? אין לי ידיעה ברורה, אבל כבר לשלמה המלך היו חיות, וכמובא בדברי הימים (ב' ט, כא) "כי אניות למלך הולכות תרשיש.. אחת לשלוש שנים תבואנה אניות תרשיש נשאות כסף וזהב שנהבים וקופים ותוכיים".

וברשי" מבואר כי שנהבים הכונה לשנהבי פילים וגם פילים בעצמם. יתכן מאוד, כי לשלמה המלך היה גן חיות!..

מצאנו כמה מגדולי ישראל שהלכו לבקר בגן החיות, כך מצאנו על בעל תרומת הדשן כפי שהביא תלמידו בספר לקט יושר, שלא ראה בחייו אריה, וכשהובאו למקומו שני אריות, הלך ביום השבת לראות אותם.

החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת ב אות כב, וכן בספר מסעותיו 'מעגל טוב') מספר על ביקורו בגן החיות בלונדון "ואני הצעיר ראיתי במגדל לונדריס חיות משונות מבהילות ותקיפות כמעט יותר מאריות וקשורות במשא כבלי ברזל, ושם ראיתי נשר יפה מאד ואמר שהיה לה מאה שנה.. גם ראיתי חתול ממזר מלביאה וחתול והוא צורת חתול יפה מאד אך יש לו גבורת האריה והוא קשור בכמה כבלי ברזל במקום חשך וערפל חתולת"ו ועוד שם כמה מיני חיות מאמריקא.."

הרה"ק הידברי חיים' מצאנו זי"ע ביקר ב'טירגארטן' גן החיות של הקיסר פרנץ יוזף במהלך ביקורו בווינה ברצותו לבקר משנה הבריית, ומסופר דבר פלא - כשחלף על פני כלובו של האריה נעמד האריה על רגליו האחוריות באימת כבוד ושם שמים התקדש בעיני כל הערלים שגדשו את המקום! גם הגאון בעל המנחת אלעזר ממונקאטש מספר בספרו נמוקי אורח חיים על ביקורו בגן החיות: "הנה בהיותי בברלין בגן המלך של חיות ודגים במים חיים וכל מיני תנינים נחשים גדולים שם, ויחימו להם שם האוויר כמו בשפת הנהרות ויערות בארצות החמים אשר שם תולדתם, וכן האקוואריום בשרץ המים למיניהם - מה רבו מעשיך ה' נפלא מאוד אין לתאר בחרט על גיליון... והנה שם

הסוס הוא מכונת מלחמה משוכללת, הוא בורח מאויביו בקלות, יש לו תכונות אומץ וגבורה, ורגליו נועדו לריצה מהירה ביותר. גבו מותאם במיוחד לרכיבה. הסוס גם מפחיד ומטיל מורא, הוא גם בועט באויב שבא נגדו. כך מתואר באיוב (לט, יט - כה) "התתן לסוס גבורה, התלביש צאורו רעמה, התרעישנו כארבה הוד נחרו אימה, התרעישנו כארבה הוד נחרו אימה, יחפרו בעמק וישיש בכח יצא לקראת נשק, ישחק לפחד ולא יחת ולא ישוב מפני חרב עליו תרנה אשפה להב חנית וכידון, ברעש ורוגז יגמא ארץ ולא יאמין כי קול שופר, בדי שופר יאמר האח ומרחוק יריח מלחמה רעם שרים ותרועה".

דרכים הכלב, נאמן לבעליו באופן מיוחד, חז"ל בפסיקתא דרב כהנא מספרים על כלב רועים, שראה נחש ששתה והטיל את ארסו בחלב של הרועים, הרועים באו ובקשו לשתות ממנו, הכלב נבח וצווח, אך הרועים לא שמו לב אליו, מיהר הכלב שתה את החלב ומת!.. המדרש מסיים שהרועים קברו אותו ועשו לו 'נפש' (ציון ומצבה) "ועד עכשיו קוראין לו נפש הכלב!.. הכלב משמש לשמירה, לצייד, לנחייה לעוורים, חוש הריח המפותח של הכלב משמש לגישוש ולחיפוש אחר נעדרים או אחרי חומרים מסוכנים.

שיניו של הכלב רחוקות זו מזו ולא ישרות, (כך נזכר בהלכות

הקופים שימשו לשעשוע ולצרכי האדם | להקת קופי בבון בג'ונגל

האריה נעמד על רגליו האחוריות ושם שמים התקדש לעיני הגויים | אריות בגן-חיות

קופים למכביר מאוד וגם פילין כנודע.. כמוכן שכדרכו בקודש התעורר מזה לנידון הלכתי בהלכות ברכת משנה הבריות, אם יצא בברכת משנה הבריות שביך על הקופים גם על הפילים, כשלא היה בודאי שיראה אותם. ובדומה לזה סיפר הגאון בעל תורת חיים (הגרי"ש סופר מפעסט): "ופעם אחת הייתי בטהיער גארטען לראות את החיות, וברכתי משנה את הבריות על כמה מיני קוף וכוונתי לצאת גם על הפיל, הגם שאין עומדים ביחד...". כאשר היה כ"ק מרן בעל האמרי אמת מגור זצ"ל בדרכו לארץ הקודש, עבר בקהיר שבמצרים, שם ביקר בגן החיות. וכפי המסופר שאצל הקופים והאריות עמד והתעכב זמן רב.

מרן הקהילות יעקב לקח את ילדיו לגן חיות שיש בו קופים כדי לברך ברכת משנה הבריות. בנו מרן הגר"ח קנייבסקי

גם הוא יצא פעם אחת לגן החיות, היה זה כאשר רצתה הרבנית בימי בין הזמנים שיסע עם בני המשפחה, אך הוא רצה להמשיך

בתלמודו, ואז פנה אליו אחד מהחברות שלו, ואמר לו וכי הרב לא רוצה לברך ברכת 'משנה הבריות'?

בפני טענה כזו לא יכול היה לסרב, וכך לשמחת בני המשפחה

נסע אתם, כך ספרה בתו

ת ב ח ל ט ' א

(ב ס פ ר

ש ה ג י ע ו

לגן החיות,

הלך לראות את הקוף והפיל, כך את הברכה,

והחל להסביר לבני משפחתו

כל בעל חי איפה נזכר בתנ"ך ובחז"ל,

כאשר רבים הצטרפו לשמוע את הסבריו

המענינים, כך גדלה הפמליה מכלוב לכלוב.. היה זה מחזה שלא נשכח מהרה.

נוכל בס"ד לנצל את ביקורינו בגן החיות לתועלת, להתבוננות אנו בעצמנו וגם לרבות בני משפחתנו על נפלאות הבריאה, להזכר היכן הוזכרו חיות אלו בתנ"ך ובדברי חז"ל, ואלו הלכות קשורות אליהם, כך יהיה הסיוע בבחינת 'בחוקותי תלכו', ההליכה עם חוקי התורה, אין ספק כי דבר זה יביא תועלת תורנית - חינוכית רבה.

אפשר לנצל את ההזדמנות לראות את סימני הטהרה של בעלי החיים, לדעת הרמב"ם (בתחילת הלכות מאכלות אסורות) יש בזה מצווה דאורייתא 'מצוות עשה לידע הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאוכלן שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטהור לטמא ובין החיה הנאכלת לאשר לא תאכל!'

אחרי שסיירו בפלאי הבריאה, קיימנו בעצמנו שבת והודאה, וברכנו ברוך שככה לו בעולמו, ענינו ואמרנו אין צייר כאלוקינו, נחזור לבתינו ושם נכיר בפלאים הסובבים אותנו במהלך החיים היומיומיים שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, כולם בהשגחה מופלאה מאת יוצר כל היצורים.

את הברכה אשר תשמעו

שביבי חיזוק בחובת קביעת עתים לתורה דבר יום ביומו במשנתו הטהורה של

כ"ק מרן אדמו"ר מזוועהיל צוק"ל

במלאות שלש שנים להסתלקותו - ב' אלול תשפ"ב - תשפ"ה

רבינו צוק"ל בשיחה תלמודית עם מרן הגר"ש אלישיב צוק"ל

זמני הלימוד קודש קדשים

...קשה לומר עצות כי מי יאמר זכיתי וגם שאין שווה אחד לשני, אבל באופן כללי כבר אמרו חז"ל "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין", וכשרוצים להתחזק בתורה לכל לראש, מה ששואלים כל אדם בדין "קבעת עתים לתורה" (שבת לא.), כל אחד צריך שתהיה לו קביעות לעיתים בתורה.

אנו מדברים למי שרוכב בני תורה ואפילו בבני תורה יש דרגות בקביעת עתים לתורה: יש אדם שמתיישב ללמוד - בפרט בבני תורה החושב שאני ממילא לומד כל היום, אם כן עיתותי בידי ומתי שאני רוצה אני לומד, אך לא זו הדרך ישכון אור התורה, אלא חייבים 'קביעות בתורה', הזמנים של הלימוד הם קודש קדשים, בזה הזמן בשביל שום דבר לא יזוז מהתורה.

אם יאמר: הרי הכולל מתחיל בתשע וחצי, אגיע ברבע לעשר, ובליילה אלמד עוד שעה ואשלים את החסר. אמת שישלים הלימוד, אך הפסיד את הקביעת עתים לתורה' וזה בלי קשר לסדרי הכולל מבחינת 'מסגרת', אלא נפסד מבחינת האדם שיהיה לו 'קביעות תורה', ולא שכשגומר עם כל עסקיו הוא הולך ללמוד.

על ידי הקביעת עתים' הוא גורם 'אתכפיא' ומכופף את הגוף, זה לא רק מכניס את התורה בראש ובלב, אלא גם מעלה ומרום את האדם כולו.

כמוכן בנוסף הענין של 'שעות רצופות' שהם משכרים את כל הסט"א ומרוממים את האדם, שאחד מהדברים הקשים לאדם הוא כאשר בא לו לדבר איזה דבר חשוב מאד לומר והוא מתאפק, ולפעמים זה יותר קשה מתענית אכילה, כי תענית שעות מזככת את הגוף ומתקנת הן את העבר והן את העתיד, בזה שהאדם יצא משלטון היצר הרע, יצא משלטון ה'משכא דחויא' שמונח בו, ונעשה אדון לעצמו לעלות ולהתעלות.

כי 'חק לישראל' הוא

כשמדברים על 'קביעות עתים לתורה', אני רוצה לעורר דבר שכבר מזמן רציתי לדבר בענין זה: הענין שאצל זקני האדמו"ר הזקן מוהר"ש מזוועהיל זי"ע היה חשוב מאד לימוד ה'חק' והורה לאנשיו ללמוד

וזה הלימוד ב'חק' שמזכך האדם בענין סגולי, כי הנה סגולת ה'חק' היא ענין סגולי מהאר"י הק', שאמר שאדם צריך ללמוד כל יום, תורה, נביאים, כתובים, משנה, גמרא, זוהר, הלכה, מוסר, שזה מביא שלמות באדם בזיכוכו ובהתקרבות להקב"ה. על זה הדרך חיבר האריז"ל את סדר ה'חק' ואח"כ הרב חיד"א והתלמידים הוסיפו לסדרו. ב'חק' יש גם ענין של 'קביעות עתים לתורה', כמו שיש קביעות עתים בזמן, כך יש קביעות ספר שלומדים בקביעות כל יום.

אמנם אין לנו עסק בנסתרות, אולם בהקדמתו לספר 'חק לישראל' של תלמיד האר"י הק' מהרח"ו זי"ע מבאר התיקונים בעולמות ובשמות שנעשה על ידי תורה, על ידי נביאים ועל ידי כתובים, מובא שם שמות ותיקוני העולמות העליונים, וכגון דא בעי למנדע דאף שאנו עושים את לימודנו ועבודתנו מבלי השגה בעניינים אלו, הרי כל התיקונים נעשים למעלה, כדוגמת הנענועים בלולב שאנו מנענעים לכל הצדדים שזה הכל שמות הק', היות ואנו עושים על דעת כל הצדיקים ועל דעת כל החסידים שיתקנו זאת.

כן הדבר בלימוד ה'חק', יש בו כוחות נוראים ונפלאים, אשרי מי שיכול ומקבל על עצמו ללכת בדרכי רבותינו הק' וללמודו כל יום, בפרט אלו הנוסעים בדרכים מהכא להתם, מצוי היום חוברות 'חק לישראל' בפורמט כיס ומבואר, שאפשר בדרך ללמוד ולהשכיל ולקבל ידיעות מופלאות ברוב המשניות והרבה גמרות, וכן עיקרי העניינים בזה"ק שמוזכרים בספרי חסידות, את הכל מוצאים בלימוד ה'חק'.

ובכן אנו מקבלים זאת באמונה פשוטה שאם האדמו"ר הזקן מרן מוהר"ש מזוועהיל זי"ע אמר זאת לאחר ישוב במקוה, ומקורו ויסודו מהאר"י הק' ומכל הקדמונים וודאי זהו דבר גדול.

- דברות קודש אלו נלקטו מתוך הספר 'נכספה' שי"ל ע"י מעון 'מעיינות הרים' דחסידי זוועהיל -

'חק לישראל' אשר יסודתו בהררי קודש על ידי האר"י הק'. ידוע המעשה (יסוד צדיק עמ' רצב) שחסיד אחד אמר שלימוד 'חק לישראל' זה לא לבני תורה, האדמו"ר הזקן שמע דבריו ואמר: "אצלך זה פשוט, אני צריך 'שוב' על כך... למחרת אמר לו: "התשובה היתה שתלמדו 'חק'... אח"כ אמר שילמדו חק - אך לא בזמן סדרי הישיבה, כדי לא לפגום בסדרי הלימוד.

ידוע אשר לימוד התורה הקדושה כולל בתוכו הרבה חלקים 'בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין', זה תבלין כנגד היצר הרע ויש בזה גם ענין יגיעת התורה - שהוא יגע יגיעת מח ולב, ויש בזה גם יגיעת התורה - שהרי רצון כל אחד הוא לדעת כל התורה ולהגיע לידיעות רחבות בכל התורה.

בנוסף מגיעים בזה לידיעות הלכות לדעת הדרך ילך בו, כמו כן בתורה יש גם עניינים סגוליים אשר עניינם נשגב מבחינתנו,

אין יותר חשוב מהלימוד

אלו שיש להם עבודת הקודש מלמדים ואלו שצריכים לעבוד, צריך להיות לכל אחד קביעות בתורה. ועוד, אפילו אלו שיש להם קביעות בתורה, צריך שיהיה שעות שלומדים 'תורה ביגיעה', הוא צריך שעה שמתייגע בלימוד ומזכך המח ומזכך את האיברים בעמל התורה.

יש מלמדים שלומדים כל היום עם ילדים חומש משניות, אחרים מלמדים קריאה ואחרים דברים אחרים. לכאורה הוא עוסק כל היום בתורה, אבל צריך להתייגע בתורה לזכך איבריו ומוחו, ולזה צריך שעה שלומד בעמל וביגיעת בשר, ועדיף עם חברותא, בגמ' תוס' וראשונים, וחוזרים ומשננים על זה ביגיעת המח יגיעת הלב באהבת תורה, וזה אח"כ הולך ומשפיע לכל האברים שיעשו רצון ה'.

יש כאלו שמתיישבים ללמוד כמה שעות מתוך אהבת תורה, אבל הוא 'אדון לעצמו', שאם מגיע איזה ענין הוא מפסיק, בפרט היום שיש לאברכים פלאפון ויש כאלו שבכל קריאה בפלאפון הוא מנתר ממקומו כנשוד נחש ועוזב את תלמודו, שהרי הוא חייב לדעת כל דבר מה קורה, והרי הוא כאומר חלילה, יש עכשיו משהו חשוב יותר מלימוד.

איני מדבר רק על אברכי כולל, אלא אפילו אדם יושב בבית הכנסת לבד ולומד, אם החליט שעכשיו זו שעה של תורה, הרי תורה חשובה יותר מהכל ומפנה מליבו כל ענייני העולם בשעה זו, וכל ערום יעשה בדעת ויכלכל מעשיו, כי כל אחד יודע הדברים המוציאים אותו מתורה.

דברינו אמורים לא רק לבני תורה אברכי הכוללים, גם

תלמידי ישיבת צאנז
בלמודם השבוע עם
פתיחת 'זמן אלול'.
צילום: משה גולדשטיין

מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה

לרגל המזימה השלטונית היל"ת לחייב את בחורי הישיבות בגיוס - תמונה מקיפה לדמותם ולצביונם של הישיבות בתקופת ראשוני האחרונים - פרק א'

מוקדש באהבה ובהערצה למקנן ורִבְנָן בְּבוֹרְתָא קְדִישָׁתָא, רִישֵׁי מְתִיבְתָא וְכָל תַּלְמִידֵיהוֹן, החוזרים להיכלי התורה עם פתיחת שנת הלימודים החדשה

קהלה וקהלה היו תופסין ישיבות, והיו מרבין שכר לראש ישיבה שלהם כדי שיוכל לתפוס ישיבה בלא דאגה ולהיות תורתו אמנותו ולא יצא הראש ישיבה כל השנה מפתח ביתו

על הפרק בימים אלו: המשאבים הכלכליים הנצרכים להחזקת הישיבות. בתקופה זו, כאשר העול הכספי מכביד עד למאוד על כתפי מנהלי הישיבות, וקריאות הצלה בוקעות מהיכלי

במאמר הקודם עסקנו בראשית התהוותם של ימי 'בין הזמנים' בישיבות פולין הקדומות. כעת, לרגל פתיחת הזמן' החגיגית בהיכלי הישיבות הקדושות, נתמקד בזמן' עצמו; בצורת הישיבות באירופה בזמנם של ראשוני האחרונים, החל מהפרטים הטכניים, בבחינת מכשירי-מצוה, וכלה בסדרי הלימוד וברכי העיון שנהגו בהם. מעניין עד מאוד להבחין במשותף ובמפריד שבין הישיבות שבימים ההם, לבין הישיבות שבזמן הזה.

הצבנו, לדברינו על 'בין הזמנים', כיסוד איתן את דברי בן התקופה הגאון רבי נתן נטע הנובר בספרו 'גן מצולה', וגם כעת נשתמש בתיאורו המפורט והמדוקדק בכדי להבין איך התנהלו הישיבות בפולין בתקופה ההיא. ובאמת, דבריו מקיפים כל כך, עד שדי בהם לבד לקבל תמונה מושלמת, אולם בכל זאת נוסף ממקורות

אחרים המשמשים כעדים נוספים, והמוסיפים פרטים והסברים שיש בהם כדי לחדד ולהמחיש את הדברים.

בראשית דברינו יש לציין שהיון מצולה' מתאר את הישיבות כפי שהיו קודם המאורעות הקשות שבשנות ת"ח ות"ט, ומכלל דבריו נראה שבעת כתיבת חיבורו, לאחר החורבן הגדול שפקד את קהילות הקודש בפולין, כבר לא התנהלו הישיבות באותה צורה בדיוק כפי שהיה לפני כן. אולם סביר להניח, וכך עולה מחלק מהמקורות שנביא, שבפרטים ה'יבשמים', בצורה ההתנהלות ובסדרי הלימוד, לא חלו שינויים מפליגים, אם כי ההוד וההדר שאפף את הישיבות כבר לא היה בתוקפו לאחר מאורעות הדמים.

בלי 'משולחים' וכלי קמפיינים...

ראשית דברי היון מצולה' נוגעים לנושא הבעור והעומד

"... כמדומה שהדברים מדהימים כל אחד מבני דורנו הנחשף אליהם: לא 'משולחים' ולא קמפיינים, אלא כל העול הכספי מוטל על כתפי הקהילה, וראש הישיבה פנוי ללמוד וללמד, לגדל עדרים עדרים של תלמידי-חכמים."

לחץ אם לא מבית המדרש לבית הכנסת, וישב תמיד יום ולילה ועסק בתורה.

"וכל קהלה וקהלה היו מחזיקים בחורים ומספיקים להם ממון דבר קצוב בכל שבוע שילמדו אצל הראש ישיבה. והיו מחזיקין לכל בחור לפחות שני נערים, שילמדו אצלו שיוציא גפ"ת מן הפה מה שלמד ויהא רגיל בה לפלפל, והיו נותנים לנערים אכילה מקופה של צדקה או מן התמחוי.

"ואם היתה קהלה חמשים בעלי בתים היו מחזיקין לא פחות משלשים בחורים ונערים, והיה בחור אחד עם שני נערי אצל בעל הבית אחד, ולפחות שהיה אוכל הבחור תמיד על שולחנו כאחד מבניו, אף על פי שהיה לבחור הספקה מן הקהל היה בעל הבית מוותר לו אכילה ושתייה מה שצריך. וקצת בעלי בתים הנדיבים היו נותנים גם לנערים להיות מאוכלי שולחנו תמיד ג' נפשות, והיו נותנים אכילה ושתייה כל השנה."

התורה, מעניין לראות איך התנהל המערך הכלכלי של הישיבות בימים ההם, ומניין היה ירק זה חי. והדבר משמש כאות ומופת לרום ערך לימוד התורה בעיני כל העם בימים ההם:

"ועתה אתחיל לכתוב הנהגה של מדינת פולין שהיתה כולה על דרך צדק וישר ונכון וקיים - דאמרינן במסכת אבות: 'שמעון הצדיק היה משיירי אנשי כנסת הגדולה, הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד - על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים. רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים - על הדין, ועל האמת, ועל השלום. כל אלו ששה עמודים שהעולם עומד עליהם, נתקיימו במדינת פולין.

"עמוד התורה, המפורסמות אין צריכין ראייה, שלא היה כל כך הרבה תורה בכל תפוצות ישראל כמו במדינת פולין, בכל

תלמידי ישיבת 'בית אשר בערגסאס' בקיץ שנת ת"ש

לבחורים תהיה לא פחות מי"ב צלמים (- קרייצר, שם מטבע), ולנער הלומד עם חברו לא פחות מז' צלמים, ולנער פחות קצת מזה.

"וסדר חלוק שבתות לבחורים ולנערים, ומאין יקחו את כסף ההספקה, תקבע לה כל קהלה לפי ראות עיניה באסיפת ראשים וטובים שלה ועיקורי הקהלה, בצירוף הסכמת הרב שלה עם הסכמת ראש הגליל.

"אותן הקהלות המחזיקות ישיבות מחויבות להחזיק את הבחורים והנערים בזמן החורף עד ר"ח אדר, ובזמן

הקיץ עד ר"ח אלול ובשנת העבור עד ר"ח אדר שני, וביני הזמנים יחולקו בני הישיבה לסביבות, לאותן הקהלות שאינן מחזיקות ישיבה, כדי להקל על בעלי הבתים שבקהלות. וכל ראש גליל יחלק את הבחורים והנערים להקהלות שבגליל שלו, לכל קהלה וקהלה כפי מסת ידם. ומחויבים הבחורים ונערים ללמוד בכל יום הקביעות, ואם יש רב או איזה למדן מחויבים לילך אליו ללמוד ממנו.

"בשני הרגלים, דהיינו בחג הפסח ובחג הסוכות, מחויבת כל קהלה לאסוף נדבות לצורך הספקת הבחורים. ואותם הסכומים הנאספים בקהלות שאין בהן ישיבות יהיו לסיוע על אותן הקהלות המחזיקות ישיבות. וחלוקת הסכומים תהיה על פי שני ראשי מדינה יצ"ו.

"ובאם תהיינה בגליל אחד ישיבות מועטות ובגליל אחר יושבות מרובות וגדולות, אזי יחלקו שני ראשי הגליל ויתנו חלק מן הנדבות של אוהו גליל האחר, וכן גם ישלחו הבחורים והנערים מגליל אחד לגליל אחר, דהיינו מגליל ישיבותיו מרובות לגליל ישיבותיו מועטות, אם הם מכבידים ביותר על הגליל המחזיק ישיבות הרבה.

"בכל קהלה וקהלה יתמנו לא פחות משני גבאים שיהיו ממונים על הספקת הבחורים והנערים, ואותם הגבאים יחלקו את ההספקה לבחורים, ולא הרב תופס הישיבה, ומכל מקום ייעשה הכל על פי הרב. הוא יקבל בחורים ונערים מתי שירצה ואת מי שירצה וגם יכול הוא לנכות לבחור או לנער משעור הספקתו, כרצונו וכאוות נפשו, ואליו ישמעו הגבאים ולא ימרו את פיו, רק המה יהיו גבאי צדקה ומחלקי צדקה."

יש להניח שעם כל הרצון הטוב היווה הדבר עול כבד על קופת הקהילה, ומטבע הדברים אחז בכך הרפיון וההתרשלות, והיה זה טעון חיזוק בכל עת. על רקע זה באה התקנה דלקמן בפנקס המדינה של וועד ליטא (מוועד שנת ת"ב):

"כמה קהלות שיש להם רב ואינם מחזיקים בחורים ונערים, קצת קהלות מתנים תנאי בשעת קבלת הרב למעט בישיבה, וקצת קהלות מתנים עם הרב שלא להחזיק ישיבה כלל, אשר לא נכון הדבר לעשות כאלה, אשר גורמים בזה ביטול תורה, וכבר יש תקנה קדומה בזה, ועכשיו בצוקי העתים האלה הרבה בחורים ונערים משוטטים בכל הארץ, הולכים משוטט בארץ ומתהללים פה ופונים לבס לבטלה - עלתה הסכמה, שבכל קהלה שיש להם רב מחויבים להחזיק ישיבה בחורים ונערים כפי יכלתם על פי תיקון הקדום, וכל התנאים שלהם עם הרב למעט ישיבה בטלים ומבוטלים לגמרי..."

תקנה זו חוזרת ונשנית כמה וכמה פעמים בפנקס ליטא; כך בשנת תט"ו: "כבר הוא תקנה קדומה שבני קהלה וישוב מחויבים להחזיק ישיבות כפי יכולת להרבות ולא למעט כלל, עכשיו באנו לחזק תיקון הוא, ולהזהיר על זה בכל תוקף ועוז. והעובר על זה יוקנס בקנסים ועונשים ולא יועיל להם שום אמתלאות בעולם". וכך מופיעה תקנה זו שוב ושוב בשנים הבאות.

התקנה שקדמה ל'דף היומי'...

פרט מיוחד נוסף אותו מלמדנו הי"ן מצולה מחיי הישיבות בימים ההם, הוא ש"היו לומדים בכל מדינות פולין מסכת אחת, כסדר הששה סדרים", היינו שבכל הישיבות בפולין למדו את אותה מסכת.

היה על כולן, וכל החכמים היו נכנעים תחתיו והיו הולכין אצל הראש ישיבה על הישיבה."

כאן קיבלנו גם תמונה שלמה על ההיררכיה של הישיבה: היה את ראש הישיבה, מתחתיו - ה'חכמים' שהיו מכוונים בתוארי כבוד כגון 'מורנו' או 'חבר', כנראה היו כבר תלמידי-חכמים מושלמים. מתחתיהם - ה'בחורים', המבוגרים, ובתחתית המעמדות - ה'נערים', שהיו עוד זקוקים ללימוד עם ה'בחורים'. כמדומה שהדברים מדהימים כל אחד מבני דורנו הנחשף אליהם: לא 'משולחים' ולא קמפיינים, אלא כל העול הכספי מוטל על כתפי הקהילה, וראש הישיבה פנוי ללמוד וללמד, לגדל עדרים עדרים של תלמידי-חכמים.

החזקת הישיבות בתקנות הקהילות

החזקת הישיבה הייתה חלק בלתי נפרד מחיי הקהילה בימים ההם, והיא תופסת נתח נרחב במגוון פנקסי התקנות של הקהילות השונות בפולין ובשאר מדינות אירופה. מנהיגי הקהילות ראו בישיבות צורך הכרחי לקיום חיי הדת, ולכן קבעוה כחובה לכל קהילה שהיה בכוחה להחזיק ישיבה בתוכה. כך למשל פותח פנקס התקנות של מדינת מעהריץ (מורביה) - שנאספו ונערכו בשנת ת"א על ידי רב המדינה הגאון רבי מנחם מענדל קרוכמאל בעל ה'צמח צדק' (נדפס ב'מקורות לתולדות החנוך בישראל' א, קלד), ומשם אנו למדים את מערך החזקת הישיבה על ידי הקהילה לפרטי פרטים:

"ראשית חכמה יראת ה' - עמוד התורה: כל קהלה וקהלה, שיש בה שלשים בעלי-בתים הפורעים מס ונושאים בעול הצבור, מחויבות להחזיק רב אב"ד שיהא תופס ישיבה, בישיבה יהיו לא פחות משה בחורים וששה נערים, ההספקה הניתנת

כאן אנו למדים אגב אורחא עוד פרט מעניין בצורת הישיבות של הימים ההם: הן היו מורכבות משני שכבות של תלמידים - ה'בחורים' וה'נערים', ה'בחורים' - היותר מבוגרים, שימשו כ'חונכים' ל'נערים' - הצעירים. בפשטות היה זה לטובת ה'נערים' שאינם מוכשרים דיים בכדי ללמוד לבד, אבל מכאן משמע שהיה זה גם כן לשם קידום ה'בחורים' - 'שיוציא גפ"ת מן הפה... ויהא רגיל בה לפלפל'.

ובכן, הקהילה הייתה נותנת מקופתה סכום קצוב - המכונה בפנקסי הקהילות 'הספקה' - לכל 'בחור' שלמד בישיבה. על ה'בחור' היה מוטל שיחזור את לימודו עם שני 'נערים'. ומשמע שהיה זה כתנאי לקבלת הקצבה, וכך עולה ממכתבו של סב הכותב על נכדו (הובא ב'מקורות לתולדות החנוך בישראל' א, עח) ש"אין נותנים לו לאכול מן הקופה, כי איננו רוצה ללמוד עם תלמיד" (הסב מצדיק את נכדו שכן "כל מגמתו וחפצו הוא רק ללמוד...").

ה'נערים' עצמם לא קיבלו כסף לשימוש החופשי, אלא מזון מקופת הצדקה או מן התמחוי. הבחורים והנערים גם יחד ישנו בבית אחד מבעלי הבתים, ואז, לעתים, היו גם סועדים על שולחנו - על אף הכסף שקיבלו מקופת הקהילה או האוכל שקיבלו מהתמחוי.

פרט נוסף, שלא מוזכר כאן, אולם עולה ממקורות אחרים, הוא חלוקת ה'שבתות', היינו שחילקו את תלמידי הישיבה בין הבעלי-בתים לסעודות השבת, בדרך כלל על ידי 'קוויטלך' - פתקאות, שניתנו על ידי הגבאי.

מעורבותם הישירה של הבעלי-בתים בהחזקת לומדי התורה, מתוך אהבת התורה, הביאה להשפעה ברוכה על בתיהם: "וכמעט שלא היה בית בכל מדינות פולין שלא היו לומדים בו תורה, או הבעל הבית בעצמו היה למדן או בנו או חתנו היו לומדים, או בחור אחד מאוכלי שלחנו ולפעמים היו כלם יחד בבית אחד, והיו מקימין כל ג' דברים שאמר רבא במסכת שבת פרק א', 'אמר רבא דרחים רבנן הוה ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוה ליה חתנותא רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה הו צורבא מרבנן, ולכן היו בכל קהלה וקהלה הרבה חכמים, אם היתה קהלה מחמשים בעלי בתים היו שם עשרים חכמים שנקראו בשם 'מורנו' או בשם 'החבר', והראש ישיבה

תלמידי ישיבות 'עץ חיים' בגלציה

היכל ישיבת לומדה בפולין באמצע סדר הלימוד

לתקנה זו עדות מוקדמת יותר: במסכתות הש"ס שנדפסו בלובלין בשנים ש"ט-של"ז, ברוב השערים, נכתב: "בהסכמת גאוני עולם וראשי ישיבות דש"ל מדינות פולין רוסיא וליטא, שהסכימו בהסכמה אחת ותקנו בתקנה חזקה כחתימת ידיהם שילמדו בכל ישיבה דש"ל מדינות הנ"ל מסכתא אחר מסכתא כאשר נדפוס אי"ה אותן בעזה" כדי להרביץ תורה בישראל וכדי לחזק ולאמץ ידינו במלאכת שמים".

מדברים אלו הבינו רבים שסיבת התקנה הלימוד אחיד בכל הישיבות הייתה כדי ליצור ביקוש רב לגמרות שיודפסו וכך יהיה למדפיסים גב כלכלי איתן יוכלו להשלים את מלאכתם. אכן ממקור אחר, בתקנות מעהרין (משנת תמ"א, מקורות לתולדות החנוך בישראל ד, עג) אנו למדים טעם אחר לתקנה זו:

"וכיצד סדר לימוד, שהרב מדינה יגזור בתוקף גזירתו הרמה על כל בני המדינה מערהרין שילמדו בכל קהלה וקהלה מסכת אחת בשוה, הן באותן קהילות המחזיקין ישיבות והן באותן הקהילות שאינן מחזיקין ישיבות - מחוייבים הלומדים ללמוד מסכת אחת, ולא ילמדו התורה אגודות זה בכה וזה בכה, והוא טעם נכון להגדיל התורה ויאדיר וקנאת סופרים תרבה חכמה". זהו בעצם אותו היגיון שעומד מאחורי תקנת ד"ף היומי, שכל הלומדים ילמדו את אותה מסכת, ובדרך כלל גם את אותה סוגיא, וכאשר ייפגשו זה עם זה יהיה ביניהם נושא תורני משותף, וגם שמועות של פירושים וחידושים יעברו מישיבה אחת לרעותה, וכל הגולה תבער במדורת אש התורה.

יש להוסיף עוד תועלת שהיה בקביעת מסכת אחת לכל הישיבות, זאת בהקשר לתופעה שרווחה בימים ההם, שהבחורים נדדו ממקום תורה אחד למשנהו, וכפי שראינו בדברי היון מצולה שהובאו במאמר הקודם - שבבין-הזמנים "היתה רשות ביד הבחורים ונערים שילכו ללמוד באיזו ישיבה שירצו ללמוד" (ועוד חזון למועד להאריך בזה). ובאם היו לומדים בכל ישיבה מסכת אחרת היה מצוי שכאשר יעברו לישיבה אחרת יצטרכו לחזור על מסכת שכבר למדו בישיבה הקודמת, אבל עם תקנת הלימוד האחיד הסתלקה בעיה זו.

ולכן יש הטוענים, שהסיוע למדפיסי לובלין, עליו כתבו, לא היה בעצם התקנה של הלימוד האחיד, אלא בכך שהרבנים קבעו את סדר המסכתות הנלמדות לפי הסדר שהוציאו המדפיסים לאור, וכך נמכרו המסכתות מיד עם הופעתם, ויכלו המדפיסים לקבל במהרה את השקעתם שהשקיעו בכל מסכת שהדפיסו. אבל עיקרה של התקנה עמדה בפני עצמה - להגדיל ולרומם את הלימוד בישיבות.

את השפעת קביעת מסכת אחידה לכל הישיבות אנו פוגשים בהקדמות הספרים שחברו בימים ההם, בהם מסבירים המחברים מדוע הביאו לדפוס את חידושיהם דווקא על המסכתות המסוימות הללו - כיוון שאלו המסכתות שעתידות להילמד בתקופה הבאה בישיבות.

כך כותב הגאון רבי יוסף דלאקרוט בהקדמה לספרו 'חידושי הלכות' למסכת עירובין (נדפס בערך בשנת שס"ה):

"כדי לקיים כתוב על לוח לכך כתבתי על לוח רשום בכתב אמת כל הראוי לפרש ולחדש בין בגמרא בין בפירוש רש"י ותוס' ובין ברי"ף ורא"ש ושאר מפרשים ופוסקים, ועלתה בלבי

להביא כל הכתוב לבית הדפוס לזכות בו הרבים שבערכי וגילי, ובהרתי עתה במקצת לדבר בעתו מה טוב דהיינו למסכת עירובין, באשר יתחילו עתה רוב העולם ללמוד מסכתא זו..."

ובדומה לזה כותב הגאון רבי שמואל ב"ר אלעזר מאפטא בהקדמת חיבורו 'חידושי גמרא פירוש תוספות' על מסכתות כתובות וקידושין (נדפס שצ"ח):

"...והנה חיבורי זה

הוא על רוב המסכתות

אשר הרבנים גאוני עולם לומדים תמיד בישיבה, והיה עולה בדעתי להדפיס את כל חיבורי זה בפעם אחת, אך מפני העדר ממני העושר, לא היה לי שעת הכושר, להשלים ולהדפיס את כל חיבורי, ואולם לעת כזאת אדפיס שני מסכתות, מסכת כתובות ומסכת קידושין, כי שמעתי מאנשים נאמנים, אשר הסכימו חכמי ישראל ללמוד בישיבה אלו שני המסכתות, והשאר יהיה כמוס עמדי חתום באוצרותי עד אשר ירחיב ה' את גבולי, ואם יגזור ה' בחיים כשיגיע הזמן שילמדו שאר המסכתות אזי אדפיס אותם בס"ד".

וכך נכתב על שער הספר 'עלה דיונה' לגאון רבי יונה אב"ד

טרלא (חונתו זקיננו של הרה"ק מבראדיטשוב. נדפס תנ"ד):

"...והנה מהשמים עכבו בידו להוציא כולו לאורה, עם כל

זה אמרו חז"ל פטמה לחצאין כשירה, ולהיות שבארצות פולין שמשם תצא תורה, בלימוד חכמי ישיבות, כבר גמרו כל הבבות, ומסנהדרין ואילך יחצובו חוצבי הלבבות, בכך הסכים המחבר לערוך לפי שעה לחם חמודות, לפני כל חכמי חידות, על סנהדרין ועבודת אלילים ומכות ושבועות, אולי בין כך ובין כך יתן עציון ישועת, לגמור ההדפסה על כל סדר ישועת, אמין".

וברוח זו כתבו מדפיסי הספר 'ים של שלמה' למהרש"ל על

מסכת ביצה (לובלין שצ"ו, לאחר רשימת סימני הספר):

"...וחפץ ה' בידינו יצליח כאשר עם לבבינו להביא בעזרת

הש"ת לאור עולם מסכתא אחר מסכתא כמו שסיכמו עמודי עולם גאוני הארצות וראשי הישיבות יצ"ו ללמוד בישיבות זו

אחר זו..."

'גמרות-קונטרסים'

מציאות זו, של מסכת אחת הנלמדת בכל היכלי התורה, הולידה את מפעל הדפסת ה'קונטרסים' - היו אלו גמרות מיוחדות שנדפסו לצורך תלמידי הישיבות לפי המסכת שנבחרה לזמן הבא.

מה ההבדל בין 'קונטרסים' לגמרות רגילות? אין הדברים

ברורים כל הצורך. אולי צורת ההדפסה שהייתה פחות איכותית, ושמה גם ללא כריכה, כדי להויל את ההוצאות ולעשותו שווה לכל נפש כאשר לא כל הבחורים הם בעלי אמצעים, מה גם שהלימוד המרובה באותה מסכת היה עלול לשחוק ולבלות את הספר היקר. אפשר שה'קונטרסים' לא כללו את כל המסכת, אלא חלקים ממנו, שכן לא תמיד סיימו את המסכת מרישא עד גמירא, ועוד ייתכן, שהמסכת חולקה לחלקים חלקים, כל חלק ב'קונטרס' נפרד, למען הנוחות. מכל-מקום, היו אלו מהדורות מיוחדות של גמרות לתלמידי הישיבות.

'הקונטרסים' היו מרכיב טכני חשוב ואף קריטי במערכת הלימוד בישיבות, ואי לכך נולדו כל מיני תקנות סביב הדפסתם והפצתם.

בפנקס המדינה של וועד מדינת ליטא, בתקנות משנת תט"ו, נאמר כך:

"מאחר שענינו רואות את גודל ביטול תורה מתינוקות של בית רבן בגרם הדפסה גמרות-קונטרסים, שהמדפיס מושך ידו מלהדפיסם מחמת שמונעים מלקנות מהם, ובזה מגיע למדפיס היזק רב. לזאת שמנו לב איך ומה לתקן המעוות, עלה המוסכם

שכל קהילה ראש ב"ד יטילו על כל קהלות וישובים שלהם כמה גמרות יהיו מחוייבים לקנות, ויכופו קהלות וישובים בכל מיני כפיות שיקיימו כפי אשר יושת עליהם מפי האלופים ר"מ ראש ב"ד שלהם יצ"ו על כל קהלה וישוב לפי הצורך על פי אומד דעתם למען יגדיל תורה ויאדיר".

ושם, בתקנות משנת תכ"ב:

"לאחר שענינו הרואות ראו ולא זר גודל ביטול תורה בעו"ה בעיתים הללו... גם מנהיגי כל קהלה וישוב שיחזיקו בחורים ונערים כנ"ל מחוייבים להדר ולהשתדל מכיסם גמרות-קונטרסים לפי ערך מספר בחורים, ויפקחו איך ומה להיות להם הכנסה לצורך הספקות וגמרות..."

היינו, המנהיגים נדרשו למצוא מקור מימון ל'הספקות' - היינו הקצבה שניתנה לבחורים כפי שדובר לעיל, ול'גמרות'.

וכן ב'פנקס הכשרים' של קהילת פוזנא, תקנות משנת תט"ו:

"מפורסם שאין לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה ועתה באנו בשביל בטול תורה אשר עין בעין נראה שאין הקולות מצפצפות מבתי מדרשות כימי עולם, מסכת חסרון קונטרסים.

וזה גורם בטול למלמדים ולבחורים ונערים, הוא הדין בעלי בתים חפצים לקבוע הלכה לעתים מזומנים, והמניע הוא שאין בידם גמרות, על כן ראש הכל דבר מחוייבים המנהיגים יצ"ו לפקח בדבר זה להשתדל קונטרסים עד כמה דאפשר בעולם, וחלילה שיתרשלו שום התרשלות כי גדול כח בטול תורה".

קטע מעניין המציג לפנינו את זווית המדפיסים שעסקו בהדפסת ה'קונטרסים', מופיע בסוף הספר 'דברי דוד' לגאון

רבי דוד מלידא (נדפס תל"א):

"אמר המחוקק (היינו המסדר לדפוס): בא הרב כמהור"ר

דוד נר"ו אב"ד לידא ובידו ספר נכבד ורצונו להוציא בדפוס שלנו, אך שאי אפשר בעת הזאת לדפוס ספר הנ"ל, להיותנו עסוקים בצרכי רבים בהדפוסות קונטרסים ממסכת כתובות כפי גזירת הגאוני והארצות יצ"ו, והוכרח הרב יצ"ו להיות עתה בשב ועל תעשה שני חדשים הללו, ולמען שלא תהיה

ביאתו ריקנית לקח קסת סופר בידו והוציא החיבור הזה..."

התאריך בו נכתבו דברים אלו הוא כ"ו טבת, כלומר באמצעו של החורף, וכבר אז היו המדפיסים עמוסים וטרודים בהדפסת ה'קונטרסים' שילמדו בזמן הבא, זמן קיץ.

גם אחרי שכבר הודפסו ה'קונטרסים', היה צריך לדאוג להפצתם, ולעתים נגרמו עיכובים בהגעתם לפני תחילת הזמן,

והדבר גרם לבלגן. על כן נאמר בתקנות ליטא (משנת תל"ט):

"בהיות שראה ראינו ביטול תורה שנתמעט והולך, ואינו

אלא בשביל מניעות 'קונטרסים' אשר אינם שכיחים ומצוים

בעת הצורך להם בהתחלות הזמן, ובגרם זה בחורים ונערים

הולכים בטלים ממלאכתם מלאכת שמים ואין קולם מצפצף

בבתי מדרשות, בכך באנו להחזיק התיקונים הקודמים... והגנו

מסכימים ומחזיקים הענין שכל קהלה ראש ב"ד יתועדו יחד

בצירוף הרב לעיין ולפקח ערך ה'קונטרסים' הנצרכים לכל

קהלה ראש ב"ד, וגם ליתן קצת מהם ללומדי תורה עניים

בחינם, גם לחלק לישובים סביבות שלהם, ומחוייבים להעמיד

איזה איש עתי המיוחד לכך שיקנה תמיד קונטרסים ביריד... ולהעמידם לזמן הראוי להקהל, ולהביאם תמיד קודם התחלת

הזמן, והם ישלחו להישובים כפי ערך שיעריכו אותם..."

ובתקנות מדינת מעהרין נאמר:

"הרב מדינה ישיגח על סדר הלימוד, ויהיה לו קונטרסים-

גמרות מוכן קודם התחלות הזמן להביאן מבית הדפוס, והקהלות מחוייבים לקנות מהרב מדינה גמרות לפי הדמים אשר תצא מפיו, והראש הקהל שבאותן קהלות שנשתלחו שמה הגמרות מחוייבים לשלוח המעות לידו בלי שום גירעון כלל ובלי שום עיכוב..."

עסקנו בכמה פרטים מיוחדים בהתנהלות הישיבות הקדומות בפולין ובשאר ארצות אירופה, ועוד חזון למועד בפרק הבא להרחיב בעוד נקודות מעניינות הנוגעות לסדרי הישיבה, אך אם נרצה למצוא את המכנה המשותף בין שלושת הנושאים שנידונו בפרק זה, הרי זה בדאגה העמוקה של מנהיגי הקהילות והמדינות לקיימם של הישיבות ולתפקודם התקין והסדיר, מתוך הכרה שהם מהווים את העמוד הראשון שעליו העולם עומד, ובו תלויים כל חיי היהדות - עמוד התורה!

שפוט השופטים

דו"ח ממצאי הריגול

מרגלי בני דן מכריזים: קומה ונעלה אליהם!

תקציר: בני שבט דן שלא סיימו לרשת את נחלתם בחיי יהושע, משגרים חמשה מרגלים, מנבחרים השבט, לרגל אחר ארץ ליש המובטחת להם. המרגלים פוגשים בדרך את יהונתן בבית הפסל של מיכה ולאחר מכן תרים את הנחלה ומגלים שמדובר בחלקת ארץ מופלאה שגוה מאד לכובשה

כשבדיהם דו"ח ממצאי הריגול, חזרו המרגלים אל אחיהם, בני שבט דן, בצרעה ואשתאול.

הדנים (-בני שבט דן) קיבלו את פניהם ברוב סקרנות ועם שאלות ברורות:¹

"נו, מה בפיתם? מה מצאתם שם, בארץ ליש? האם טובה הארץ? ומה גיליתם על הטיפוסים המאיישים אותה, מדובר באומה קשה ומסוכנת או באנשים שניתן לכבוש אותם בקלות?"² ולמודי תלאות המדבר, הם הוסיפו ושאלו בדוגריות מרובה: "הבה נראה איזה סוג מרגלים אתם? האם כמו עשרת המרגלים שהביאו את דיברת הארץ רעה והטילו מורך ואימה בלב אבותינו יוצאי מצרים, או שמא כמו יהושע בן נון וכלב בן יפונה שממצאי הריגול שלהם היו שטובה הארץ מאד-מאד?"³

מהר מאד קיבלו תשובות לכל שאלותיהם.

המרגלים פתחו וסיפרו על כל קורותיהם, שיתפו בממצאים וגוללו את החוויות ואת המסקנות.⁴ עד שפרצה הכרזה גדולה מקרבם: "אחים יקרים הקשיבו לנו. אין כאן מה להתלבט ואפילו לדון. ודאי שאין מקום לחשוב על שיגור מרגלים נוספים ובדיקות נוספות."⁵ חבל על כל רגע. קומו, אחים, בזריות ובנחישות! הבה נעלה עליהם ואליהם ונכבוש את נחלתנו אשר הם יושבים בה! ראינו את הארץ והנה טובה היא עד מאד.⁶ מדובר בנחלת ענק, רחבת ידיים,⁷ כזו שכולנו יכולים להתיישב בה ולחיות בה חיי רווחה!⁸ ההתרגשות נמסכה בקולם היטב. "זוהי ארץ מובחרת ויפהפייה. מקום שלא חסר שם דבר.⁹ כל דבר טוב שהתברכה בה ארצנו!¹⁰ וכל דבר מובחר ומעולה שיש בגלובוס כולו!¹¹ - ניתן למצוא שם!"¹²

להיטות רבה נשמעה בקולם ובעיקר ציווי וזירוז והבנה שאסור לחשות.

"אל תתעצלו אחים! אל תתעכבו ואל תמתינו!¹³ חשוב מאד שנזדרז לצאת למסע הכיבוש לפני שאי מי מתושבי ליש יתחיל להריח את ריח המלחמה המתקרבת ויגרום לתושבים לפתוח בהכנות לקרב נגדי.¹⁴ אין לכם מושג כמה קלה תהיה המלאכה, אי אפשר להגדיר אותה כ'מלחמת כיבוש'. מדובר באנשים שאינם מוכנים ולא ערוכים לתרחיש מלחמתי!¹⁵ צריך פשוט להגיע לשם ולקחת' ול'אסוף' את הנחלה שלהם, בלי יותר מדי כוח!"¹⁶

ובאותו מטבע לשון בו השתמש כלב בן יפונה במדבר, כרוז מרגלי שבט דן:¹⁷

קומה ונעלה אליהם!¹⁸

1....פרק יח, פסוק ח	9.....פסוק ט	וברשי
2.....פסוק ח	10.....פסוק י	16.....כלי יקר;
3.....רשי	11.....מצודות דוד	מלבי"ם
4.....כלי יקר	12.....פסוק י	17.....ר"י קרא
5.....אברבנאל; כלי יקר	13.....רד"ק פירוש	ומצודות דוד
6.....מלבי"ם	ראשון; אברבנאל	בביאור פסוק י
7.....פסוק ט	14.....רד"ק, פירוש	18.....מלבי"ם
8.....רד"ק	שני	19.....כלי יקר
	15.....פסוק ט;	20.....פסוק ט

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיקי הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי בערצ'י מאנדבורנה זי"ע

ג' אלול תר"ח

מפרנס צדיקים

בביתו של רבי בערצ'י מאנדבורנה היתה קופת צדקה מיוחדת אשר בה היה צובר כסף עבור הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, אשר בטרם שנתפרסם היה הולך בגלות, והיה נצרך לתמיכה. ובכל פעם שבא לנאדבורנא לא היה מתעכב בשום מקום זולת אצל רבי בערצ'י, שהיה נותן לו סכום הגון בכדי שלא יצטרך לקבץ נדבות אצל אנשים אחרים. ומרגלא בפומיא די דאזיגע קאסע איז פאר דעם שווארצן יונגערמאנטשיק, (הקופה הזאת היא עבור האברך עם הזקן השחור).

פעם אחת כשבא הרבי מזידיטשוב כדרכו אל רבי בערצ'י, ציווה עליו רבי בערצ'י שלא יטלטל עוד את עצמו בגלות, אלא ישוב לביתו להיות רבן של ישראל ויהיה לו כל צרכו, וכן עשה, ומאז נתפרסם שמו לקדוש ישראל, והיה פרוש מכל עניני עולם הזה יותר ממה שהשכל יכול להשיג.

דברי ימי ישכר

תבשיל התפוא"א

כשבאו פעם להרה"צ רבי בערצ'י לבקשו שיעתיר לה' ויבקש רחמים עבור אשה שחלתה במחלת לב, צוה הרב לשליח שבדרכו לחולה יקנה תפוחי אדמה ויבשלם, ואת המים שנתבשלו בהם התפוחי אדמה תשתה החולה. עשה השליח כדברי הרב והאשה נתרפאה. למחרת הגיע שליח דומה להזכיר לרב אשה אחרת שאף היא חלתה באותה מחלה, והיות והרב ישן באותה שעה אמר לו המשמש אינך צריך לחכות עד שהרב יהיה נעור, כי תרופת הרב לאותה מחלה ידועה לי, ואמר לו שיעשה כמו שעשה השליח הקודם אתמול. אחר שתרופה זו לא הועילה חזר השליח אל הרב וסיפר לו את כל מה שעשה ללא הועיל, פירש הרב לקרן זוית ושפך שיח לפני בוכה"ע והאשה נתרפאה לגמרי. אחר פנה אל משמשו ואמר לו למה אמרת לו לעשות כמעשהו של הראשון, הלא גם לשליח הראשון לא הועילו המים כלום, ורק תפילתי היא שעזרה לו. ורק הסויתית את הדבר במסוה של רפואה, ואיך חשבת שיועילו המים לשני בלי שאבקש עליו רחמים.

זכות אבות

כפרת הכלל

מסירות נפשו של הרה"ק רבי ישכר בער מאנדבורנה זי"ע עבור בני ישראל לא ניתן לחרוט עלי גליון. בעת ששלט מחלת הכולירע ל"ע בשנת תר"ח בכל הסביבה ונפלו בעוה"י הרבה קרבנות, רחמנא ליצלן, באו בבכיה נוראה אל רבינו ובתחנונים בקשו ממנו שיתפלל ויעורר רחמי שמים עליהם שתיעצר המגיפה. רחמי נכמרו מאוד עליהם, ולא יכל לעמוד מנגד, ועשה צעד נועז אשר עי"ז מסר נפשו עבור כלל ישראל. רבינו ביקש להביא לו מרכבה ועלה עליה עם עוד כמה אנשים, וציווה לעגלון לנסוע אל היער אשר מחוץ לעיר. כאשר הגיעו לשביל צר ע"י היער, ציווה רבינו על העגלון לעצור ולהעמיד את המרכבה באמצע הדרך לרוחבה באופן שתחסום את המעבר, והזהיר אותם אזהרה נחרצת שאם תבוא לכאן מרכבה גדולה אשר בה יושב איש זקן ונכבד אשר זקנו מגודל ולבן כשלג, ויבקש מכם לנטות הצידה בכדי שיוכל לעבור ולהמשיך בדרכו, אל תניחו לו, ואף אם ירים עליכם את קולו, אל תפחדו ממנו, ואף אם יאיים עליכם בכל מיני איומים, מזהיר אני אתכם שלא תהינו לזוז ממקומכם. רבינו הלך בנתיים לעמוד בצד הדרך, ושם עמד אחוז שרעפי קודש כשהוא דבוק במחשבותיו. כך חיכו שם בקולי קולות, אך לא התייחסו אליו. בראות האיש הזקן זאת, הוציא את חרבו מתערה, ואיים בה עליהם, אך הם לא זזו ממקומם, כי חזקה עליהם הוראת רבינו.

כאשר ראה האיש שלא יוכל להם, יצא מן המרכבה וניגש היישר אל רבינו כשבדיו פנקס גדול והראה את הפנקס לרבינו אשר הביט בו מעט, ומיד לאחר מכן ציווה לרתום את הסוסים ולחזור הביתה. בהגיעם סיפר רבינו למקורביו שראה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ולדאבון נפשו ראה שמידת הדין מתוחה על הרבה מישראל ר"ל, ועליהם להסתלק במחלת הכולירע ל"ע, ע"כ נאלץ הוא לקבל על עצמו להיות תמורה עבור שנים עשר אלף נפשות מישראל, לפדות אותם למען יבולע המגיפה מבני ישראל, ושלא יארע להם כל רע. ואכן מיד כתב צוואה, והכין עצמו, ועלה בסערה השמימה ונאסף אל עמיו בשנת המ"א לחייו, ביום ערב שבת קודש לסדר 'לעמוד ולשרת בשם ה' הוא ובניו' פרשת שופטים ג אלול שנת תר"ח. זכותו יגן עלינו.

אוהב חסד

תולדותיו

הרה"ק רבי ישכר בער לייפער מאנדבורנה זי"ע נולד בשנת תקנ"ז לאביו הרה"ק רבי יצחק מקאליש זי"ע בן הרה"ק רבי ארון לייב מפרעמישלאן זי"ע, ולאמו הרבנית פייגא ע"ה בת הרה"ק רבי איתמר מטשיקאו זי"ע. נשא את בת הרה"צ רבי אהרן בארטשיווער זצוק"ל (נסתלקה בתוך ל' יום לחופתה) ובזיוו"ש נשא את הרבנית רחל ע"ה בת הרה"צ רבי אברהם לייב בלוך מאנדבורנה זצוק"ל.

נסתלק בג' אלול תר"ח, בעת מגפה שהשתוללה בנאדבורנה, ובמותו נעצרה המגיפה.

צאצאיו:

בנו הרה"ק רבי אהרן אריה חתן הרה"צ רבי חיים משה מגריידינג זצוק"ל בן הרה"ק רבי דוב מטטעפין זי"ע חתן המגיד מזלאטשוב זי"ע.

בנו הרה"ק רבי מרדכי מאנדבורנה זי"ע חתן הגה"צ רבי שמואל שמעלקא טויביש זצוק"ל מיאסי זצוק"ל.

בנו הרה"צ רבי יוסף מבארשא זצוק"ל חתן הרה"צ רבי מרדכי אריה כהנא מבארשא זצוק"ל.

בנו הרה"צ רבי ישראל זצוק"ל.

חתנו הרה"צ רבי יצחק דוב מאנדבורנא זצוק"ל

חתנו - אחיו הרה"צ רבי משה מקאלוש זצוק"ל

חתנו הרה"צ רבי יעקב זצוק"ל נכד בעל היושר דברי אמת זי"ע.

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת:

יקותיאל יהודה גנזל

הצעצוע הנבחר: מנעול

כשהרכב המשפחתי חנה סמוך לחנות המשחקים השכונתית, פרץ ממנו אושר צרוף. שמוליק היה מאושר. בבית חגגו לו את הסיום עם עוגה מקושטת שהוכנה לכבודו ועם איחולי 'מזל טוב' לבניי מכל המשפחה. כעת הגיע הזמן לקטוף את התגמול. הוא נכנס, מלווה באביו, לחנות השעשועים הסגונית לבחור לעצמו מתנה. אביו הגביל אותו לסכום של 50 ₪ והוא בהחלט יכול למצוא צעצוע נחמד בתקציב שברשותו.

הוא הסתובב בין המדפים. כמו שילד מסתובב בחנות שעשועים. צעצועים צבעוניים ומעוצבים קרצו אליו מכל הכיוונים. משחקי הרכבה וצעצועי חשיכה. מפלסטיק ומקרטון. אבל עיניו עצרו דווקא ליד המנעולים שבקצה החנות. "טאטי, אני רוצה מנעול גדול ושרשרת ברזל. שאוכל לנעול את האופניים ועוד דברים", הוא ביקש.

המושכל הראשון של ר' שלמה היה לסרב סירוב מוחלט. הוא כמעט פתח להסביר לילד ש'מנעול ושרשרת' זה לא בדיוק צעצוע מומלץ ועדיף שיבחר צעצוע מעניין שיבוא לו לשימוש מהנה בבית או מחוצה לו. אבל אז הדהדו במוחו מילותיו של הרבי: "חשוב מאד שתתן לו לבחור את המתנה שהוא ירצה... שיבחר בעצמו את התשורה שלו..." נאמן להוראתו המעניינת של הרבי, הוא ניגש אל המוכר וביקש שיארוז עבורו את המנעול הגדול ואת השרשרת הנבחרת.

אל הרכב חזרו ילד מאושר ואב מהורהר - - -

במקסיקו של אותן השנים השתרשה מציאות מחרידה ומקוממת של 'חטיפות לצורך דרישת כופר'. כנופיות של חוטפים אכזריים הסתתרו בדירות מסתור בפרברים של מקסיקו סיטי. הם היו מגיחים אל העיר, גם בשעות היום המוארות ולעיני המון התושבים, נכנסים ללא מורא ומבלי חת אל ביתו או משרדו של תושב עשיר וחוטפים אותו בכוח ותוך כדי אימים על חייו. לאחר החטיפה, היו שולחים דרישות לקבלת 'כופר'. הם היו דורשים מהמשפחות סכומים אסטרונומיים של מיליוני דולרים תמורת השחרור. יד החוטפים היתה אכזרית ושולטת. אפילו המשטרה המקומית לא הצליחה להפחיד אותם. הם

עסקים מסועפים היו לר' שלמה (שם בלתי בדוי) בעיר מקסיקו סיטי שבמדינת מקסיקו (באמריקה הצפונית) בה התגורר. הוא ניהל עסקי ייצור וייצוא ופרנסתו היתה משופעת. בנוי למדו בתלמוד-התורה המקומי ואת תפילותיו קבע בבית-הכנסת שבשכונת מגוריו. כשהיה שווה בניו-יורק לצורך עסקיו, כמעט ולא היה מפספס גיחה לברוקלין. שם היה נכנס להתחמם במדורתו הבווערת של הרבי הקדוש רבי אליעזר זוסיא מסקולצ'ן ז"ע בעל ה'נועם אליעזר' אצלו זכה לחביבות רבה.

ולמרות שחיבה יתירה נודעה לו אצל הרבי, עדיין התפלא בחרדת קודש כשהרים את הטלפון המצלצל במשרדו במקסיקו ושמע את קולו של הרבי, בכבודו ובעצמו, בוקע מתוך האפרכסת. היתה זו מחווה בלתי שגרתית בעליל.

"מה שלום בנך, שמוליק? הוא מצליח בלימודו?" התעניין הרבי.

שלמה הנרגש שיתף את הרבי בנחת שהוא רווה מהבן הלומד בכיתה ד' בתלמוד-התורה המקומי ובעוד שבועיים עומד לסיים את לימוד כל משניות סוכה. בסייעתא דשמיא.

"זייער שיין... זייער שיין... יפה מאד", גם הרבי, אוהבם של ישראל, רווה נחת אמיתית שבקעה את קווי הטלפון. "אני רוצה להשיאך עצה טובה ר' שלמה יקירי", המשיך הרבי את השיחה, "תדרבן ותזרז את שמוליק היקר שבשבועות שנותרו עד סיום המשניות, ישקיע את כוחותיו ומרצו לשנן היטב את המסכת. תבטיח לו שכשיסיים את המשניות ויבחן אצלך על כל הפרקים בידיעה טובה ונכונה, אתה תתגמל אותו במתנה מיוחדת ותמלא את משאלתו ככל אשר יבחר. הדבר ללא ספק יעודד אותו מאד וימריץ אותו לקנות את המשניות כקניין נצחי, בעזרת השם".

ר' שלמה הסכים כמובן. מה השאלה? "חשוב מאד", הדגיש הרבי, "שתתן לו לבחור כל מתנה שהוא ירצה. אתה כמובן יכול להגביל אותו בסכום מסוים או בחנות מסוימת שמקובלת עליך, אבל תן לו לבחור בעצמו את התשורה שלו... הדבר יביא לו לתועלת. וגם לך..."

השיחה הסתיימה באיחול לבני ובברכות לרוב.

שטף היום-יום והסתעפות העסקים הרועשים, לא הותירו לר' שלמה יותר מדי שהות להתפלא על שיחת הטלפון המפתיעה. לא על עצם השיחה, כמוה מעולם לא היתה. ולא על הדרכון המיוחד לשמוליק. גם לא על ההוראה הבלתי שגרתית לגבי התשורה המיוחדת בו יתגמל את הילד ואפילו לו במילים הערפיליות שחתמו את השיחה. "הדבר יביא לו לתועלת. וגם לך..."

העסקים שטפו את היום ובערב, כשחזר לביתו, זכר את דבר השיחה והציע בהתלהבות לבנו מחמדו את המבצע המיוחד. "מבצע לשינון וידיעת מסכת סוכה".

נוות-הבית אפילו הכינה תרשים מיוחד שנתלה על הקיר, עם חלוקת פרקי המסכת, כדי שהבן יקיר, אוצר מחמד הלב, יוכל לעקוב אחר התקדמות השינון שלו לקראת היום המיוחד.

כ"ק מרן אדמו"ר ה'נועם אליעזר' מסקולטן ז"ע | לרגל יו"ד כ"ט מנחם-אב

תוך כדי שהם עוקרים את עמוד התאורה שנסחב אחריהם, קשור וכבול באמצעות השרשרת והמנעול...

המשטרה הוזעקה. תחילה הגיבו השוטרים בייאוש, הבהירו שאין להם דרך לזהות את החוטפים. ברגע ששמעו שיש סימן היכר מובהק המאותת על רכבם של החוטפים... אחרי הכל אין הרבה רכבים השועטים על הכביש כשעמוד תאורה נשרף מאחור; מיהרו השוטרים לצאת למרדף. ואכן, הרכב אותר מהר מאד. הכביש המקסיקני עד היה למרדף נועז כשהחוטפים ניסו לחמוק והמשטרה רדפה אחריהם עד שהצליחו לעצור אותם. החוטפים נעצרו ונשפטו למאסר עולם.

על המטוס שיצאה ממקסיקו ונחת בניו-יורק, טיסה של כחמש וחצי שעות, ישבה כל משפחתו של ר' שלמה. כולם התאגדו יחדיו להגיע אל הרבי הקדוש מסקולטן ולהודות לו על הישועה המופלאה אשר נפעלה בקדושתו הרבה.

הנחיתה היתה בשעות הבוקר. ר' שלמה הופיע לשחרית בבית-מדרשו של הרבי. יום שני בשבוע היה זה. בעת קריאת התורה כווד ר' שלמה אחר כבוד בעליית 'שלישי' ולאחר שעלה לתורה בירך בקול נרגש, סדוק מבכי של הודיה, את ברכת: "הגומל לחייבים טובות, שגמלני כל טוב!" הרבי והחסידים כולם השיבוהו בהתרגשות מיוחדת והודו למי שגמלו כל טוב, יתברך ויתעלה, אשר הציל אותו מידי חטיפה אשר סופה יכול היה להיות איומה ונוראה.

לאחר התפילה נכנסה כל המשפחה לחדרו של הרבי. עוגה חגיגית הוגשה לשולחן. הרבי איחל מברכותיו ור' שלמה פרץ בככי נסער. בכי של הודיה לריבון העולמים אשר מסר את עולמו לשומרים.

הרבי שמח בשמחתו הגדולה ואף הורה לו לערוך סעודת הודיה גדולה, להודות לה' אלוקים בתוך קהל.

ולסיום נענה הרבי ואמר בחיך:

"הרי החוטפים הרשעים לקחו איתם את שלשלת הברזל ואת המנעול... אני חושב ששמוליק הצדיק צריך לקבל מתנה חדשה..."

מקורו של סיפור: את הסיפור סיפר בעל המעשה לחסיד הרב אלימלך איז'אק ז"ל אשר סיפרו לגאון רבי ירוחם פישל אדלר שהעביר את הסיפור להרה"ח ר' משה דב אייזנרופר מארה"ב בעל 'מעשה צדיקים'

היו מתנהלים באימוי נשק ובחזקת יד, עד שכמעט ולא נמצא להם פתרון. רק מפעם לפעם הצליחה המשטרה להניח ידיים על חוטפים ושוודדים מהכנופיות הללו ולהעניש אותם למען ישמעו וייראו.

רכב גדול ואימנתי שחלונותיו שחורים עצר בסמוך לביתו של ר' שלמה. מתוך הרכב יצאו שני מקסיקנים בעלי מבע זדוני. היו אלה שני חוטפים שכבר זמן ארוך תכננו לחטוף את ר' שלמה, הגביר היהודי ולדרוש תמורת שחרורו סכום בלתי נתפס. הם עקבו אחרי היהודי העשיר וידעו את סדר יומו המדויק. תיכף ייצא לתפילת מנחה וערבית וייפול לידיהם כפרי בשל.

בעוד השניים יוצאים מהרכב ומפטלים בחשאיות סביב הבית, השתובב ברחוב שמוליק הצעיר ושיחק עם המנעול והשרשרת. ילד מחונן הוא, רחוק מן הקונדסות, בעצמו לא יודע מה דוחף אותו לעשות את המעשה הבא: הוא ניגש אל דלת הרכב הגדול שחנה ליד הבית, השחיל את שרשרת הברזל הכבדה בתוך הידית וקשר אותה עם המנעול לעמוד תאורה שעמד בסמיכות מקום. הוא המשיך לשחק ברחבת החצר ושכח את דבר השרשרת ואת המנעול... וכינתיים ר' שלמה יוצא מפתח הבית, נושק למזוזה. כרך גמרא תחת שחיו ופניו רעננות ושלווה. הן השעות של תפילת מנחה, הלימוד שאחרי ותפילת ערבית, הן השעות המופלאות כימתו.

לפני שהספיק להביין מה קורה, נחתה מהלומה עוצמתית על ראשו. הוא הסתחרר קלות וניסה ליישר את הראש, ואז נחתה עליו מהלומה נוספת. ותיכף למהלומה, הופיעו ארבע ידיים ולפתו אותו בלפיתת צבת. מוחו מיהר לעבד את הנתונים ולהביין שהוא נמצא בעיצומה של חטיפה. קנה האקדח שכוון לרקתו הבהיר לו שאם יעז לשאוג ולהרים קול - הוא עלול לקפח את חייו, חלילה. כל ברירה אין לו אלא להיות מובל בידי חוטפיו האכזריים.

החוטפים סחבו את "השלל" והתקרבו אל המכונית המגושמת.

מבט חטוף אל דלת המכונית גרם להם להזדעזע מאימה. שרשרת ברזל גדולה חיברה בין הדלת לבין עמוד התאורה. מה קורה פה?! עלו עליהם!!

ר' שלמה הרגיש שהאחיזה שלהם מרפה לרגע ומיהר לנצל את זה. הוא דחף אותם ממנו והלאה והשתחרר מלפיתתם. הוא גם הרים את קולו והחל לשאוג שאגות איומות: "הצילו! הצילו! חוטפים! הצילו!" תוך רגעים אחדים התקהלו במקום עשרות שכנים. החוטפים המבוהלים לא ידעו את נפשם, הם שעטו במהירות לתוך הרכב ופצחו בדחירה מסוכנת,

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: אופלע, פולין

הזמן: מוצאי שבת קודש

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

אני לדודי

"חודש אלול הוא דאצה' לנשמה"

הגה"צ רבי ירוחם הלוי ליוואוויץ זצ"ל המשגיח ממיר

כלומר: חודש אלול שבו מרגיש כל יהודי קרבת אלוקים והתעוררות, הריהו כ'בית הבראה' לנשמה.

תשובתו של הצדיק לאברך במלוה מלכה

כותב הרה"ק רבי שאול ידידיה אלעזר ממודיץ זי"ע: מעשה היה אצל זקני הרה"ק רבי יחזקאל צוקל' מקאזמיר שהוזמן אל העיר 'אופלא' על שבת קודש והתנה עם בני העיר שיכינו מאכלי שבת עבור כל העיר, כך שכולם יאכלו אצלו בצוותא את סעודות השבת על שולחנו. כשהגיע זקני לעיר קיבלו את פניו כל יהודי העיר, שכן הייתה זו הפעם הראשונה שנעתר להגיע לביקור בעיר לאחר שהפצירו בו פעמים רבות. קהל רב השתתף בסעודות השבת בצוותא, אך עם זאת נשארה כמות גדולה של דגים ובשר ועוד מטעמים ובאו ושאלו את זקני מה לעשות עם כל המאכלים? אמר להם כן יעשו מזה 'מלוה מלכה' עבור כל אנשי העיר.

היה שם אברך אחד שבראותו את כמות האוכל הגדולה במלוה מלכה התרעם בנפשו וחשב "וכי לא עדיף היה לחלק את הכסף לעניים?" כשנכנס זקני אל המלוה מלכה ניגש אל אותו אברך שעמד ליד הקיר תפוס בשרעפים, ואמר לו:

"אברך, הנה מצינו בתורה שבשנה הראשונה והשניה היו נותנים 'מעשר שני', ואח"כ בשלישית 'מעשר עני', ולכאורה הדבר תמוה, הרי מה עשו עם מעשר שני? הרבו סעודות בירושלים כמו שכתוב בפרשת ראה (דברים יד כג) 'ואכלת לפני ה' אלקיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויעהך ובכורות בקרך וצאנך וגו'."

אם כך, קשה קושיה גדולה, למה לא ציוותה התורה להפך, בשנה שנייה יתנו מעשר עני, ורק בשנה שלישית ירבו סעודות בירושלים ב'מעשר שני'.

אלא, השיב זקני, מכאן רואים שיהודים היושבים ואוכלים בצוותא ובקירוב לבבות, דבר זה גדול לפני ה' יותר ממעשר עני, כי מזה באים לידי יראת ה', כמו שכתוב 'למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים'.

וכך גם בימינו, כשאין בית המקדש קיים, אזי הנסיעה לרבי והסעודה שאוכלים יהודים בשולחנו הטהור בצוותא, הרי זה בבחינת שמחת 'מעשר שני' בימינו המביאה את האדם לידי יראת שמים והתקרבות לה' וד"ל... כשמע זאת האברך הודה שאכן הייתה בליבו תרעומת, אך כעת הכל ישר וטוב בעיניו.

(ע"פ כתבי הרה"ק האמרי שאול' זי"ע פרשת ראה - מאמר יחזקאל)

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

הגה"ק רבי יצחק צדיקא זי"ע

המצבה כיום בתוניס

מגדולי גאוני וקדושי העיר ג'רבא שבתונים היה הגה"ק המקובל רבי יצחק צדיקא זי"ע אשר שמו נודע מדור לדור כאיש אלוקים קדוש, ואולם במשך שנים רבות לא ידעו בכירור באיזו שנה הסתלק.

הרה"ג ר' תומר בוכריץ שליט"א מציין שבהקדמה לספרו של רבינו, זרעו של יצחק' שיצא לאור כעשור אחר הסתלקותו, כתבו 'ובשנת - עליונים בקשו את רבי ונשבה ארון הקודש והייתה מנוחתו כבוד ליל שבת קודש כבן ע"ה שנים", מבלי לציין את השנה.

הרה"ג ר' בועז חדאד ז"ל כותב בספרו 'חכמי ישראל בגרבא' שבימיו לא הייתה מצבה על קברו של רבינו, והוא בירר את יום פטירת רבינו אצל המנוח ר' יוסף בן ר' זקן ז"ל שהיה בימיו והיה מביא לו ארוחותיו מדי יום, ועל פי דבריו הקים מצבה על קברו וחקק עליה יום פטירתו.

ואני הצעיר, מוסיף הרב בוכריץ, זכיתי לבקר בקברו בקיץ התשס"ז וראיתי כתוב על מצבתו 'נלב"ע ד' לחודש אלול שנת ה'ת... כשהאות האחרונה של השנה אינה ברורה, ובמצבה חדשה שעשו על גבי כותל הסמוך לקברו כתוב תאריך ג' באלול הרחמים ה'ת"ם, אלא שלאחר שבדקתי בלוח השנה ראיתי שג' אלול בשנת תר"ם חל ביום שלישי ואילו רבינו נסתלק בליל שבת קודש כאמור.

אכן כעבור שנים מצאתי בספר 'כסא רחמים - דור רביעי' (להג"ר רחמים חורי זצ"ל, פרשת תולדות אות ו') שם כתב: 'הפירוש הנזכר דרשתי על מטתו של החו"ש הדו"מ כמה"ר רבי יצחק צדיקא נ"ע שנלב"ע בד' לחודש אלול והוא שנת ותר"ם'.

ואכן בשנת תרמ"ו חל יום ד' באלול בשבת קודש, ובכך התברר סופית יום ושנת פטירתו של רבינו זי"ע.

(ע"פ מאמרו הנפלא, גיליון 'כתר מלוכה' ניסן תש"פ)

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

לחדש ימיו כקדם

ביהכ"נ 'תפארת ישראל'

ביום ג' אלול שנת תש"ד נשלח מכתב היסטורי מאת אדמו"ר ר' רודין בארה"ק אל אדמו"ר ר' רודין המתגוררים בארה"ב למען בית הכנסת הגדול 'תפארת ישראל' רודין בעיר העתיקה בירושלים, כשבראש החותמים היה הס"ק הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע, הנה כמה שורות מתוכו "בי"ה ירושלים ת"ו יום ג' לחודש אלול שנת תש"ד... אחרי המאורעות האיומים לפני שנים כאן בארץ הקדושה כשהעיר העתיקה נתרוקנה מיושביה החסידים והתמימים שהיו לאות ולמופת במעשיהם ובמידותיהם הטובות מדור דור, הוזנה גם בית מקדש מעט זה דלתותיו כמעט נסגרו כתליו הטו ליפול, ח"ו נתעוררנו כאמור לעיל לחזק את בדיק הבית, ולחדש את ימיו בקדם להכניס שוב לתוכו חבר של מתפללים הגונים ולומדי תורה ובעז"ה יתברך חפץ ה' בידינו הצליח ויסדנו חברת בית הכנסת תפארת ישראל מרוזין".

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ט באב:

הגאון רבי שמואל ב"ר צבי הירש סלנט, גאב"ד ירושלים. תרס"ט.

הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף ב"ר אברהם יהושע העשיל ממעזיבוז'. תער"ב.

הרה"ק רבי יוסף מאיר ב"ר אברהם יהושע העשיל ממכונבוקא. תעז"ר.

הרה"ק רבי אליהו בצלאל ב"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים (מסיגעט) מטעטש. תרע"ח.

הרה"ק רבי מנחם מנדל ב"ר יהודה אריה לייב אלתר (מגור) מפאביניץ הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי אברהם דב ב"ר מנחם נחום מראחמיסטריוקא. תש"ה.

הרה"ק רבי אליעזר זוסיא ב"ר ישראל אברהם מסקולען. בעל "נועם אליעזר". תשמ"ב.

הרה"ק רבי חי יצחק ב"ר יוחנן מראחמיסטריוקא - ארה"ב. בעל 'אמרות טהורות'. תשפ"א.

יום ראשון, ל' באב:

הרה"ק רבי ישראל ב"ר יצחק מבויאן לייפציג. תשי"ג.

הגאון רבי זלמן נחמיה ב"ר אברהם גולדברג. בעל 'בנין אריאל'. תש"פ.

יום שני, א' באלול:

הגה"ק רבי שמואל שמעלקא ב"ר יהושע 'הגבוה' הלוי איש הורוויץ מטארגא. תע"ג.

הרה"ק רבי הנוד העניך דוב ב"ר שמואל מאלעסק. בעל "לב שמח". תרמ"ד.

הרה"ק רבי משולם זלמן יונתן ב"ר אריה לייבוש (מווישניצא) מברייגל. תרט"ו.

הגאון רבי יעקב אריה ב"ר אברהם ניימן, ראש ישיבת "אור ישראל". בעל "דרכי מוסר". תשמ"ג.

יום שלישי, ב' באלול:

הרה"ק רבי אברהם יעקב ב"ר יצחק מבויאן - לעמבערג הי"ד. בעל "נחלת יעקב". תש"ב.

הרה"ק רבי אליעזר ב"ר ישראל מויניצא. בעל "דמשק אליעזר". תש"ו.

הרה"ק רבי אשר אלימלך ב"ר ירחמיאל משה מקאזניץ. תרצ"ו.

הרה"ק רבי אברהם משה ב"ר שמחה בונים קאליש (מאטוואצק) מפאלעניץ. תרח"ץ.

הרה"ק רבי ישראל אלעזר ב"ר ירחמיאל משה מקאזניץ - ת"א. בעל 'עבודת אלעזר'. תשכ"ו.

הרה"ק רבי שלמה ב"ר אברהם מזוועהיל. תשפ"ב.

יום רביעי, ג' באלול:

הגאון רבי משה ב"ר מאיר חריף, אב"ד פרשבורג. תקי"ח.

הרה"ק רבי ישכר בערצ'י ב"ר יצחק מנדבורנא. תר"ח.

הרה"ק רבי משולם זוסיא ב"ר יצחק מאיר מז'ינקוב. תרכ"ד.

הרה"ק רבי צבי הירש ב"ר דוד מקאצק - לאמאז'. תר"פ.

הרה"ק רבי יצחק ישעי' ב"ר חיים (מצאנז) מטשעחויב הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי משה ב"ר שלום יוסף מבויאן - קראקא הי"ד. בעל "דעת משה". תש"ג.

הגאון רבי שרגא פייבל ב"ר משה מנדלוביץ. ראש ישיבת "תורה ודעת". תש"ח.

הרה"צ רבי שלמה זלמן ב"ר דוד אריה ברייל. תשנ"ט.

יום חמישי, ד' באלול:

הגאון רבי משה ב"ר אברהם פרובינצאלו ממנטובה. של"ו.

הרה"ק רבי ישעיהו ב"ר מאיר מפשעדרבורג. תקצ"א.

הגאון רבי מאיר שמחה ב"ר שמשון קלונימוס קלמן הכהן מדווינסק. בעל "אור שמח" ו"משך חכמה". תרפ"ו.

הרה"ק רבי יוסף מאיר ב"ר חיים אברהם פאללאק מבערגסאז הי"ד. תש"א.

הגאון רבי יצחק ידידיה ב"ר אהרן פרנקל. רבה של תל אביב. תשמ"ו.

הגה"צ רבי יחיאל פישל ב"ר יוסף אייזנבאך. ר"י שער השמיים. תשס"ח.

יום שישי, ה' באלול:

הרה"ק רבי דוד צבי שלמה ב"ר אלעזר מנחם מנדל מלעלוב. תרע"ח.

הרה"ק רבי אברהם חיים ב"ר אהרן ראטה מ"שומרי אמונים". בעל "חוקי חיים". תשע"ב.

הרה"ק רבי ישעי' יעקב ב"ר ישראל אברהם מסקולען. תשפ"ד.

